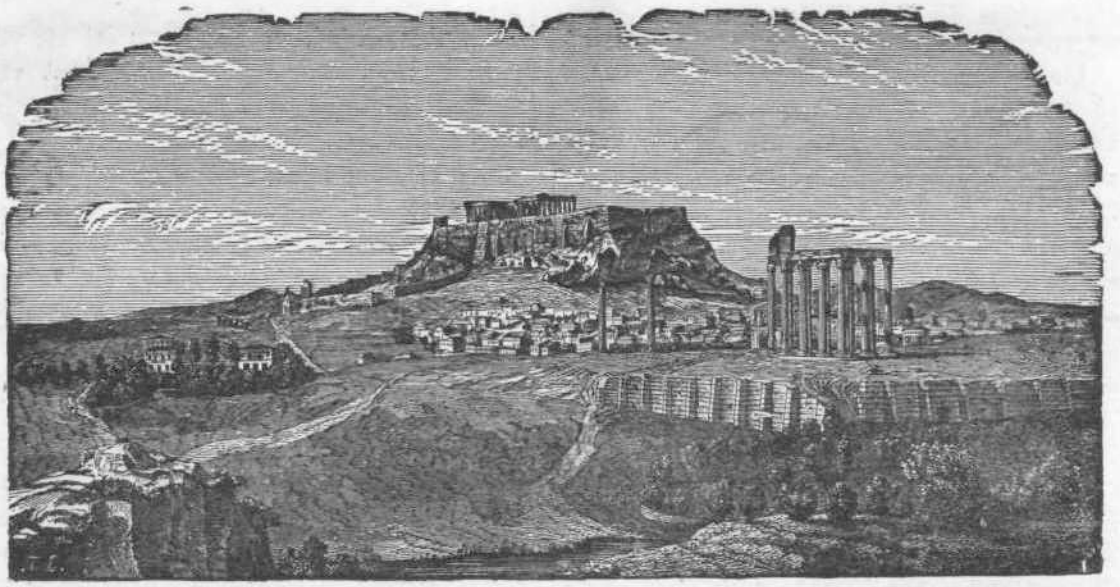

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1863. ΤΟΜΟΣ ΙΔ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 322.

ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ἐν τῇ ἀνατροφῇ,

ΥΠΟ Κ. ΛΕΥΚΑΔΙΤΟΥ.

Ἐὰν ὑπάρχωσι λόγοι δι' οὓς τὰ περιοδικὰ συγγράμματα εἶναι τὰ μάλιστα ἐπωφελῆ εἰς πᾶσαν ὁπωσοῦν πολιτισμένην κοινωνίαν, ὁ πρώτιστος πάντων εἶναι ὁ λόγος τῆς ἀνατροφῆς· διότι πραγματευόμενα συνήθως περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου, καὶ εἰσχωροῦντα κατὰ μικρὸν εἰς τὰς οἰκογενείας, φωτίζουσι βαθμηδὸν τοὺς γονεῖς ὡς πρὸς τὸ πρώτιστον τῶν καθηκόντων αὐτῶν· οὗτοι δὲ προλαμβάνοντες τὸ κακὸν εἰς τὴν πηγήν του, ἢ ἀναστέλλοντες αὐτὸ ἅμα ἀναφυόμενον, παρασκευάζουσιν εἰς τὰ ἔθνη τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ εὐδαιμονίας.

Ἀλλ' ἐνῷ ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ γνῶσις καὶ ἐφαρμογὴ τῆς ἀληθείας φαίνεται οὕτω πως εὔκολος, πράγματι ὅμως εἶναι δυσκολωτάτη· διότι, ἵνα ἐπενεργήσῃ τις ἐπιτυχῶς ἐπὶ τοῦ πλείστου καὶ ἀπαιδεύτου μέρους τῆς κοινωνίας, πρέπει πρὸ πάντων νὰ πολεμήσῃ τὴν ἀμάθειαν, ἥτις εἶναι ἡ ἀσθένεια ἐκείνη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἡ περιέχουσα ἐν ἑαυτῇ πάσας τὰς ἄλλας· καὶ ἐνῷ διαιωνίζουσα τὰς προλήψεις τὰ πάντα διαστρέφει καὶ παραλύει, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι κατὰ πολλὰ δυσπολέμητος, διότι ἔχει τὴν φρικτὴν δύναμιν τοῦ νὰ ὑπερασπίζηται ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ νὰ εὑρίσκῃ ἐν ἑαυτῇ ἀποχρῶντα λόγον τῆς διαρκείας της (α). Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν μᾶλλον πεφωτισμένων, οἵτινες ἔχουσι γνῶσιν τῆς ἀνατροφῆς, πόσα λάθη, πόσαι ἀδυναμίαι, πόσαι προλήψεις ἀναφύονται, ἵνα ἐλαττώσωσιν ἢ καταστρέψωσι παντάπασιν τὴν ὠφέλειαν τῆς ἐλευθερίου ἀνατροφῆς! Εἰς τὰς οἰκογενείας, εἰς τὰ σχολεῖα, πόσα προσκόμματα παρουσιάζονται, ἵνα παραλύσωσι τὸ δύσκολον τοῦτο ἔργον, ἀφ' οὗ μέλλει νὰ προέλθῃ ἄνθρωπος ἄξιος τοῦ καιροῦ του καὶ τῆς πατρίδος του! Διὸ, γνωρίζων τις τοὺς πολυειδεῖς τούτους κινδύνους, καὶ ὅσους εὐτύχησαν νὰ τοὺς διαφύγωσι, δὲν εἶναι παράξενον ἐὰν θαυμάζῃ περὶ τοῦ ὀλίγου ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεκτῶν.

Ἀλλ' ὁπωσδήποτε μὴ δειλιάζωμεν· ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδέαν τοῦ ὅ,τι μένει ἀκόμη εἰς ἡμᾶς νὰ πράξωμεν, μὴ λησμονῶμεν ὅ,τι ἔγεινεν ἤδη· ὁσημέραι αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν, ἀφοῦ ἡ ἑστία τῶν φώτων ἐτέθη εἰς τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, ὡς εἰς τὴν φυσικὴν ἕδραν της· ἀφοῦ ἑκάστη ὁπωσοῦν εὔπορος οἰκογένεια προθυμεῖται, καὶ ἐκ τοῦ ὑστερή-

(α) Αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστι χαλεπὸν ἀμαθία, τὸ μὴ ὄντα καλὸν κἀγαθὸν μηδὲ φρόνιμον δοκεῖν αὐτῷ εἶναι ἱκανόν· οὔκουν ἐπιθυμεῖ ὁ μὴ οἰόμενος ἐνδεὴς εἶναι οὗ ἂν μὴ οἴηται ἐπιδεῖσθαι. (Πλάτ. Συμπ. § κγ'.)

ματος αὐτῆς, ν᾽ ἀναδείξῃ ἕνα πεφωτισμένον πολίτην.

Εἰς τὰς οἰκογενείας ταύτας συμφέρει τὰ μέγιστα νὰ ὑποδείξῃ τις τὸ μέρος των εἰς τὴν ἀνατροφήν· καθ᾽ ὅσον δὲν πρέπει νὰ θεωρῶσιν αὗται τὰ τέκνα των ὡς ἀποκλειστικὴν ἰδιοκτησίαν των, ἀλλ᾽ ἐκτελοῦσι τὸ μέγα τοῦτο καθῆκον πρὸς τοὺς κληρονόμους τοῦ ὀνόματός των, ὅπερ προθυμοῦνται νὰ διατηρήσωσιν ἔντιμον· πρὸς τὴν πατρίδα, εἰς ἣν χρεωστοῦσι πεφωτισμένους πολίτας· πρὸς τὸν Θεὸν, παρ᾽ οὗ ἔλαβον παῖδας, ἵνα προσφέρωσιν αὐτῷ τιμίους καὶ ἐναρέτους ἄνδρας. Πλὴν ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ ἱεροῦ τούτου καθήκοντος ἐλλείπει αὐταῖς μᾶλλον ἢ ὁ τρόπος τοῦ νὰ τὸ ἐκτελέσωσι.

Τούτου ἕνεκα, ἐνδίδοντες εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τῆς κλήσεως ἡμῶν, τολμῶμεν ἵνα, μετὰ πολυχρόνιον πεῖραν, ἐκθέσωμεν σκέψεις τινὰς ὡς πρὸς τὴν σωτήριον ἐπενέργειαν τῶν γονέων εἰς τὴν ἀνατροφὴν, προτιθέμενοι μᾶλλον ἵνα ἐμπνεύσωμεν αὐτοῖς τὴν ἔνθερμον ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ συνεργῶσιν ἀνενδότως εἰς αὐτὴν, καὶ νὰ τοῖς ὑποδείξωμεν ἐν περιλήψει τὰ μέσα, δι᾽ ὧν δύνανται νὰ πράττωσι τοῦτο μετ᾽ ἐπιτυχίας, παρὰ νὰ τοῖς διδάξωμεν τὰ ἄπειρα αὐτῶν πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των καθήκοντα.

Διαιροῦμεν λοιπὸν τὰς παρατηρήσεις μας εἰς πέντε κεφάλαια· ά. Περὶ ἀνατροφῆς ἐν γένει. β΄. Περὶ δημοσίου καὶ περὶ ἰδιωτικῆς ἀνατροφῆς. γ΄. Περὶ νοερᾶς ἀναπτύξεως. δ΄. Περὶ ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς. έ. Περὶ ἀνατροφῆς τοῦ χαρακτῆρος καὶ περὶ ἀνατροφῆς τοῦ σώματος.

Ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ εὐγενεστέρου τῶν πλασμάτων, ἐν ᾧ βλέπομεν ζῶσαν τὴν θείαν εἰκόνα· ἐνῷ πρόκειται περὶ τῆς τιμῆς, περὶ τῆς εὐημερίας τῶν οἰκογενειῶν, περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν νομιμωτέρων δεσμῶν, οἵτινες δύναταί ποτε νὰ συνενώσωσι τοὺς ἀνθρώπους, περὶ τοῦ μέλλοντος τούτου τοῦ νοήμονος καὶ γενναίου ἔθνους, τοῦ ὁποίου τὰ ἴδια δυστυχήματα δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ ἄνευ δόξης, ἐναπόκειται ἤδη, μετὰ τὴν ὡς ἐκ θαύματος ἀνάστασιν αὐτοῦ εἰς τὴν παροῦσαν γενεὰν, τὸ μέγα καθῆκον τοῦ νὰ διατηρήσῃ πρὸ πάντων διὰ τῆς ὀρθῆς ἀνατροφῆς τὴν τιμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ ἀνατροφῆς ἐν γένει.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ προϊὸν τῆς ἀνατροφῆς του (l'homme est le produit de son éducation), εἶπέ τις τῶν νεωτέρων σοφῶν (*), ὀρθότατα ἀποφαινόμενος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἁπλῶς τὸ προϊὸν τῶν ὑπερφυῶν δυνάμεων ἃς ὁ Δημιουργὸς ἐνέθεσεν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ τὸ προϊὸν τῆς καλλιεργείας των. Τῶ-

(*) Rollin, Traité des études.

όντι, φυτὰ καὶ ζῶα ζῶσιν ἢ κινοῦνται ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εἰς ἣν ἐξῆλθον ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Δημιουργοῦ, κατὰ πάντα ὅμοια μὲ ἐκεῖνα ἀφ᾽ ὧν ἐγεννήθησαν.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης ζῇ ὡς αὐτὰ καὶ κινεῖται, ἀλλὰ μὲ κίνησιν ἐσωτερικὴν, ἥτις ἀκαταπαύστως μεταβάλλει αὐτὸν, καὶ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τῶν πατέρων του· ἀποκτᾷ καθ᾽ ἡμέραν νέας γνώσεις, καὶ τὰς διατηρεῖ, δηλ. μανθάνει. Ἐκτὸς τούτου, δύναται νὰ μεταδίδῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὰς γνώσεις του, ἀπαλλάσσων αὐτοὺς τοῦ κόπου τοῦ νὰ τὰς ἐρανίζωνται μόνοι, δηλ. διδάσκει. Μανθάνειν! Διδάσκειν! Ὑπάρχουσιν ἄρα εἰς ἀνθρωπίνην γλῶσσαν δύο λέξεις, ἀνακεφαλαιοῦσαι μᾶλλον τὸ θεῖον τῆς πνευματικῆς του δυνάμεως μυστήριον.

Τί εἶναι λοιπὸν ὁ υἱὸς πρὸς πατέρα αἰσθανόμενον τῶν ἐννοιῶν τούτων τὴν δύναμιν; — εἶναι ὁ κληρονόμος οὐχὶ μόνον τῶν κτημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς του, καὶ τῆς σοφίας ἁπάσης ἣν ἐκεῖνος ἐδυνήθη νὰ συνάξῃ καθ᾽ ὅλον τὸν βίον του. Ὁ νεαρὸς οὗτος πλοῦτος ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ βραχύνῃ εἰς τὸν υἱὸν τὸν δρόμον, ὃν ὁ πατήρ του διέτρεξε, περιλαμβάνων τὰς γνώσεις τοῦ πατρὸς, καὶ ὅσας οὗτος παρέλαβε παρὰ τῶν προγόνων του. Ταύτην τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν, ἀνωτέραν τῆς ἄλλης, ὁ πατὴρ χρεωστεῖ εἰς τὰ τέκνα του· ἀλλ᾽ ὅσον καὶ ἂν ἦναι πλουσία, εἰς ταύτην μόνην δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαύηται. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ νοὸς τότε μόνον εἶναι τελεία καὶ ἐπιτυχὴς, ὅταν ἐμβάλλῃ τὴν ὄρεξιν τοῦ ἐπιθυμεῖν τι περισσότερον. Ἀπὸ τοῦ δείπνου τούτου πρέπει νὰ ἐξέρχηταί τις οὐχὶ χορτασμένος, ἀλλ᾽ ἀχόρταγος.

Πλὴν ἡ νοερὰ ἀνάπτυξις πρέπει νὰ προβαίνῃ βαθμηδὸν, ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος τῆς νεαρᾶς ἀντιληπτικῆς δυνάμεως, ἥτις εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ζωῆς, διὰ τὴν ἀτέλειαν τῆς φύσεως ἡμῶν, εἶναι ἀσθενὴς καὶ περιωρισμένη. Διὸ, νὰ μὴ ἐπιβαρύνηται τὸ πνεῦμα τοῦ παιδὸς· νὰ μὴ ἐκφοβίζηται πρὸ πάντων· νὰ ἐμπνέηται βαθμηδὸν πρὸς αὐτὸν ὁ ἔρως τῆς μαθήσεως, καὶ νὰ ἑλκύηται μὲ τὴν ὑπερφυῆ ἡδονὴν τῶν γνώσεων, εἶναι ἐκ τῶν πρωτίστων μερῶν τῆς νοερᾶς ἀναπτύξεως.

Ἀλλ᾽ ἡ νοερὰ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι τὸ μόνον μέρος τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου· ἡ ἠθικὴ ἀνατροφὴ εἶναι ἀχώριστος ἀπ᾽ αὐτῆς, καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς ἐπιστηρίζεται. Πλὴν ὑπάρχουσιν ἠθολόγοι τινὲς θιασῶται τῶν ἀρχῶν των, οἵτινες θεωροῦσιν αὐτὰς ἀντιθέτους φρονοῦντες ὅτι, ὅσον ἀφ᾽ ἑνὸς κερδίζει διὰ τῶν γνώσεων ἡ νοερὰ ἀνάπτυξις, τοσοῦτον ἀφ᾽ ἑτέρου χάνει ἡ ἠθικότης. Λάθος μέγα ὑβριστικὸν τῆς λογικῆς ἡμῶν φύσεως. Δὲν γνωρίζομεν ἀπ᾽ ἐναντίας, ὅτι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ἀγαθὸν, ἑνούμενα καὶ συγχεόμενα, ἀμοιβαίως ὑποστηρίζονται; ὅτι τὰ σφάλματα ἡμῶν προέρχονται ἀπὸ ψευδεῖς καὶ ἐσφαλμένους ὑπολογισμοὺς κακῶς ἐννοουμένου συμφέροντος; ἐνῷ ὅ,τι ὀρθὸν κερδίζει ὁ νοῦς εἶναι πάντοτε πρὸς ὄφελος τῆς καρδίας. Ἂς εἴπωμεν λοιπὸν καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν ὅ,τι μεγάλοι νόες εἶπον διὰ τὴν θρησκείαν, ὅτι ὀλίγαι γνώσεις μᾶς ἀπομακρύνουσιν ἀπ᾽ αὐτῆς· πολλαὶ γνώσεις μᾶς προσελκύουσι.

Μολοντοῦτο τὸ ἀνθρώπινον γένος ἤθελεν εἶσθαι ἐλεεινὸν, ἐὰν δὲν ἐδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν εἰ μὴ διὰ τῆς καλλιεργείας τῆς διανοίας του! ἐὰν δὲν ἦτο δυνατὸν εἰ μὴ εἰς τοὺς σοφοὺς νὰ ἦναι τίμιοι! Κατ᾽ εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν ὑπάρχει ἀριστοκρατία εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ. Ὑπάρχει καὶ ἄλλος δρόμος εὐκολώτερος καὶ ἀσφαλέστερος ἀνοικτὸς εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ δρόμος οὗτος εἶναι αἱ καλαὶ νουθεσίαι, καὶ πρὸ πάντων τὰ καλὰ παραδείγματα, εἶναι τὰ καλὰ βιβλία, καὶ πρὸ πάντων οἱ καλοὶ διδάσκαλοι, ἐν ἑνὶ λόγῳ εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀνατροφή.

Τὸ ἔργον τῆς ἀνατροφῆς ταύτης εἶναι σημαντικώτατον ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι καλός; εἶναι τὸ κόσμημα τῆς φύσεως· φέρει ἐν ἑαυτῷ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἁρμονίαν. Εἶναι μέτριος; τὰ πάντα μαραίνονται ἐκ τῆς ἀργίας του· τὰ πάντα καταβιβάζονται ἐνώπιον τῆς ἀπειροκαλίας του. Εἶναι κακός; δὲν ὑπάρχει μάστιξ αὐτοῦ φρικτοτέρα· διότι τὸ κακὸν, ὅπερ γνωρίζει νὰ πράξῃ, εἶναι ὁλεθριώτατον καὶ διαρκέστατον.

Ἡ ἠθικὴ ἀνατροφὴ λοιπὸν πρέπει νὰ τείνῃ εἰς τὸ νὰ ἀφοπλίζῃ τοὺς κακοὺς, οἵτινες εἶναι σπάνιοι, καὶ νὰ ἐμψυχόνῃ εἰς τὸ καλὸν τὰς μετρίας φύσεις, αἵτινες εἶναι ἄπειροι. Πρέπει νὰ μεταχειρίζηται διὰ νὰ τὰς ἐξευγενίσῃ τὰ εὐφυέστερα μαθήματα, τὰ σωτηριωδέστερα παραδείγματα, καὶ κυρίως τὴν παντοδύναμον ἐπιῤῥοὴν τῆς ἕξεως. Πρέπει νὰ ἦναι φιλόδοξος εἰς τὰς παραδόσεις της· νὰ ζητῇ πολὺ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὀλίγον. Νὰ μὴ θεωρῇ μηδεμίαν νουθεσίαν ὑπὲρ τὸ δέον ἰσχυράν· κανὲν παράδειγμα ὑπὲρ τὸ δέον σοβαρόν. Νὰ προετοιμάζῃ τὰς τρυφερὰς τῶν νέων ψυχὰς κατὰ τῶν πειρασμῶν τῆς ζωῆς, οἵτινες θὰ ἀφαιρέσουν πολὺ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς των. Ἕνεκα τῶν πειρασμῶν τούτων πρέπει νὰ ζῶσι περικυκλωμέναι ἀφ᾽ ὅ, τι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπέκτησε σπουδαιότερον, ἀφ᾽ ὅ,τι ἐπενόησε γενναιότερον καὶ εὐγενέστερον. Νὰ συνειθίζῃ αὐτὰς νὰ ἀναπνέωσιν εἰς ταύτας τὰς καθαρὰς χώρας, ἀνυψούμεναι ὅσον τὸ δυνατὸν ἀνωτάτω, ἵνα μὴ ἴδῃ αὐτὰς ἐκπεσούσας κατωτάτω. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀσθένεια τῆς φύσεως ἡμῶν, ὥστε πρέπει πάντοτε νὰ τείνωμεν εἰς τὸ νὰ σχηματίσωμεν ἥρωας, ἐὰν θέλωμεν νὰ μορφώσωμεν ἁπλῶς τιμίους ἄνδρας.

Ἀλλὰ δὲν ἐξαρκεῖ νὰ ἦναί τις ἀγαθὸς καὶ πεφωτισμένος. Τὸν λείπει ἀκόμη τι, ἐὰν, σκεπτόμενος τὰ μεγάλα ψυχολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ζητήματα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμά του θορυβεῖται, καὶ ἡ ψυχή του συγκινεῖται μὴ δυναμένη νὰ τὰ ἐννοήσῃ, δὲν βλέπῃ τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον, ὅπερ, ἀποκρύπτον αὐτῷ τὴν εἴσοδον καὶ ἔξοδον τούτου τοῦ κόσμου, τὸν περικυκλώνει πανταχόθεν καὶ τὸν πολιορκεῖ· ἐὰν δὲ θεωρῇ ἑαυτὸν στηριζόμενον εἰς τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ χειρὸς βοηθητικῆς καὶ παντοδυνάμου, τότε ἐξυψοῦται μᾶλλον ἀντὶ νὰ καταβιβάζηται· εἶναι εὐτυχέστερος χωρὶς νὰ θυσιάσῃ μηδὲν τοῦ λογικοῦ του· ἱλαρώτερος χωρὶς νὰ χάσῃ μηδὲν τῆς δυνάμεώς του· περιπατεῖ τότε εἰς τὸν κόσμον μὲ βῆμα σταθερὸν καὶ σοβαρόν· ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ καθήκοντος, νομίζων ὅτι ποτὲ δὲν πράττει ἀρκετὰ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του· οὐχὶ μὲ τὴν ἐγωϊστικὴν ἐλπίδα τῆς ἀμοιβῆς, ἀλλὰ πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς συνειδήσεώς του καὶ πρὸς πλήρωσιν τοῦ καθήκοντός του, μετρῶν πάντοτε τὰς πράξεις του μ᾽ ἐκείνην τὴν ἄπειρον τελειότητα, ἥτις στηρίζει καὶ θερμαίνει τοὺς στοχασμούς του.

Ἐπὶ τέλους αὕτη ἡ διανοητικὴ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀνατροφὴ πρέπει, εἰς τὸ σύνολον αὐτῆς, ν᾽ ἁρμόζῃ εἰς τὸν καιρὸν καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀνατρεφομένου· διότι, ἀφ᾽ οὗ ὁ ἄνθρωπος προώρισται νὰ μὴ ζῇ μόνος, ἀλλὰ μετὰ τῶν συγχρόνων του ἐν τῷ κόσμῳ, πρέπει νὰ γνωρίζῃ αὐτοὺς πρὸ τοῦ νὰ τοὺς ἴδῃ· νὰ τοὺς ἐννοῇ πρὸ τοῦ νὰ τοῖς ὁμιλήσῃ. Μὴν ἀγωνισθῇς λοιπὸν νὰ μορφώσῃς ἄνθρωπον ἄλλης ἐποχῆς· ἄνθρωπον ξένον τῆς πατρίδος του. Δὸς εἰς τὸν μαθητήν σου φῶτα, ἀρετὴν, εὐσέβειαν, ὧν νὰ δυνηθῇ νὰ κάμῃ κατάλληλον χρῆσιν ἄνευ χλευασμοῦ καὶ ἄνευ κινδύνου, διὰ νὰ μὴ δύναται νὰ σὲ κατακρίνῃ, ὅταν ζωὴ δυσάρεστος διαδεχθῇ ἐν αὐτῷ νεότητα πλήρη ὀνειροπολημάτων. Ἄφες ν᾽ ἀναπνέῃ τὸν ἀέρα ὅστις μᾶς περικυκλόνει, ἀλλ᾽ ἀπομάκρυνον, ὅσον δύνασαι, τὴν μεμιασμένην ἐκείνην ἀτμοσφαῖραν ἥτις, κατὰ τὸν θεῖον Πλάτωνα, τρέφουσα κατὰ μικρὸν τὸν νοῦν μὲ τὰς εἰκόνας τῆς κακίας, ἀποταμιεύει ἀνεπαισθήτως κακὸν μέγα εἰς τὰς ἀθώας ψυχὰς τῶν νέων. (*).

Ἀλλ᾽ ὅλα ταῦτα τῆς ἀνατροφῆς τὰ πλεονεκτή-

(*) Ἵνα μὴ ἐν κακίας εἰκόσι τρεφόμενοι ἡμῖν οἱ φύλακες ὥσπερ ἐν κακῇ βοτάνῃ, πολλὰ ἑκάστης ἡμέρας κατὰ σμικρὸν ἀπὸ πολλῶν δρεπόμενοί τε καὶ νεμόμενοι, ἕν τι ξυνιστάντες λανθάνωσι κακὸν μέγα ἐν τῇ αὐτῶν ψυχῇ. Ἀλλ᾽ ἐκείνους ζητητέον τοὺς δημιουργοὺς, τοὺς εὐφυῶς δυναμένους ἰχνεύειν τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ εὐσχήμονος φύσιν, ἵν᾽ ὥσπερ ἐν ὑγιεινῷ τόπῳ οἰκοῦντες οἱ νέοι ὠφελῶνται ἀπὸ παντὸς, ὁπόθεν ἂν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν καλῶν ἔργων ἢ πρὸς ὄψιν ἢ πρὸς ἀκοήν τι προσβάλῃ, ὥσπερ αὔρα φέρουσα ἀπὸ χρηστῶν τόπων ὑγιείαν, καὶ εὐθὺς ἐκ παίδων λανθάνῃ εἰς ὁμοιότητά τε καὶ φιλίαν καὶ ξυμφωνίαν τῷ καλῷ λόγῳ ἄγουσα. (Πλάτ. Πολιτ. Βιβλ. γ΄.)

ματα δύνανται ἀκόμη ν' ἀποβῶσιν ἄκαρπα, ἐὰν δὲν ἐφρόντισας νὰ μεταδώσῃς πρὸς τὸν λαβόντα αὐτὰ τὸ μέγα πλεονέκτημα νὰ τὰ καταστήσῃ ἐπωφελῆ πρὸς ἑαυτόν τε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. Ὑπάρχει τι ἐσωτερικὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅπερ δυσκόλως γνωρίζεται, ἢ γνωρίζεται μόνον καθ' ὅσον φαίνεται· διὸ πάντες κρινόμεθα ἀπὸ τῆς διαγωγῆς μας. Ἀλλὰ τίς εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἄνισος ἐκείνη δύναμις, δι' ἧς δύο ἄνθρωποι λαβόντες τὴν αὐτὴν ἀνατροφὴν λαμβάνουσι τύχην τοσοῦτῳ διάφορον ἐν τῷ κόσμῳ; Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γνωρίζουσι καὶ ἀγαπῶσιν ἐπίσης τὸ καλόν· πλὴν ὁ εἷς ἐνδίδει, καὶ ὁ ἄλλος ἐπιμένει πολὺ χρόνον· ἐνῷ ἄλλος τις ἐπιμένει μέχρι τέλους. Παρὰ τοῦτῳ ἡ ἀρετὴ εἶναι αὐστηρὰ ἀλλ' εὐλύγιστος· παρ' ἐκείνῳ ἀξιέραστος ἀλλὰ σταθερά, καὶ ἐπιτυγχάνει μετὰ χάριτος τοὺς μεγαλειτέρους θριάμβους. Εἶναι ὁ χαρακτὴρ τὸ αἴτιον τῆς τοσαύτης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὁπροορισμὸς τῆς φύσεως ἡμῶν, εἰς ὃν δυσκόλως ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νὰ ἐπενεργήσῃ.

Ὑπάρχει ὅμως μυστήριόν τι εἰς ἀνθρώπους λαβόντας τὸ σπάνιον πλεονέκτημα τῆς ἀνατροφῆς εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε μεταμορφόνουσι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· καὶ τὸ θαυμαστότερον, ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη διαρκεῖ μέχρι τέλους. Ὁ ἐξημερωθεὶς λέων ἀναλαμβάνει πολλάκις τὴν ἰδίαν φύσιν του κατασπαράσσων τοὺς κυρίους του· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἐπενέργεια αὕτη εἶναι γονιμωτέρα· ὥστε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος χρεωστεῖ βεβαίως τὸ μεγαλεῖόν του οὐχὶ τόσον εἰς τὴν εὐφυΐαν του, ὅσον εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπενέργειαν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἡ ἀνατροφὴ λοιπὸν τοῦ χαρακτῆρος πρέπει νὰ προηγῆται πασῶν τῶν ἄλλων· πρέπει νὰ συνοδεύῃ καὶ ἀκολουθῇ αὐτὰς, διότι καὶ αἱ ἄλλαι ἄνευ αὐτῆς ὑποκείμεναι εἰς τὴν ἀντενέργειαν αὐτοῦ χάνουσι τὴν δύναμίν των.

Ὁ Ρουσσὼ ἐξέφρασε μεγάλην ἀλήθειαν εἰπὼν, ὅτι τὸ ὄχι πρὸς τὸν παῖδα πρέπει νὰ ἦναι ἰσχυρὸν ὡς τοῖχος χαλκοῦς, ὃν κατ' οὐδένα τρόπον οὗτος νὰ μὴ δύναται νὰ κλονήσῃ· ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ συγκινώμεθα παντάπασιν ἀπὸ τὰ δάκρυα αὐτοῦ, ἀγωνιζομένου ἵνα ὑποτάξῃ εἰς τὰς ἰδιοτροπίας του ὅσους τὸν περικυκλοῦσιν. Ἐνῷ δὲ μετὰ ταῦτα, ἡ θέλησις αὐτοῦ θ' ἀπαντήσῃ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἄκαμπτον θέλησιν τῆς φύσεως, τὴν σιωπηλὴν τῶν πραγμάτων ἀντίστασιν καὶ τὴν ἀόρατον τοῦ Θεοῦ χεῖρα, πρέπει νὰ προετοιμάζηται εἰς τὰ ἐμπόδια ταῦτα· ἵνα μάθῃ νὰ τὰ ὑπερνικᾷ ὅταν δύναται· νὰ τὰ ἀποτρέπῃ ὅταν πρέπῃ· νὰ μὴν ἀπελπίζηται ὁσάκις ἦναι ἀδύνατον νὰ τὰ ὑπερνικήσῃ· διότι ἀδύνατος χαρακτὴρ κάμνει συνήθως τὸν τίμιον ἄνθρωπον παίγνιον τῶν κακῶν, καὶ τὴν ζωήν του ἐλεεινὴν καὶ σκανδαλώδη.

Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει μόνον ψυχὴν ἔχει καὶ σῶμα, καὶ οὐαὶ εἰς ἐκεῖνον ὅστις τὸ παραμελήσει. Ἀσθένειαι, ἀδυναμία αἰώνιος, ἀδράνεια τῆς ψυχῆς εἶναι τὰ ὀλέθρια ἀποτελέστατα τῆς παραμελήσεως ταύτης. Πλὴν μὴ νομίζωμεν ὅτι ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκὸς πηγάζουσι τὰ δεινὰ ταῦτα· πηγάζουσι μᾶλλον ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν ἀληθῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος, καὶ ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ αὗται ἐκπληροῦνται· ὥστε ἀντὶ νὰ καταστήσωσι τὴν ζωὴν εὔκολον καὶ δραστηρίαν, ἐπιφέρουσι τὴν χαύνωσιν καὶ τὸν μικροπρεπῆ φόβον τοῦ θανάτου· πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ὅτι ἐχάσαμεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης φράσεως τῶν προγόνων μας «νοῦς ὑγιὴς ἐν ὑγιεῖ σώματι.» Αἱ πολυειδεῖς περιποιήσεις τοῦ σώματος, αἱ ἀντικαταστήσασαι παρ' ἡμῖν τὴν νευρώδη ἀνατροφὴν τῶν ἀρχαίων, προκαλοῦν τὰς ἀσθενείας ἀντὶ νὰ τὰς προλαμβάνωσιν. Αἱ προσπάθειαι ἄρα ἡμῶν πρὸς καλλωπισμὸν τῆς ψυχῆς τοῦ παιδὸς μὴ τείνωσι πρὸς ἀσχημίαν τοῦ σώματός του. Στεροῦντες αὐτὸν τῆς ὑγείας του, τί δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν αὐτῷ ἀντάξιον τῆς ἀνεκτιμήτου φαιδρότητός του;

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον τινὰ λόγον ἡ ἀνατροφὴ τοῦ σώματος ἀποκαθίσταται σπουδαιοτάτη· εἶναι δ' εὐρυθμία τις τῶν κινήσεων αὐτοῦ καὶ ἡ χάρις τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐν ᾗ ἀναγινώσκεται ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὄχι, δὲν εἶναι ἀδιάφορον νὰ σηκόνῃ τις ὑπὲρ τὸ δέον ἢ νὰ χαμηλόνῃ τὴν κεφαλήν· νὰ ἔχῃ γλυκὺ βλέμμα δι' οὗ ἐμφαίνεται ὡραία ψυχή· ἢ ὀφθαλμοὺς συνειθισμένους νὰ ὑποφεύγωσι τιμίου ἀνδρὸς τὴν ὄψιν· ἢ βάδισμα ἀλαζονικὸν ἢ δουλικὸν, παρὰ τὸ ἀνῆκον εἰς ἄνδρα ἐλεύθερον ἐν μέσῳ τῶν ὁμοίων του ἀνθρώπων. Τὸ πλεονέκτημα χαρίεντος ἐξωτερικοῦ προλαμβάνει εἰς ὠφέλειαν ἡμῶν τοὺς τιμίους ἄνδρας, ἕως οὗ τοὐλάχιστον ἐπαληθεύσωσιν ἢ ψεύσωσιν εἰς ἡμᾶς τὸ καλὸν προγνωστικὸν τοῦτο. Ἐξασφάλισον λοιπὸν εἰς τὸν μαθητήν σου, καθ' ὅσον δύνασαι, τὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα τοῦ πρώτου κινήματος τούτου, ὅπερ ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν ἑλκύει πρὸς ἡμᾶς ἐκείνους ἐκ τῶν ὁμοίων μας, οἵτινες ὑπερέχουσι διά τε τῆς εὐαισθησίας των καὶ τοῦ ἐξευγενισμοῦ των.

Ἰδοὺ ἐν περιλήψει τὰ ἀντικείμενα ἅ τινα, κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰς τοῦτο τὸ εἶδος ἐξοχωτέρων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων ἀνδρῶν, ἀπαρτίζουσι τὴν σημασίαν τῆς λέξεως *ἀνατροφὴ*, περὶ ὧν ἀκολούθως θέλομεν πραγματευθῆ ἐν περιλήψει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ δημοσίου καὶ περὶ ἰδιωτικῆς ἀνατροφῆς.

Ζήτημα πρὸ πολλοῦ ἀνεφύη μεταξὺ τῶν σοφῶν τίς ἡ ἐντελεστέρα ἀνατροφὴ, ἡ δημοσίᾳ ἢ ἡ κατ' οἶκον διδομένη.

Μετὰ πολλὰς σοβαρὰς συζητήσεις τῶν μὲν ὑπὲρ τῆς μιᾶς τῶν δὲ ὑπὲρ τῆς ἄλλης ἀποφαινομένων, ἐπὶ τέλους ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἑκάστη αὐτῶν καθ' ἑαυτὴν λαμβανομένη εἶναι ἀνεπαρκὴς πρὸς ἐντελῆ μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ἡ μὲν δημοσία ἀνατροφὴ, καί τοι ὑπερέχει τῆς ἄλλης ὡς πρὸς τὴν ἱκανότητα τῶν διδασκάλων, οὓς διὰ διαρκῶν ἀμοιβῶν καὶ δι' ἐξόχου ὑπολήψεως ἑλκύει πρὸς ἑαυτήν· τούτων δὲ ἡ κατ' ἔτος διαδοχικὴ μετάβασις εἰς τὰς κλάσεις τῶν μαθητῶν, ἀποφεύγουσα τὴν μονοτονίαν, θέλγει αὐτούς· καὶ ὡς ἐκ τοῦ νεωτερισμοῦ καὶ τῆς περιεργείας τοὺς ἐξυπνίζει, διεγείρουσα τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ τὸν ἔρωτα τῆς μαθήσεως· ἔχει μεγαλειτέραν ἔκτασιν μαθημάτων καὶ μάλιστα τῶν ἐπιστημονικῶν· δύναται ὡς ἐκ τῆς πληθύος τῶν μαθητῶν νὰ διεγείρῃ τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἅμιλλαν, ἥτις εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς μαθήσεως· ἐνθουσιῶσα καὶ ὑποστηρίζουσα διὰ τῆς πολυρίθμου ἀκροάσεως καὶ αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους των. Ἀλλ' ἡ κατ' οἶκον ἀνατροφὴ, καί τοι ἐλλιπὴς καθ' ὅλα ταῦτα τῆς δημοσίας τὰ πλεονεκτήματα, ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν ἄμεσον τῆς οἰκογενείας συνδρομὴν, τὴν παντοδύναμον πατρικὴν καὶ μητρικὴν φωνὴν ὁμιλοῦσαν κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν καρδίαν, ἣν οὐδεμία ἄλλη δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ, ἅμα δὲ καὶ μεγαλειτέραν τῆς ἠθικῆς τοῦ παιδὸς ἀσφάλειαν ἐκ τῆς ἐπιῤῥοῆς πολλῶν ἐντυπώσεων, ἃς οὐδεμία ἐπαγρύπνησις δύναται ἐν τοῖς κοινοβίοις νὰ ἐμποδίσῃ. Διὸ οἱ σοφώτεροι ἄνδρες συμφωνοῦσι τὴν σήμερον, ὅτι μόνον ἐκ τοῦ συμβιβασμοῦ καὶ ἐκ τῆς συνδρομῆς ἀμφοτέρων δύναται νὰ προκύψῃ ἀνατροφὴ, κατὰ πάντα σύμφωνος μὲ τὸν μέγαν ἐν τῷ κόσμῳ προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐκ τούτου παρὰ τοῖς περωτισμένοις ἔθνεσιν, ὅπου ἡ δημοσία ἀνατροφὴ εἶναι ἐντελῶς διωργανισμένη, οἱ παῖδες ἐν γένει λαμβάνουσι τὸν πνευματικὸν αὐτῶν ἄρτον ἐν τοῖς δημοσίοις ἐκπαιδευτικοῖς καταστήμασιν, οἱ δὲ γονεῖς προσφέρουσιν ἐξωτερικῶς τὴν ἄοκνον αὐτῶν συνδρομὴν ὅπου ἀπαιτεῖται.

Ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ περὶ Ἑλλήνων ὁ λόγος, οἵτινες ἐξ ἀνάγκης, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ μάλιστα, προτιμῶσι τὴν κατ' οἶκον ἀνατροφὴν, παρατηροῦμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπαίτησις φυσικωτέρα ἐκείνης ἣν ἔχει πᾶς φρόνιμος καὶ ἀγαθὸς πατὴρ, νὰ διευθύνῃ αὐτὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων του· ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ ἀπάτη πλέον ἐπικίνδυνος ἐκείνης καθ' ἣν οὗτος θεωρεῖ ἑαυτὸν ἱκανὸν ἵνα πράττῃ τοῦτο· ἔπειτα παρατηρῶν τὰς πολυειδεῖς ἐλλείψεις αὐτῶν καὶ συνήθως τὴν παράλυσίν των, μηδ' ὑποπτευόμενος ὅτι ἐξ αὐτοῦ πηγάζει τὸ κακὸν, ν' ἀγανακτῇ κατ' αὐτῶν ἢ καὶ κατὰ τῶν διδασκάλων των!

Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ πρῶτον ὡς πρὸς τὰ τέκνα του· ποίαν ἐνοχὴν δύναται νὰ ἔχωσι τὰ ἀθῶα ταῦτα καὶ ἀπερίσκεπτα ὄντα ἐξαγοραζόμενα, ὡς εἶναι φυσικὸν, τὸν καιρόν των πρὸς τὸ συμφέρον των; ἐλησμόνησεν ἄρά γε ὅτι ταῦτα ἀναπνέουσι διὰ τῆς πνοῆς του, ζωοποιοῦνται διὰ τῆς ζωοποιήσεώς του, ἑπομένως πᾶσα ἀντίστασις ἐκ μέρους των εἶναι ἀδύνατος; ἡ δὲ ἐνίοτε φαινομένη αὐτῶν ἀντίστασις δὲν εἶναι εἰ μὴ ἀπόπειρα κατὰ τῆς ἀδυναμίας τῶν γονέων των· διότι μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν δοκιμὴν, ἰδόντα ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνουσι, καὶ ὅτι μάλιστα ἡ ἀντίστασις ἀποβαίνει πρὸς βλάβην των, ὑποκύπτουσιν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν γενικὸν νόμον τοῦ ἀδυνάτου πρὸς τὸν ἰσχυρότερον. Ἠσθάνθη ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ δημιουργὸς κατέστησεν αὐτὸν κατὰ πάντα ὑπεύθυνον ἐν ὅσῳ τὸ λογικόν των δὲν ἔχει ἰσχὺν, ἔθεσεν ἐπίτηδες εἰς χεῖράς του τὸ παντοδύναμον τοῦτο ὅπλον τῆς ἐξαρτήσεως, ἐπὶ σκοπῷ μόνον καὶ μόνον νὰ διευθύνῃ αὐτὰ καὶ ἀκουσίως των εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τάξεως, τῆς πειθαρχίας, καὶ τῆς ὀρθῆς αὐτῶν ἐκπαιδεύσεως; Τοσοῦτῳ δὲ εἶναι προφανέστατον, ὅτι ὁ Πλάστης ἔθεσεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο ὅπλον διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἀνατροφῆς, ὥστε τὸ ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζώων ἅτινα, οὐδεμίαν ἔχοντα ἀνάγκην αὐτῆς, δύνανται νὰ προμηθεύωνται ἀφ' ἑαυτῶν, ἐντὸς ὀλίγου ἀφοῦ γεννηθῶσι, τὰ μέσα τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως, ἀπὸ τῶν παρακειμένων ἀκενώτων θησαυρῶν τῆς φύσεως, ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ ἐφ' ἱκανὸν διάστημα χρόνου, καὶ καθ' αὐτὸ ὅτε ἔχει τὴν μεγαλειτέραν ἀνάγκην τῆς ἀνατροφῆς, νὰ ἐπαρκῇ ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὰς πολυειδεῖς αὐτοῦ ἀνάγκας· ἑπομένως ἐκὼν ἄκων ὑποχρεοῦται ν' ἀσπάζηται τὴν χεῖρα τοῦ τροφοδότου του. Παραπονούμενος δὲ περὶ τῶν ἐλαττωμάτων των, δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ παραπονῆται γεωργὸς, διότι ἀνεφύησαν ἄκανθαι εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ ὃν ἀφῆκεν ἀκαλλιέργητον, ἢ ναύκληρος διότι ἔπεσεν ἐπὶ τῶν σκοπέλων ἀφήσας ἀπὸ τῆς χειρός του τὸ πηδάλιον; Καὶ εἶναι τῳόντι ἀπίστευτον, ὅτι τὸ φίλτρον ὅπερ ὁ Πλάστης ἐνέθεσεν εἰς τὴν καρδίαν του πρὸς συντήρησιν τῶν ἀσθενῶν ἐκείνων πλασμάτων, καὶ ὅπερ συνήθως εἶναι τὸ αἴτιον τῆς ὀλεθρίας συγκαταβάσεώς του, τὸ μετατρέπει ὡς μὴ ὤφελεν, εἰς μέσον τῆς δυστυχίας των!

Εἰς μάτην δὲ θέλει προφασισθῆ, ὡς ἀπειρόκαλοί τινες προφασίζονται, ὅτι ὁ νεώτερος ἐξευγενισμὸς ἀπαγορεύει εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοὺς ῥαβδισμοὺς καὶ τὴν βίαν· διότι, ἐὰν ὁ νεώτερος ἐξευγενισμὸς ἄριστα ποιῶν, προκειμένου λόγου περὶ λογικῶν ὄντων, ἀπηγόρευσε τὴν ῥάβδον ὡς δουλικὸν ὅπλον, ὑπέδειξεν ὅμως τόσας ἄλλας τιμωρίας εὐγενεστέρας καὶ ἰσχυροτέρας, δι' ὧν οἱ παῖδες ἐπανάγονται εὐκόλως εἰς τὸ καθῆκόν των. Τοιαῦται εἶναι αἱ μετὰ λόγου ἐπιπλήξεις· αἱ μετὰ ἢ ἄνευ περιορισμῶν πολυειδεῖς στερήσεις διασκεδάσεων, περιποιήσεων, ἀναπαύσεων καὶ

τροφῶν. Ἐπιτυχὼν δὲ ἅπαξ τὸ ἀπεριόριστον σέβας καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὴν διευθύνουσαν αὐτὰ σωτήριον ἐξουσίαν, ἄνευ τῶν ὁποίων εἰς μάτην πλανᾶταί τις ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ νὰ δώσῃ ἀνατροφὴν εἰς τὰ τέκνα του, δύναται τότε νὰ ἐπενεργῇ ἐπιτυχῶς δι' ὅλων τῶν ἐνδείξεων τῆς ἀγάπης καὶ τῆς τρυφερότητος εἰς τὴν τρυφερὰν καὶ ἀθῴαν ἐκείνην ἡλικίαν, τὴν μόνην ἐπιδεκτικὴν ἵνα συλλάβῃ καὶ ἐπαυξήσῃ πάσας τὰς ἐπιπνοίας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐὰν ἀπεδείχθη, νομίζομεν, ὅτι ἡ μὴ ἐπιτυχία τῆς ἀνατροφῆς καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἄτοπα δὲν πηγάζουσιν ἐκ τῶν παίδων, ἀλλ' ἐκ τῆς μὴ ὀρθῆς τῶν γονέων διευθύνσεως, ἂς ἴδωμεν δεύτερον ἐὰν οὗτοι τοὐλάχιστον ὀρθῶς καὶ δικαίως μέμφωνται τοὺς διδασκάλους των.

Οἱ ἀγέρωχοι Ῥωμαῖοι ἵνα τηρῶσι, φαίνεται, εἰς τὰ πνεύματα τῶν νέων ἀνεπηρεάστους τὰς τυραννικὰς αὐτῶν ἀρχὰς παρελάμβανον ὡς παιδαγωγοὺς τῶν παίδων των δούλους. Τοιοῦτον ἔχομεν παράδειγμα τὸ τοῦ περιφήμου Κάτωνος, ὅστις μ' ὅλας τὰς ἀπεράντους φροντίδας τῆς θέσεώς του, ὡς Ὕπατος καὶ Τιμητὴς τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης, κατεγίνετο αὐτὸς παραδίδων μαθήματα εἰς τὸν υἱόν του, καὶ ἀντιγράφων αὐτῷ ἰδιοχείρως μὲ μεγάλα γράμματα τῆς ἱστορίας τοὺς πίνακας (*). Ἀλλ' ὁ ἐξευγενισμὸς τῶν νεωτέρων αἰώνων κατιδὼν ἀπ' ἐναντίας, ὅτι ἡ ἀποστολὴ τῶν διδασκάλων εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων εἰς πᾶσαν κοινωνίαν, καθ' ὅσον προτίθεται τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας ἐν ᾗ πᾶσα ἡ τιμὴ καὶ ἡ μέλλουσα δόξα παντὸς ἔθνους ἐναπόκειται· κατιδὼν, ὅτι πᾶσα ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς ὑπολήψεως ἣν οἱ νέοι συλλάβωσι περὶ τῶν διδασκάλων των—ὑπόληψιν ἣν δὲν δύνανται ἄλλως ἀπειρόκαλοι παῖδες νὰ συλλάβωσιν, εἰ μὴ διὰ τῆς πρὸς τούτους ἐνδείξεως τοῦ σεβασμοῦ τῶν γονέων των,— ὡς ἐκ τούτου, λέγομεν, ὁ νεώτερος ἐξευγενισμὸς θεωρεῖ τοὺς διδασκάλους, ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιοσυστάτων μελῶν τῆς κοινωνίας. Τῳόντι αἱ δύο ἱερώταται ἐξουσίαι, ἥ τε πατρικὴ καὶ ἡ τῶν διδασκάλων συμβοηθοῦνται ἀμοιβαίως καὶ ἐνισχύονται.

(*) Καί τοι χαρίεντα δοῦλον εἶχε γραμματιστήν, ὄνομα Χίλωνα, πολλοὺς διδάσκοντα παῖδας. Οὐκ ἠξίου δὲ τὸν υἱὸν, ὥς φησιν αὐτὸς, ὑπὸ δούλου κακῶς ἀκούειν, ἢ τοῦ ὠτὸς ἀνατείνεσθαι, μανθάνοντα βράδιον· οὐδὲ γε μαθήματος τηλικούτου τῷ δούλῳ χάριν ὀφείλειν. Ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἦν γραμματιστὴς, αὐτὸς δὲ νομοδιδάκτης, αὐτὸς δὲ γυμναστής .... Καὶ τὰς ἱστορίας δὲ συγγράψαι φησὶν αὐτὸς ἰδίᾳ χειρὶ καὶ μεγάλοις γράμμασιν, ἵνπως οἴκοθεν ὑπάρχῃ τῷ παιδὶ πρὸς ἐμπειρίαν τῶν παλαιῶν καὶ πατρίων ὠφελεῖσθαι. Τὰ δ' αἰσχρὰ τῶν ῥημάτων οὐχ ἧττον εὐλαβεῖσθαι τοῦ παιδὸς παρόντος, ἢ τῶν ἱερῶν παρθένων, ἃς Ἑστιάδας καλοῦσι. (Πλούτ. ἐν βίῳ Κάτωνος.)

Οἱ μὲν νοήμονες γονεῖς, διὰ τῶν ἐνδείξεων τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῶν καὶ ὑπολήψεως, ἐνισχύουσι τὴν ἠθικὴν ἐκείνων βαρύτητα, ἵνα ἐπενεργῇ ἐπιτυχῶς ἐπὶ τῶν εὐαισθήτων ψυχῶν τῶν νέων· οἱ δὲ διδάσκαλοι δεικνύουσι τούτοις τὰ ἄπειρα πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῶν ὀφειλόμενα καθήκοντα· ἄλλως συνεξασθενοῦσι καὶ συνεκπίπτουσιν. Εἶναι ἄρα προφανὲς, ὅτι ἡ ἐξουσία τῶν διδασκάλων ἐν τῇ ἀνατροφῇ δὲν ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἐνισχυομένη μὲν εἶναι παντοδύναμος, μὴ ἐνισχυομένη δὲ ἀνεπαισθήτως ἐκπίπτει καὶ μηδενίζεται. Ὡς ἐκ τούτου μεγίστην προσοχὴν πρέπει νὰ καταβάλλωσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων οἱ γονεῖς, ἀφοῦ ὅμως τοὺς προσλάβωσι πρέπει δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ τοὺς ὑποστηρίζωσιν. Ἐπιμένομεν δὲ εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον δὲν εἶναι σπάνιον ν' ἀκούσῃ τις παρ' ἡμῖν ἄφρονάς τινας ἢ μᾶλλον ὅλως ἠλιθίους γονεῖς, καὶ τούτους οὐχὶ κοινοὺς ἀνθρώπους, ἐπικρίνοντας ἢ καὶ ἐμπαίζοντας τοὺς ὁποίους προσέλαβον διδασκάλους ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν τέκνων των.

Ὁ Ρουσσὼ, κατιδὼν τὴν μεγάλην ταύτην ἐν τῇ ἀνατροφῇ ἀλήθειαν, ἐμβριθέστατα τῳόντι ἐκφράζεται λέγων, ὅτι ἐνῷ οἱ γονεῖς εἶναι οἱ καθ' αὐτὸ διδάσκαλοι τῶν τέκνων των, καὶ ἐξ ἀνάγκης μόνον παραλαμβάνουσι διδασκάλους, ἐξ ἅπαντος πρέπει νὰ θεωρῶσιν αὐτοὺς οὐχὶ μισθωτοὺς ἀλλὰ φίλους των (*).

Τῳόντι, πόσον μεγάλη διαφορὰ νὰ ἐργαζηταί τις ἐν τῇ ἀνατροφῇ ὡς μισθωτὸς ἢ ὡς φίλος! Ὁ ἔχων μικρὰν ἰδέαν αὐτῆς καταλαμβάνει, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὠφελήσῃ τις οὐσιωδῶς νέον τινὰ, εἰ μὴ εἰσχωρῶν διὰ τῶν τρυφερῶν τῆς ἀγάπης αἰσθημάτων εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς καρδίας του· ὅπερ δὲν εἶναι δεδομένον εἰ μὴ εἰς τοὺς γονεῖς ἢ εἰς τοὺς καθ' αὐτὸ ἄλλους πατέρας, τοὺς διδασκάλους των· ὁ δὲ μισθωτὸς, ἐργαζόμενος δ' ὑλικὸν σκοπὸν, εἶναι ἀνάξιος τοιούτου κολακευτικοῦ ὀνόματος.

Ἀλλ' ἡ ὀρθὴ καὶ ἔφρων τῶν γονέων διεύθυνσις, ἡ ἱκανότης καὶ προθυμία τῶν διδασκάλων δὲν ἐξαρκοῦν. Πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς νοερᾶς ἀναπτύξεως· προσαπαιτεῖται καὶ ἡ ἄμεσος τοῦ παιδὸς συνδρομή. Ὁποία ἀπάτη νὰ νομίζῃ τις, ὅτι τὸ μέγα ἔργον τῆς νοερᾶς ἐκπαιδεύσεως δύναται νὰ τελεσθῇ ἄνευ τῆς

(*) Mais que fait cet homme riche, ce père de famille si affairé, et forcé selon lui de laisser ses enfants à l' abandon ! Il paye un autre homme pour remplir ces soins qui lui sont à charge. Ame vénale ! crois tu donner à ton fils un autre père avec de l' argent ? Ne t'y trompe point ; ce n' est pas même un maître que tu lui donnes, c' est un valet. Il en formera bientôt un second. Il y a des métiers si nobles, qu' on ne peut les faire pour de l' argent sans se montrer indigne de les faire: tel est celui de l' homme de guerre: tel est celui de l' instituteur. Qui donc élèvera mon enfant ? Je te l' ai déjà dit, toi-même. Je ne le peux. Tu ne le peux ? fais-toi donc un ami. Je ne vois point d' autre ressource. (Rousseau, Emile.)

δραστηρίας τοῦ παιδὸς συνδρομῆς· καὶ ὅτι οὗτος θέλει προθυμεῖται νὰ συνεργάζηται ἐν αὐτῇ πρὸ τοῦ νὰ λάβῃ τὴν ὄρεξιν! ὡς πρὸς τοῦτο δὲ καταφαίνεται κυρίως ἡ ὑπεροχὴ τῆς δημοσίας ἀνατροφῆς καὶ ἡ μεγίστη αὐτῆς δύναμις, ἣν ὁ προτιμῶν τὴν κατ' οἶκον ἀνατροφὴν κατεδικάσθη ἑκουσίως νὰ παραιτήσῃ.

Ὑπάρχει εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τάσις τις φυσικὴ, ἥτις μᾶς ὑποχρεοῖ νὰ συγκρινώμεθα μετὰ τῶν ὁμοίων μας· αὕτη ἡ ἰσχυρὰ κλίσις τῆς καρδίας ἡμῶν μᾶς ἐμποδίζει νὰ μένωμεν ἑκουσίως ἐκείνων κατώτεροι. Ἡ δὲ κοινωνία λαμβάνει μεγίστην ὠφέλειαν ἐκ τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἀνησυχίας, ἥτις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς μυρίων ἀγαθῶν προαγωγοῦ ἁμίλλης. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀντὶ νὰ καταβιβάζηται ἀπὸ τῆς εὐγενοῦς ταύτης λύπης, ἀποκαθιστᾷ τὴν μὲν ὑποταγὴν ἀνυπόφορον, τὴν δὲ ἰσότητα ἐπιθυμητὴν, καὶ στρέφει πρὸς τὴν ὑπεροχὴν τοὺς στοχασμούς της. Ὡς ἐκ τούτου τὰ φρόνιμα ἔθνη περιθάλπουσι πάντοτε τὸ εὐγενὲς τοῦτο αἴσθημα, ὅπερ εἶναι ἀχώριστον τῆς δόξης των καὶ τῆς προαγωγῆς των· διότι ἠξεύρουσιν, ὅτι ποτὲ ἓν ἔθνος δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητον ἐν ᾧ πολλοὶ γνωρίζουσι τὸν ἀνήσυχον ὕπνον τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅστις, ἐρωτώμενος διὰ τί μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην φαίνεται τοσοῦτον σύννους καὶ σκυθρωπὸς, ἔλεγε· « δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμῶμαι τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον. »

Τῳόντι, ἡ ἐνέργεια τοῦ νοὸς καὶ ἡ δραστηριότης, ἀμφότεραι ἀναπόφευκτοι πρὸς καλλιέργειαν ἡμῶν αὐτῶν, εὑρίσκουσιν εἰς τὰς πολυπληθεῖς συναθροίσεις τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὥθησίν τινα, ἣν ἄλλως οὐδὲν δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ. Αἱ ἀντιζηλίαι τῶν μαθητῶν ἐρεθιζόμεναι ὑπὸ συμβάντων τυχαίων· ποικιλλόμεναι διὰ τῆς προσθήκης νέων διαμίλλων· στηριζόμεναι ὑπὸ τῆς προσοχῆς πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου, δὲν ἀφίνουσι καμμίαν ἐργασίαν ἀνωφελῆ· καμμίαν ἀμέλειαν ἄνευ κινδύνου. Τὰ πάντα τότε ἐνδιαφέρουσι διότι τὰ πάντα λογίζονται. Καὶ αὐταὶ αἱ διασκεδάσεις των, ἐν αἷς οἱ καρποὶ τῆς σπουδῆς προσθέτουν ἐνίοτε τὴν τέρψιν των, ἀναλαμβάνουσι τι θελκτικόν· καὶ ἐν ᾧ τις δυσκόλως ἤθελε τὴν ἀγαπήσει ὡς σπουδὴν, ἑλκύεται πρὸς αὐτὴν καθ' ὅσον φαιδρύνει τὰς νεανικὰς αὐτῶν τέρψεις.

Ὅσοι δὲ κρίνουσι τὴν ἁμίλλαν περιττὴν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδὸς, θέλουν δυνηθῆ ἀρά γε νὰ τὴν ἀποκλείσωσιν εἰς τὸ στάδιον τῆς ζωῆς του; Ἐὰν αὕτη ἀρχίσῃ ἐν καιρῷ εἰς τὴν πρώτην νεανικὴν ἡλικίαν, ὅτε ὅλα τὰ πάθη ἀναμιγνύονται μετὰ τῆς φυσικῆς των ἁπλότητος, εἶναι πιθανώτερον νὰ διαμείνῃ καθαρὰ καθ' ὅλον τὸν βίον. Ἀλλ' ἐπερχομένη βραδέως ἄνευ προηγουμένης πείρας, ὅτε δὲν ὑποθάλπεται ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐπιτυχίας, ἐπιλαμβάνεται τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ βυθίζεται εἰς τὸν φθόνον, ὅστις εἶναι πάθος τῶν ψυχῶν, αἵτινες μὴ δυνάμεναι πλέον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν εὐγενῆ ἁμίλλαν τοῦ καλοῦ, ἀντὶ νὰ ὑποφέρωσι τὴν λύπην των διὰ πῶν ἄλλων τὴν ὑπεροχὴν χωρὶς νὰ διαφθαρῶσιν, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτῶν εἶναι καταδικασμέναι νὰ ὑποκύπτωσιν εἰς τὴν κακίαν.

Ἡ εὐγενὴς τῳόντι ἁμίλλα ἐνριζουμένη πρωΐμως εἰς τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν, καὶ διεγείρουσα τὴν ὄρεξιν τοῦ καλοῦ δύναται νὰ φθάσῃ εἰς ὅ,τι ὑπάρχει τιμιώτερον καὶ σπουδαιότερον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐκτὸς τοῦ κόσμου. Διαφέρει πολὺ τῆς Φαρισαϊκῆς ἐκείνης ἐπάρσεως καθ' ἣν τις θεωρεῖ ἑαυτὸν ἁγιώτερον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁμοιάζει ἀπ' ἐναντίας τὸν ταπεινὸν ἐκεῖνον μιμητὴν τοῦ Ἰησοῦ ἁγίως θλιβόμενον, καθ' ὅσον θεωρεῖ ἑαυτὸν μᾶλλον ἀπέχοντα τοῦ ἀδελφοῦ του ἀπὸ τὸ τέλειον πρωτότυπον τῆς γενναιότητος τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σοφίας.

Ἐπομένως ἐν τῇ ἀνατροφῇ καὶ ἐν γένει εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ σπουδάζῃ τις τὰς τάσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἵνα, ὠφελούμενος ἀπ' αὐτῶν, ὠθῇ αὐτὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν, διότι δὲν εἶναι πολὺ πλουσία ὥστε νὰ δύναται νὰ παραλείψῃ τι.

Ἡ δὲ ἠθικὴ ἀνατροφὴ τοσούτῳ μᾶλλον θὰ ἦναι ἐντελὴς, ὅσῳ κάλλιον προητοίμασε τὸν νέον διὰ τὸν κόσμον. Πρέπει λοιπὸν οὗτος νὰ γνωρίζῃ τὰ σφάλματα ἐν μικρῷ ἀπὸ τῶν σφαλμάτων τῆς νεανικῆς ἡλικίας· καὶ τὰ σπέρματα τῶν παθῶν ἀπὸ τὰς κακὰς αὐτῶν συνεπείας. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲν ἐξαρκεῖ ἡ γαλήνη τῆς οἰκογενείας· ὑπάρχει μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς μεγάλης ἀνθρωπίνης οἰκογενείας· ὥστε ἡ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην μετάβασις νὰ μὴ ἐπιφέρῃ κινδύνους. Διὸ ἡ ἐν μικρῷ γνῶσις τοῦ κακοῦ πρὸς σταθερὰν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι οὐχ ἧττον ἀναγκαία. Νὰ βλέπῃ τὰς ποικίλας νεανικὰς ἀδυναμίας, τὴν ἁπλοϊκὴν αὐτῶν ὁρμὴν, καὶ τὰς αὐτῶν συνεπείας, εἶναι δι' αὐτὸν ἓν ἐκ τῶν ζωηροτέρων ἠθικῶν μαθημάτων. Ἐκ τούτου διδάσκεται τὴν μεγάλην διαφορὰν μεταξὺ τοῦ παραμεληθέντος καὶ τοῦ ἐκτελεσθέντος καθήκοντος· τὴν ὡς ἐκ τούτου ἀνεκτίμητον χάριν τῆς δημοσίου ὑπολήψεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιμονῆς διὰ τῆς ἐσχάτης τοῦ ἑαυτοῦ του βίας, ἵνα μὴ τὴν χάσῃ, ἐντὸς τοῦ μικροῦ ἐκείνου κόσμου, κατὰ τοῦτο ὑπερέχοντος τοῦ ἰδικοῦ μας, ὅτι τὰ σφάλματα δύνανται νὰ διορθωθῶσιν.

Ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ χαρακτῆρος πολὺ ἤθελεν ἀπατηθῆ τις νομίζων, ὅτι μακρὰν τῶν περισπασμῶν τῆς δημοσίου ἀνατροφῆς, αὕτη ἐπιτυγχάνει εὐκολώτερον ἐντὸς τῆς οἰκιακῆς εἰρήνης. Ἡ οἰκογένεια δύναται βεβαίως νὰ ἐξασκῇ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ παιδὸς τὴν σωτήριον ἐπιρροήν της· ἀλλ' ἡ ἐπιρροὴ αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἡ μόνη· πρέπει

μᾶλλον νὰ ἐπέρχηται ἐν καιρῷ, ἵνα καταπραΰνῃ τοὺς ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν πειρασμῶν προερχομένους ἐρεθισμοὺς τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ ἀναπόφευκτος οὗτος ἀναβρασμός, ὅστις ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐκταθῇ ἐξωτερικῶς, βάλλων τὸ παιδίον εἰς πάλην μετὰ τῶν ἄλλων καὶ μὲ τὴν σιωπηλὴν τῆς πειθαρχίας ἀντίστασιν, συστελλόμενος διαχέεται ἐντὸς τῆς οἰκογενείας, ὅπου ὅλα τὰ σφάλματα εἶναι βαρύτερα, ὅπου προσβάλλονται τὰ ἱερώτερα αἰσθήματα, τὰ ἱερώτερα χρέη. Εἶναι ἴδιον τῆς φύσεως τοῦ παιδὸς νὰ ἦναι εἰς ἄπαυστον κίνησιν καὶ εἰς ἄπαυστον πάλην· ἀλλὰ μὴ τὸ συνειθίσῃς νὰ ἔρχηται εἰς συχνὰς συγκρούσεις μετὰ τοῦ πατρός του. Τήρησον διὰ τὰς σημαντικὰς περιστάσεις τὴν σοβαρὰν ἐξουσίαν ταύτην, αἱ συχναὶ δοκιμασίαι πολὺ καταβιβάζουσι καὶ ἐξασθενοῦσιν· Αὕτη δὲν σοὶ εἶναι πάντοτε ἀναγκαία· θὰ σοὶ ἦναι μίαν ἡμέραν ἀπαραίτητος, καὶ θὰ τὴν εὕρῃς τοσούτῳ μᾶλλον ἰσχυρὰν ὅσῳ ἔκαμες σπανιωτέραν αὐτῆς χρῆσιν.

Ἐπὶ τέλους ἓν τῶν μεγαλειτέρων ἀτόπων τῆς ἰδιωτικῆς ἀνατροφῆς εἶναι, ὅτι ὁ κατὰ μόνας ἀνατρεφόμενος λαμβάνει μεγάλην ἰδέαν τοῦ ἑαυτοῦ του. Βλέπων τοσούτους ἐνασχολουμένους ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰς ἀποκλειστικὰς φροντίδας αἵτινες τῷ ἀπονέμονται, θεωρεῖ ἑαυτὸν τὸ κέντρον τοῦ κόσμου. Πολλαὶ δοκιμασίαι ἀπαιτοῦνται ἔπειτα διὰ νὰ τὸν κάμωσι νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ κόσμος δὲν ὑπάρχει δ' αὐτὸν μόνον, ἀλλ' ὅτι εἰς αὐτὸν κατέχει ἐλάχιστον μέρος· αὗται βραδέως ἐπέρχονται· ἔσονται δι' αὐτὸν πικρόταται, καὶ τείνουσαι μᾶλλον νὰ τὸν ἀναδείξωσι γελοῖον.

Ἐκτὸς τούτου θεωρῶν πέριξ αὐτοῦ δὲν βλέπει εἰ μὴ δεσπότας καὶ δούλους, ἀλλὰ πλησίον του οὐδένα. Τὸ νὰ δεσπόζῃ τις καὶ νὰ ὑποτάσσηται δὲν σχηματίζουσι βεβαίως ὅλον τὸν ἄνθρωπον· καὶ εἶναι πολὺ μακρὰν τῆς τελειότητος ὁ μὴ γνωρίζων τὴν δύναμιν τῆς ἰσότητος ἐν πράξει καὶ θεωρίᾳ. Ζῶμεν εἰς καιρὸν καθ' ὃν ὁ μὴ γνωρίζων νὰ ζῇ μετὰ τῶν ὁμοίων του δὲν γνωρίζει νὰ ζῇ μὲ κανένα. Αὕτη ἡ ὀλεθρία ἄγνοια τῆς ἰσότητος, αὕτη ἡ τάσις εἰς τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἄλλου, αἵτινες εἶναι συγχρόνως αἱ μάστιγες τῆς ἰδιωτικῆς ἀνατροφῆς, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαυξάνουσιν ὅσῳ περισσότεραι προσπάθειαι καταβάλλονται ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως καὶ τελειοποιήσεώς του.

Ἀλλ' αὕτη ἡ ἰδία προσοχὴ, αὗται αἱ ἴδιαι προσπάθειαι δύνανται ἐξ ἄλλου νὰ καταβάλλωνται χωρὶς νὰ ταράττωσι τὴν ψυχήν του, ἐὰν τὰς συμμερίζηται μετὰ τῶν ἄλλων· ἐὰν ἀναμεμιγμένος εἰς τὸ πλῆθος λαμβάνῃ τὸ μέρος τὸ ὁποῖον τὸν ἀνήκει· Ἐξυψοῦται τότε μέχρι τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ὅπερ εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἰδικοῦ του. Δυνάμεθα τότε ν' ἀφοσιωθῶμεν εἰς αὐτὸν ἄνευ οὐδενὸς κινδύνου. Αὐτὸς γνωρίζει τὸ κενὸν ὅπερ ἀφίνει εἰς τὴν κλάσιν του, καὶ μανθάνει οὕτω πάσον ἀξίζει μόνος εἰς τὸν κόσμον.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΚΑΡΜΕΝΣΙΤΑ.

(Ἐπεισόδιον τοῦ Μεξικανικοῦ πολέμου.)

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 319,320 καὶ 321).

Ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του ἀφεὶς τὴν Κάρμεν πλησίον τῆς δόνας Ἑλένης πασχούσης πάντοτε δεινῶς, καὶ ἔφερεν εἰς τὴν Μανουελίταν μακρὰν ἐπιστολὴν τῆς φίλης της.

Τὸ γράμμα αὐτὸ ἐμπεριεῖχε δύο ἄλλα· τὸ ἓν πρὸς τὸν Λαμβέρτον, καὶ τὸ ἄλλο ὅλως ἐμπιστευτικὸν, πρὸς τὴν Μανουελίταν. Τὸ δὲ πρῶτον, τὸ ἐσωκλεῖον τὰ δύο ταῦτα ἦτο καὶ αὐτὸ διὰ τὴν Μανουελίταν γραφὲν οὕτω πως, ὥστε, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ δὸν Χριστοβὰλ καὶ τοῦ δὸν Φιλίππου.

Ἐννοεῖται ὅτι εἰς αὐτὸ δὲν ἀνέφερε τίποτε ἡ Κάρμεν οὔτε περὶ τοῦ πληγωμένου οὔτε περὶ τοῦ σπηλαίου. Διὰ νὰ κατορθώσῃ μάλιστα νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς προσεχοῦς ἐπιστροφῆς της, προσέθηκεν εἰς τὸ τέλος ταῦτα.

« Ἐμάθαμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριλλος θὰ λάβῃ ἴσως ἄδειαν ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τοῦ πατρός μου. Φαντάζεσαι, φιλτάτη μου Μανουελίτα, πόσον ἀνυπόμονος εἶμαι νὰ ἐπιστρέψω κλ. »

Ἡ Μανουελίτα ἔτρεξεν εὐθὺς εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ἔδειξεν εἰς τὸν Λαμβέρτον τὸ τελευταῖον τοῦτο γράμμα, τὸ ὁποῖον τόσον συνέτρεχε τοὺς δολίους σκοπούς της.

Τὴν πρώτην στιγμὴν ὁ Λαμβέρτος ἠσθάνθη τόσον μεγάλην καὶ σκληρὰν λύπην ὥστε ἐκτύπα τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τοῦ βράχου ὡς ἂν ἤθελε νὰ σπάσῃ τὸ μέτωπόν του. Ἡ δὲ Μανουελίτα ἐναγκαλισθεῖσα αὐτὸν τὸν παρεκάλει νὰ ἡσυχάσῃ καὶ ἔδραξε τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ ἐκμυστηρευθῇ τὴν ἀγάπην της.

Ὁ Λαμβέρτος, εὐχαριστήσας τὴν Μανουελίταν, ὡρκίσθη νὰ λησμονήσῃ τὴν ἄπιστον Κάρμεν. Καὶ κατανικήσας τὴν συγκίνησίν του, ἔδειξεν ὀλίγας στιγμὰς τοιαύτην διάθεσιν, σχεδὸν εὐθυμίαν, ὥστε θὰ ἐπίστευέ τις ὅτι εἶχεν ἰατρευθῇ ἐντελῶς, ἂν δὲν ἔβλεπε συχνὰ ὅτι αἱ ὀφρῦς του συνεστέλλοντο καὶ ἐπρόδιδον τοὺς ἐσωτερικοὺς σπαραγμούς του. Ὅτε δὲ ἔμεινε μόνος, ἀπέβαλε τὴν προσωπίδα τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ ἤρχησε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ ἐδύρεται.

Ὅλην τὴν νύκτα ἐκυκλοφόρουν εἰς τὴν κεφαλήν

του αἱ πλέον ἀνόητοι ἰδέαι καὶ ἐσκέπτετο πῶς ν' ἀποθάνῃ τραγικώτερον. Συλλογιζόμενος ὅμως τί τῷ εἶπεν ἡ Μανουελίτα, εὗρε πλῆθος ἀντιφάσεων καὶ ἀπιθανοτήτων.

Ὅτε δὲ ἐπανῆλθεν ἡ Μανουελίτα, τὴν ἠρώτησε καὶ πάλιν, ἀλλὰ μὲ περισοτέραν ἐπιτηδειότητα. Ἐπρόσεξε δὲ νὰ μὴ κάμῃ ὅλας τὰς ἐρωτήσεις ἐν ταὐτῷ ὥστε νὰ μὴ ὁμοιάζωσιν ἀνάκρισιν. Ἀλλὰ μ' ὅλην ταύτην τὴν δεξιότητα τοῦ Βεαρνοῦ, ἡ Μανουελίτα ἦτο γυνὴ, καὶ ὡς εἶναι ἐπόμενον πολὺ ἐπιδεξιωτέρα αὐτοῦ. Ὅθεν ἐφάνη εἰς ἄκρον προσεκτικὴ καὶ ὁ Λαμβέρτος δὲν ἔμαθε πολλά.

Γνωρίζουσα τὸν χαρακτῆρα τῆς Κάρμεν καὶ τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν Λαμβέρτον, ἡ Μανουελίτα ἐφοβεῖτο πάντοτε ὅτι θὰ ἐγκατέλειπε τὰ πάντα εἰς τὴν οἰκίαν τῆς θείας της καὶ θὰ ἐπέστρεφεν εἰς τὸν πατέρα της χωρὶς διόλου νὰ περιμένεται. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παρουσία της θὰ ἀνέτρεπεν αὐθὶς ὅλα τὰ ἐπιτήδεια σχέδιά της, ἔζη εἰς ἀδιάκοπον ἀγωνίαν. Ἐν τοσούτῳ, ἐπειδὴ ὁ Λαμβέρτος ἦτο πολὺ καλήτερα, καὶ δὲν ἐσκέπτετο ἄλλο παρὰ πῶς νὰ κατορθώσῃ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ τάγμα του, ἡ Μανουελίτα τὸν ἐβίαζε μὲ ὅλα της τὰ δυνατά. Ἂν καὶ πάσχων ἀκόμη πολὺ δὲν ἐδύνατο νὰ ἱππεύσῃ, ἠκολούθησε τὴν συμβουλὴν τῆς νέας καὶ ἔγραψεν εἰς τοὺς συντρόφους του νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ περὶ τῆς θέσεώς του, καὶ νὰ τοὺς παρακαλέσῃ νὰ κάμωσι πάντα τρόπον νὰ τὸν ἐλευθερώσωσιν. Ἡ δὲ Μανουελίτα ἀνέλαβε νὰ εὕρῃ ἄνθρωπον ὅστις, δυνάμει ὀλίγων χρημάτων, νὰ φέρῃ τὴν ἐπιστολὴν εἰς Ὀριζάβαν.

Ἐνῷ δὲ οὗτος ἔγραφε μὲ τὸ μολυβδοκόνδυλον ἐπὶ φύλλου τὸ ὁποῖον ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ χαρτοφυλάκιόν του, ἡ Μανουελίτα, μὲ τὴν αὐτὴν περιέργειαν τῆς Κάρμεν, ἠθέλησε νὰ ἴδῃ τί ἐμπεριεῖχε τὸ χαρτοφυλάκιον. Ἀφ' οὗ δὲ εἶδε τὴν εἰκόνα ἔλαβε τὸ νομισματόσημον τὸ ὁποῖον ὁ Λαμβέρτος, ὡς εἴπομεν, εἶχεν εὕρει ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Μεξικανοῦ τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε.

— Παναγία μου! ἀνέκραξεν ὠχριάσασα, ποῦ ἤβρες αὐτὸ τὸ νομισματόσημον;

Ἐνῷ δὲ ὁ Λαμβέρτος διηγεῖτο τὸ περιστατικὸν τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν, ἡ Μανουελίτα τὸν ἤκουε κρύπτουσα τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς χεῖράς της.

— Ταλαίπωρε, ταλαίπωρε Ἐστεβὰν! εἶπε τέλος πάντων ἀνυψώσασα τὰ ὄμματα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ κινοῦσα τὰς χεῖρας σπασμωδῶς καὶ μετ' ἀπελπισίας.

— Ἐστεβὰν! ἀνέκραξεν ὁ Λαμβέρτος, ὁ ἀδελφὸς τῆς Κάρμεν;

— Ὁ ἴδιος. Ὦ Θεέ μου! Θεέ μου!

— Εἶναι ἀδύνατον! ἡ Κάρμεν εἶδεν αὐτὸ τὸ νομισματόσημον καὶ δὲν ....

— Ἠγνόει ὅτι ἦτον ἐδικόν του. Ἐγὼ τοῦ τὸ ἔδοσα ὅταν ἦλθε νὰ μᾶς ἰδῇ ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς Σαραγόζαν. Ὁ πάππος μου μὲ τὸ εἶχε χαρίσει ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ Μεξικόν. Ἰδού, κύτταξέ το· ἔχει καὶ τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖά μου Μ. Κ., τὰ ὁποῖα εἶχε χαράξει μὲ τὸ μαχαίριόν του, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ ἰδικά του, Ε. Β. Ἔλεγε πάντοτε ὅτι θὰ τὰ ἐνώσῃ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου μας. Ἄ ταλαίπωρε, ταλαίπωρε Ἐστεβάν!

Καὶ ἤρχησε νὰ κλαίῃ μὲ λύπην, ἥτις δὲν ἦτο προσποιημένη.

Ὁ Λαμβέρτος παρετήρησε τὸ νομισματόσημον, καὶ εἶδε τῷ ὄντι τὰ ἀρχικὰ γράμματα περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἡ Μανουελίτα.

— Ὁ ἀδελφός της! ὁ ἀδελφὸς τῆς Κάρμεν! ἐψιθύρισεν ἀπηλπισμένος ὁ ταλαίπωρος νέος· ἐφόνευσα τὸν ἀδελφόν της!

Καὶ ἦτο τόσον ἀπηλπισμένος ὥστε ἡ Μανουελίτα, ζωογονηθεῖσα ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας, ἤρχισε πρώτη νὰ τὸν παρηγορῇ.

Ἂν καὶ ἠγάπα τὸν Λαμβέρτον (ἀγνοοῦμεν ἂν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τοῦτο δι' αἴσθημα τὸ ὁποῖον ὑπηγόρευε μᾶλλον ἡ ὑπερηφάνεια), ἡ Μανουελίτα δὲν εἶχε τὴν γενναιότητα νὰ μολύνῃ τόσον ταχέως τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ταλαιπώρου Ἐστεβὰν. Ὅθεν ἀπεσύρθη ἐνωρὶς ἐγκαταλείψασα τὸν ζουάβον εἰς τοὺς ἐδυνηρούς του λογισμούς.

Ἀφ' ὅτου ὁ Λαμβέρτος ἐπίστευεν ὅτι ἡ Κάρμεν τὸν ἐπρόδοσε, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥραν νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του. Δυστυχῶς ὅμως ἦτο τόσον ἀδύνατος, ὥστε μόνη ἡ Μανουελίτα ἀνέλαβεν ὅλας τὰς προετοιμασίας, δηλαδὴ νὰ εὕρῃ ἵππους μὲ χαλινοὺς καὶ ἐφίππεια, τρόφιμα καὶ, τὸ δυσκολώτερον, πιστὸν ὁδηγόν.

Πρωΐαν τινὰ ἐνῷ ὡμίλει μετά τινος, εἶδεν αἴφνης ἱππέα τρέχοντα δρομαίως καὶ κεντοῦντα τὸν κεκοπιακότα ἵππον του.

— Κύριλλε! ἀνέκραξεν ἡ Μανουελίτα ἀναγνωρίσασα τὸν ἀρραβωνιστικὸν τῆς Κάρμεν.

— Ποῦ εἶναι ἡ δόνα Κάρμεν; ἠρώτησεν ὁ νέος χαιρετίσας τὴν Μανουελίταν.

— Εἶναι εἰς τὴν ἐξοχὴν τῆς θείας της δόνας Ἑλένης.

— Δὲν εἶναι, διότι ἀπ' ἐκεῖ ἔρχομαι· ἀπεκρίθη ὁ Κύριλλος. Ἡ Κάρμεν εἶχεν ἀναχωρήσει ὀλίγας ὥρας πρὸ ἐμοῦ.

— Μόνη;

— Μὲ ἕνα ἱππέα μόνον.

— Ἡ θεία σου εἶναι λοιπὸν καλήτερα;

— Ὀλίγον καλήτερα. Πλὴν πῶς εἶναι ὁ δὸν Χριστοβὰλ;

— Κάλλιστα.

— Πῶς, κάλλιστα! Ἡ Κάρμεν εἶπεν εἰς τὴν θείαν μου ὅτι ἠναγκάζετο νὰ ἀναχωρήσῃ, διότι ὁ πατήρ της ἠσθένησε βαρέως.

— Ποτὲ δὲν ἦτον τόσον καλά.

— Καὶ ἡ Κάρμεν δὲν ἦλθεν;

— Ὄχι· πῶς γίνεται νὰ μὴ τὴν ἀπαντήσῃς εἰς τὸν δρόμον.

— Ὀλίγον ἀφ' οὗ ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν τῆς θείας μου, ἐμβῆκα, διὰ νὰ φθάσω ταχύτερα, εἰς ἕνα τρομερὸν δρόμον πλάγιον, ὁ ὁποῖος εἶναι κοίτη χειμάρρου. Κερδίζει τις οὕτω πῶς δύο σχεδὸν ὥρας· ἀλλὰ ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν μεγάλον δρόμον. Μήπως τὴν ἐπέρασα; Μήπως τὴν συνέλαβαν λῃσταὶ ἢ οἱ ἀναθεματισμένοι ἐκεῖνοι Γάλλοι;

— Οἱ Γάλλοι δὲν πηγαίνουν ἀπ' ἐκεῖ· ἀλλὰ τόρα ὑπάρχουν πλῆθος λῃστῶν εἰς τὰ ἐξοχάς.

Ἐνῷ δὲ ὡμίλει ἡ Μανουελίτα ἔδωκεν εἰς ἕνα ὑπηρέτην τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου της.

— Ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἐξῆλθε πρὸ δύο ὡρῶν, τῇ εἶπεν ὑπηρέτης τις, μὲ τὸν δὸν Φίλιππον.

— Καὶ πότε θὰ ἐπιστρέψουν;

— Τὴν νύκτα βεβαίως.

Ὁ Κύριλλος ἀνεθεμάτισε τὴν ὥραν.

— Μὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνω εἰς αὐτὴν τὴν ἀνησυχίαν, εἶπε· πρέπει νὰ ὑπάγω εἰς ἀναζήτησιν τῆς Κάρμεν. Φέρετέ με ἕν ἄλογον.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγεν ὀλίγον δίπυρον καὶ ἀνεγαργάρισε δύο ἢ τρία ποτήρια οἴνου, ἀνεχώρησε δρομαίως.

Ἐννοεῖται πόσον ἐθορυβήθη ἡ Μανουελίτα μαθοῦσα τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Κάρμεν· ἔμεινεν ἐμβρόντητος· καὶ ἀφοῦ συνῆλθεν ὀλίγον ἔτρεξεν εἰς τὸ σπήλαιον· ἀλλὰ μὲ ὅλας της τὰς προσπαθείας, ἡ συγκίνησίς της ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε τὴν ἐνόησεν εὐθὺς ὁ νέος Γάλλος.

— Τί ἔχεις; ἠρώτησε.

— Τίποτε, ἀπεκρίθη προσπαθοῦσα νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀταραξίαν της· ἀλλὰ μὴ δυνηθεῖσα εὗρεν ἐπιτήδειον τρόπον δικαιολογίας.

— Ναί, εἶπε, εἶμαι πολλὰ τεταραγμένη διὰ δύο εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἤκουσα, καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ σὲ λυπήσουν πολύ.

— Τί τρέχει;

— Πρῶτον μὲν μεξικανικὸς στρατὸς ἔρχεται νὰ ἐγκατασταθῇ ἐδῶ αὔριον ἢ αὐτὴν τὴν νύκτα.

— Διάβολε! Ὕστερα;

— Καλὰ λοιπόν, ἀφ' οὗ πρέπει νὰ σὲ εἰπῶ τὰ πάντα, μάθε ὅτι ἡ Κάρμεν ὑπανδρεύθη τὸν Κύριλλον.

Ἡ δευτέρα αὕτη εἴδησις ἦτο τρομερά, τρομερωτέρα βεβαίως ἢ ὅσον ὑπέθετεν ἡ Μανουελίτα. Ὁ ταλαίπωρος ζουάβος ὠχρίασε καὶ ἔμεινε στιγμάς τινας ἀδυνατῶν νὰ ὁμιλήσῃ.

— Τὴν ἀγαπᾷς πάντοτε, ἐψιθύρισεν ἡ Μανουελίτα μετὰ πικρίας.

— Βέβαια, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος μετὰ βαθυτάτης λύπης. Συγχώρησέ με, Μανουελίτα, ἡ ἀγάπη σου δι' ἐμὲ ἤξιζε καλητέραν τύχην· ἀλλά, τὸ γνωρίζεις, δὲν εἶναί τις κύριος τῆς καρδίας του.

— Ἡ Κάρμεν σὲ ἠπάτησε, σὲ ἐγέλασε, καὶ τὴν ἀγαπᾷς ἀκόμη!

— Δὲν πιστεύω ὅτι μὲ ἐγέλασεν, ἀπεκρίθη ὁ νέος· πιστεύω ὅτι μὲ ἠγάπησεν ὀλίγον καιρόν. Ἀργότερα, ἄλλος ἔρως, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε λησμονήσει, θὰ ἀνέλαβε τὰ δικαιώματά του. Ἦτον καλὴ καὶ ἀφωσιωμένη εἰς ἐμέ, καὶ ἂν καὶ εἶμαι δυστυχέστατος, δὲν ἠμπορῶ νὰ καταρασθῶ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἠγάπησα τόσον!

— Καὶ τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷς ἀκόμη, εἶπεν ἡ νέα.

— Μανουελίτα!

— Ἐνῷ ἐγὼ τὰ πάντα θυσιάζω διὰ σέ..... Ἄ! εἶσαι ἀγνώμων.

Καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

Ὁ Λαμβέρτος ἐγονυπέτησεν ἔμπροσθέν της, τὴν ὡρκίσθη ὅτι δὲν ἀγαπᾷ πλέον τὴν Κάρμεν, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ τὴν παρηγορήσῃ. Ἡ δὲ Μανουελίτα καθησυχάσασα ἀπὸ τὰ δείγματα ταῦτα τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Λαμβέρτου, ἤρχισε νὰ τακτοποιῇ τὰ τῆς ἀναχωρήσεώς των.

Βεβαίως ὁ ἥρως μας δὲν ἦτο πρότυπον τῆς ἀρετῆς, οὐχ ἧττον ὅμως ἦτο τίμιος νέος. Ἂν καὶ ἦτον ὠργισμένος ἐναντίον τῆς Κάρμεν, ἠσθάνετο ὅμως ὅτι τὴν ἠγάπα ἀκόμη, καὶ θὰ εἶχε τύψιν συνειδήσεως νὰ νυμφευθῇ τὴν Μανουελίταν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε μόνον αἴσθημα εὐγνωμοσύνης, ἅμα δὲ καὶ τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο τῆς συμπαθείας, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει πάντοτε νέα καὶ εὔμορφος κόρη.

Ἄλλα ὅμως ἠσθάνετο πρὸς τὴν Κάρμεν· ἡ πρὸς αὐτὴν ἀγάπη του ἦτο τόσῳ σταθερὰ καὶ τόσῳ βαθεῖα, ὥστε ἦτο ἱκανὴ νὰ ἀντικαταστήσῃ ὅλους τοὺς δεσμοὺς τοὺς ὁποίους αὐτὴ θὰ ἐθυσίαζε διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Καὶ ἂν καὶ τῷ ἦτο πολὺ δυσάρεστον, ὡμολόγησεν ὅμως μὲ γενναιότητα μέρος τῆς ἀληθείας εἰς τὴν Μανουελίταν.

— Μανουελίτα, τῇ εἶπεν, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσίς σου πρὸς ἐμὲ μὲ ἔκαμαν εὐγνώμονα διὰ βίου· ἀλλὰ θὰ ἦμην ἀνάξιος αὐτῶν ἂν δὲ σ' ἔλεγα τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν. Δίδω τὴν ζωήν μου διὰ νὰ σὲ σώσω, διὰ νὰ σὲ ἰδῶ εὐτυχῆ, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐκριζώσω ἀπὸ τὴν καρδίαν μου τὴν Κάρμεν. Θὰ προσπαθήσω νὰ σὲ ἀγαπήσω ὅσον τὸ ἀξίζεις· ἀλλὰ ἄνθρωπος μὲ καρδίαν δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ὑπόσχεται περισσότερον ἀφ' ὅ,τι ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ. Πρὶν ἀφήσῃς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους σου, συλλογίσου καλά. Ἴσως εἶναι προτιμότερον νὰ φύγω μόνος. Ἂν ἡ ἀγάπη σου ἐξακολουθῇ καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου, ἂν θέλῃς νὰ ἔλθῃς νὰ μὲ εὕρῃς, θὰ κατορθώσω νὰ μάθω τὰ περὶ σοῦ καὶ νὰ σὲ φέρω πλησίον μου.

Ἡ τιμιότης αὕτη τοῦ ζουάβου δὲν ἤρεσεν εἰς τὴν Μανουελίταν, ἥτις ἤρχισε πάλιν νὰ παραπονῆται διὰ τὴν ἀδιαφορίαν του· καὶ μόλις κατώρθωσεν ὁ ταλαίπωρος νὰ τὴν παρηγορήσῃ ἐκ νέου.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε καιρὸν νὰ ἑτοιμασθῇ ἐκείνη, καὶ ἡ παρουσία της ἐδύνατο νὰ βλάψῃ τὸν ζουάβον, ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἀναχωρήσῃ μόνος. Ἀλλὰ τῇ ὑπεσχέθη ὅτι ἅμα φθάσῃ θὰ στείλῃ νὰ τὴν φέρῃ. Ἀφοῦ δὲ ἔγιναν ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀποφάσεις, ἤρχισαν αἱ προετοιμασίαι διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ ὁ Λαμβέρτος τὴν προσεχῆ νύκτα.

Χάρις εἰς τὴν Μανουελίταν ὁ Λαμβέρτος εἶχε μεγάλον ἐπενδύτην, φόρεμα μεξικανοῦ ἱππέως, ἵππον μὲ χαλινοὺς καὶ μὲ μάχαιραν. Τρόφιμα δέ τινα ἦσαν ἐντὸς σάκκου ἐκ δέρματος τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται εἰς τὴν Μεξικήν.

Ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἀπεφασίσθησαν ἡ Μανουελίτα ἀπεχαιρέτισε τὸν Λαμβέρτον καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν, παρακαλοῦσα ἐνδομύχως μὴ τύχῃ καὶ φθάσῃ ἡ Κάρμεν πρὸ τῆς ἐπιούσης.

Δυστυχῶς ὅμως μόλις εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν οἰκίαν πρὸς ἑνὸς τετάρτου, ὅτε ἤκουσε βήματα πολλῶν ἵππων. Ἐξελθοῦσα δὲ εἶδε τὴν Κάρμεν συνοδευομένην ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου καί τινων ἄλλων ἱππέων.

Ἡ Κάρμεν ἔδραμεν εὐθὺς πρὸς τὴν Μανουελίταν καὶ ἐψιθύρισε μετ' ἀγωνίας.

— Καὶ ὁ Λαμβέρτος;

Ἡ Μανουελίτα ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ.

— Ὁμίλησε λοιπόν, ἐπανέλαβεν ἡ Κάρμεν ἐν ἀγωνίᾳ, βλέπεις ὅτι ἀποθνήσκω ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν μου.

— Ἀνεχώρησεν, εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἡ ἄπιστος Μεξικανή.

— Ἀνεχώρησεν!... ἐνῷ ἐγὼ ἤμην ἀποῦσα!... χωρὶς νὰ μὲ περιμένῃ, χωρὶς νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃ!... Μανουελίτα!

— Σὲ εἶπα τὴν ἀλήθειαν. Ἤθελεν εὐκαιρίαν νὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του καὶ ἔφυγεν.

Ἡ Κάρμεν τὴν ἠτένισε μετὰ προσοχῆς.

— Ἔλα, τῇ εἶπε.

Καὶ ὁδηγήσασα αὐτὴν εἰς τὸ δωμάτιόν της τὴν ἔφερεν ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν ἤδη.

— Εἶπέ με ὅλα, ἐψιθύρισεν, ὅλα· ἀλλὰ πρὶν, ὁρκίσου ἔμπροσθεν τῆς Παναγίας ὅτι θὰ μὲ εἰπῇς τὴν ἀλήθειαν.

—Εἶσαι παραπολὺ ταραγμένη, ἀπεκρίθη ἡ Μανουελίτα μὴ τολμῶσα νὰ ἐπιορκήσῃ καὶ δεύτερον· αὔριον.

— Ὄχι, ὄχι, σήμερον, τόρα ἀμέσως. Ἂν μὲ ἀφήσῃς νὰ ὑποφέρω αὐτὸ τὸ βάσανον ἕως αὔριον θὰ τρελλαθῶ. Εἰπέ με, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

— Καλὰ λοιπόν, εἶπεν ἡ Μανουελίτα. Ὁ Λαμβέρτος, ὅστις ἀφ' οὗ ἔφυγες ἔγινε γρήγορα καλά, εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐβγαίνῃ ἀπὸ τὸ σπήλαιον τὴν νύκτα. Ἔμαθε, δὲν ἠξεύρω πῶς, ὅτι στρατὸς γαλλικὸς ἔμελλε νὰ διέλθῃ ἀπ' ἐδῶ καί...

Ἡ Κάρμεν τὴν διέκοψε θέσασα τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ βραχίονός της.

— Δὲν ἔκαμες τὸν ὅρκον τὸν ὁποῖον σὲ ἐζήτησα, τῇ εἶπεν.

— Εἰς τί χρησιμεύει ὁ ὅρκος; Τί σὲ ἐνδιαφέρει...

— Ἂν λέγῃς τὴν ἀλήθειαν, τί σὲ πειράζει νὰ τὸν κάμῃς.

— Ἡ δυσπιστία σου πρὸς ἐμέ...

— Σιωπή! ἀνέκραξεν ἡ Κάρμεν, ὁ πατήρ μου.

Καὶ τῳόντι ἠκούσθησαν τὰ βήματα τοῦ δὸν Χριστοβὰλ καὶ ἀντήχησεν ὁ κρότος τῶν μακρῶν πτερνιστήρων του. Μόλις ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν ἐκδρομήν του ἠπόρησε μεγάλως μαθὼν τὴν αἰφνιδίαν ἐπάνοδον τῆς θυγατρός του.

— Διατί ἄφησες τὴν δόνα Ἑλένην ἀφ' οὗ δὲν ἦτον ἀκόμη καλά; ἠρώτησεν.

— Ἦτον καλήτερα, πάτερ μου.

— Δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν στερήσῃς τόσον γρήγορα τὰς περιποιήσεις σου.

— Ἤκουσα ἐκεῖ ὅτι οἱ Γάλλοι εἶχαν καταστρέψει τὰ πάντα ἐδῶ, καὶ ὅτι ἔκαυσαν τὴν ἐξοχήν μας· ἐφοβήθην καὶ διὰ τοῦτο ἔτρεξα νὰ ἔλθω.

— Ἄ! ἐψιθύρισεν ὁ γέρων βλέπων ἀσκαρδαμυκτὶ τὴν Κάρμεν, ἥτις ἠρυθρία καὶ ἐταράχθη, διότι ἐμίσει τὸ ψεῦδος. Πιστεύω ὅτι ἡ εὐχαρίστησις νὰ ἰδῇς κάποιον νέον τῆς γνωριμίας μας σὲ ἔκαμε νὰ ἐπιστρέψῃς.

— Τί ἐννοεῖς, πάτερ μου; εἶπεν ἡ Κάρμεν μὲ τρέμουσαν φωνήν.

— Τυχαίως βέβαια ἔφθασες ἐν ταὐτῷ μὲ τὸν Κύριλλον, δὲν εἶναι ἀλήθεια;... Χά! χά!

Ἡ Κάρμεν ἠρυθρίασε, διότι ἡ διπλῆ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη ἦτο ζωηροτάτη.

— Θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τούτου αὔριον, ἐπανέλαβεν ὁ δὸν Χριστοβάλ. Τόρα πρέπει νὰ δειπνήσωμεν.

— Συγχώρησέ με, πάτερ μου, νὰ μὴ ἔλθω εἰς τὸ δεῖπνον, εἶπεν ἡ Κάρμεν. Εἶμαι ἀφανισμένη ἀπὸ τὸν κόπον καὶ ἔχω ἀνάγκην ἀναπαύσεως.

Ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἐπεθύμει πολὺ νὰ προεδρεύσῃ τὸ δεῖπνον ἡ κόρη του, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παράκλησιν της. Κατέβη μόνον μετὰ τῆς Μανουελίτας, ἥτις ἔχαιρε διότι ἐλευθερώθη οὕτως ἀπὸ δύσκολον ἐξέτασιν.

Μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας τοῦ δὸν Χριστοβὰλ διὰ

νὰ διασκεδάσῃ τοὺς φίλους του, τὸ δεῖπνον δὲν ἦτο πολλὰ ζωηρόν. Ἡ Μανουελίτα ἦτον ἀνήσυχος καὶ σκεπτικὴ ὡς καὶ ὁ Κύριλλος.

Ἡ ὑποδοχὴ τῆς Κάρμεν πρὸς τὸν ἀῤῥαβωνιστικόν της ὑπῆρξε ψυχροτάτη. Σιωπῶσα ἤκουσε τοὺς ἐρωτικοὺς λόγους του καὶ ἀπεκρίνετο μόνον εἰς τὰς ἐρωτήσεις του δι' ἀπαντήσεων ἀορίστων. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ εἶπεν ὅτι τὴν ἐπαύριον εἶχέ τι μυστικὸν νὰ τῷ ἐκμυστηρευθῇ, καὶ ὅτι ἕως ἐκείνην τὴν ὥραν τὸν παρεκάλει νὰ μὴν ἀναφέρῃ τίποτε εἰς τὸν πατέρα της μήτε περὶ γάμου, μήτε περὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἔφυγεν ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν τῆς θείας της. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι ὁ ταλαίπωρος νέος, ὅστις ἠγάπα εἰλικρινῶς τὴν ὡραίαν Μεξικανὴν, εἶχε δίκαιον νὰ ἀνησυχῇ.

— Μὰ τὸν Θεὸν! ἀνέκραξεν ὁ δὸν Χριστοβὰλ εἰς τὸ τέλος τοῦ δείπνου· εἴμεθα ὅλοι σκυθρωποὶ ὡς αἱρετικοί. Ὀλίγον παλαιὸν κρασὶ ἴσως ἐπαναφέρει τὴν εὐθυμίαν μας· ἀλλὰ ποῦ νὰ εὑρίσκεται; Ὑποθέτω ὅτι ἡ Κάρμεν τὸ ἐκλείδωσεν εἰς τὸ μικρὸν ὑπόγειον. Δὸν Φίλιππε, ἐπρόσθεσε στραφεὶς πρὸς τὸν πάππον τῆς Μανουελίτας, τόρα ὅτε ἡ κόρη μου ἐπέστρεψε θὰ ἔχωμεν τοὐλάχιστον τὸ κλειδί. Πήγαινε νὰ τὸ ζητήσῃς, Μανουελίτα.

— Κοιμᾶται, ἀπεκρίθη ἡ νέα, καὶ θὰ ἦναι . . . .

— Δὲν πειράζει πήγαινε, εἶπεν ὑπολαβὼν, ὁ γέρων. Θὰ ξανακοιμηθῇ.

Ὁ Κύριλλος καὶ ὁ δὸν Φίλιππος τὸν παρεκάλεσαν νὰ μὴν ἐξυπνίσῃ τὴν Κάρμεν· ἀλλ' ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἦτο πεισματωδέστερος καὶ ἡμιόνου· ὅθεν καλέσας τὴν ὑπηρέτιδα τὴν ἔστειλεν εἰς τὴν Κάρμεν.

— Ἡ κυρία δὲν εἶναι εἰς τὸν θάλαμόν της, εἶπεν ἐπανελθοῦσα μετ' ὀλίγον.

Ὁ Δὸν Χριστοβὰλ ἐνόμισεν ὅτι ἡ ὑπηρέτις δὲν εἶδε καλὰ καὶ τὴν ἔστειλεν ἐκ νέου· ἀλλ' ἐπιστρέψασα ἔφερε τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν.

— Τί σημαίνει αὐτό; ἀνέκραξεν ὁ Χριστοβὰλ συστέλλων τὰς ὀφρῦς.

Καὶ ἀνέβη μόνος εἰς τὸ δωμάτιον τῆς νέας. Ἀλλ' ἡ Κάρμεν ἦτον ἀποῦσα καὶ ἡ κλίνη της ἀπείρακτος.

— Θὰ ἐπῆγεν εἰς τὸ σπήλαιον, εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἔντρομος ἡ Μανουελίτα· ἐὰν ὁ Λαμβέρτος καὶ αὐτὴ ἐξηγηθοῦν εἶμαι χαμένη.

Ἐνῷ δὲ ὁ δὸν Χριστοβὰλ ἀνήσυχος καὶ ὠργισμένος ἠρεύνα τὰ δωμάτια καὶ τὰ πέριξ διὰ νὰ εὕρῃ τὴν κόρην του, ἡ Μανουελίτα ἐπλησίασε τὸν Κύριλλον.

— Πήγαινε τὸν δρόμον, τῷ εἶπεν, ὅστις φέρει ἀπὸ τὴν γεφυραν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ ἀραβοσίτου· καὶ πρὸ πάντων πρόσεξε μὴν εἰπῇς ποτὲ ὅτι ἐγὼ σὲ εἶπα νὰ ὑπάγῃς ἀπ' ἐκεῖ.

Καὶ ὁ μὲν Κύριλλος ἔδραμε πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἡ δὲ Μανουελίτα ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν της καὶ ἔσπευδε νὰ προετοιμασθῇ ὅπως ἀναχωρήσῃ κρυφίως ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν, ἂν ἡ ἐξήγησις μεταξὺ τοῦ Λαμβέρτου καὶ τῆς Κάρμεν ἐλάμβανε χώραν ὡς τὸ ἐφοβεῖτο.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ὁ Κύριλλος ἀπήντησε τὴν Κάρμεν ἐπιστρέφουσαν.

— Σὲ ζητοῦμεν παντοῦ, τῇ εἶπεν· ὁ πατήρ σου εἶναι καταθυμωμένος. Ἐνόμιζεν ὅτι κοιμᾶσαι. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι τοιαύτην ὥραν;

— Λυπήσου με, μή μ' ἐρωτᾷς τίποτε, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν ἱκετευτικήν. Ἔχασα τὸν νοῦν μου.

— Εἰπὲ καλήτερα ὅτι φοβεῖσαι νὰ εἰπῇς τὴν ἀλήθειαν! ἀνέκραξεν ὁ ἀῤῥαβωνιστικός της.

— Ἴσως, ἐψιθύρισεν ἡ νέα.

— Πλὴν θὰ τὰ μάθω ὅλα! ἀνέκραξεν ὁ Κύριλλος ὀργίλως. Καὶ τότε σὲ ὁρκίζομαι, ἀλλοίμονον εἰς σὲ καὶ εἰς ἐκεῖνον διὰ τὸν ὁποῖον μὲ ἀπατᾷς!.

— Εἶναι πλέον μακρὰν τῆς ὀργῆς σου, εἶπεν ἡ Κάρμεν μὲ φωνὴν τεταραγμένην.

— Εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια! μὲ ἀπατοῦσες;

— Ὄχι, Κύριλλε, ποτὲ δὲν εἶχα τὴν ἰδέαν νὰ σὲ ἀπατήσω. Εἶχα ἀπόφασιν νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν ἅμα σὲ ἰδῶ, καὶ θὰ σὲ τὴν ἔλεγα αὔριον ὅπως σὲ τὸ ὑπεσχέθην· σήμερον πάσχω τόσον!

— Καὶ ἄλλη πρόφασις, εἶπεν ὁ νέος ὠργισμένος πάντοτε· ἐκεῖνον ὅμως εἶχες ἀρκετὴν δύναμιν διὰ νὰ ὑπάγῃς νὰ τὸν ἰδῇς.

— Ἀλλοίμονον! εἶπεν ἡ ταλαίπωρος, μή με ἐπιπλήττεις διὰ τὸ σφάλμα μου· ὁ ἴδιος μὲ ἐτυμώρησεν ἀρκετά.

— Ὁ ἴδιος; ποῖος εἶναι αὐτός; θέλω νὰ μάθω τὸ ὄνομά του, θέλω νὰ τὰ μάθω ὅλα.

— Ὅλα θὰ τὰ μάθῃς, Κύριλλε, ἐκτὸς τοῦ ὀνόματός του· ἐλπίζω ὅτι ὁ Θεὸς θὰ μὲ προσκαλέσῃ γρήγορα νὰ ὑπάγω πρὸς αὐτὸν, καὶ δὲν θέλω ν' ἀποθάνω μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐχύθη ἐξ αἰτίας μου εἰδικόν σου ἢ εἰδικόν του αἷμα.

— Τὸ εἰδικόν του, διότι ὅσον διὰ τὸ εἰδικόν μου...

— Ἀπατᾶσαι, Κύριλλε· πιστεύω ὅτι ἔχεις γενναίαν καὶ εὐγενῆ ψυχὴν καὶ σὲ ἀγαπῶ ὡς ἀδελφή.

— Ὡς ἀδελφή! . . . Ὦ! ὁ ἄνθρωπος αὐτός! . . Ἔλα, εἰπέ με, ὁμίλησε λοιπόν! . . .

— Καὶ ὁ πατήρ μου, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ὁ ὁποῖος μὲ ζητεῖ;

— Δὲν πειράζει, θὰ περιμένουν. Ἀρκετὰ ἐπερίμενα ἐγὼ ἀπόψε. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὁμίλησε, Κάρμεν, ὁμίλησε.

Ἡ δὲ νέα ἀνεστέναζεν ἰδοῦσα τὸ καταβεβλημένον πρόσωπον τοῦ Κυρίλλου καὶ στηρίξασα ἐπὶ κορμοῦ δένδρου τὸ ἄθλιον σῶμά της, τὸ ὁποῖον ἦτον ἀφανισμένον ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ταραχὴν, διηγήθη εἰς

τὸν Μεξικανὸν τὴν συνάντησιν, τὸν ἔρωτά της διὰ τὸν Λαμβέρτον καὶ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον εἶχε νὰ τὸν νυμφευθῇ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Γάλλων.

— Λοιπὸν διὰ νὰ τὸν ἰδῇς ἔφυγες τόσον ἀπροσδοκήτως ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν τῆς θείας σου, εἶπεν ὁ Κύριλλος παίζων μὲ τὴν λαβὴν τῆς μαχαίρας του.

— Τὸ ὁμολογῶ. Ἅμα ἔφθασα, ἡ πρώτη μου φροντὶς ἦτον νὰ μάθω ἀπὸ τὴν Μανουελίταν τί γίνεται, καὶ αὐτὴ μὲ εἶπεν ὅτι ἀνεχώρησεν.

— Ἀνεχώρησε!

— Ναὶ, ἀνεχώρησεν, ἔφυγε χωρὶς νὰ μὲ περιμένῃ, χωρὶς νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃ, χωρὶς κἂν νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ γράμματά μου.

— Τόσον καλήτερα! ἀνέκραξεν ὁ Μεξικανὸς μὲ ἀγρίαν χαρὰν, τόσον καλήτερα! Θὰ μάθῃς νὰ προτιμᾷς αὐτοὺς τοὺς κατηραμένους ξένους ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας σου, θὰ μάθῃς νὰ καταφρονῇς καρδίαν ἡ ὁποία σὲ λατρεύει, διὰ νὰ ἀγαπήσῃς τὸν τυχόντα εὐρωπαῖον, ὅστις σ' ἐγκαταλείπει καὶ ὁ ὁποῖος θὰ γελᾷ διὰ σὲ μὲ τὰς γυναῖκας τοῦ τόπου του.

— Ἂν τοῦτο ἐλαφρύνῃ τὴν λύπην σου, ἐπίπληξέ με, Κύριλλε, εἶπεν ἡ δυστυχὴς νέα. Εἶμαι ἀξία ὅλων σου τῶν ἐπιπλήξεων καὶ ὅλου σου τοῦ γέλωτος· πλὴν βλέπεις ὅτι κτυπᾷς πτῶμα.

Ἡ ταλαίπωρος κόρη ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν· ὁ Κύριλλος τὸ ἐνόησεν ἀπὸ τὴν φωνήν της, φωνὴν θνησκούσης, καὶ μὲ ὅλην του τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν ὀργὴν κατελυπήθη τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο πλάσμα.

Ἡ Κάρμεν ἠθέλησε νὰ ἐγερθῇ καὶ νὰ περιπατήσῃ διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν της· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ κάπου, τῆς ἀϋπνίας καὶ τῆς μεγάλης λύπης ἐκλονήθη εὐθύς. Ὁ δὲ Κύριλλος ἰδὼν ὅτι θὰ ἔπιπτε τὴν ὑπεστήριξεν.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

Κοτυλουργοί.

ΠΕΡΙ ΥΑΛΟΥΡΓΙΑΣ.

Εἶχεν ἄλλοτε συστηθῇ ἐν Ἑλλάδι, ἐν Πειραιεῖ νομίζομεν, *ἑταιρία ὑαλουργίας*, ἀλλ' ὡς ἡ τῆς σακχάρεως, ὡς πολλαὶ ἄλλαι, ἐν τῷ γεννᾶσθαι κατεστράφη, καὶ τὴν σήμερον ἔτι ἐξωθεν λαμβάνομεν καὶ τὰς κοτύλας, καὶ τῶν παραθύρων τὰ ὑαλία, καὶ τὰ ποτήρια, καὶ τὰς φιάλας τοῦ οἴνου, ἐν ᾧ καὶ παραθύρων καὶ φανῶν ὑαλία κατασυντρίβονται πολλὰ καὶ ἡ Ἑλλὰς παράγει οἶνον πολὺν, ἀνάγκην φιαλῶν ἔχοντα. Ἀλλ' εἰς τὸ ἑξῆς δὲν εἶναι ἆρά γε δυνατὸν νὰ εἰσαγάγωμεν, ἔστω καὶ δυσκόλως, τὴν βιομηχανίαν αὐτὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς εἰσήχθη ἡ ἀμαξοπηγία, ἡ κραββατοπηγία, ἡ μεταξουργία, ἡ χαρτοποιΐα, ἡ βυρσοδεψικὴ, ἡ σαπωνοποιΐα καὶ ἡ κτενοποιΐα; Τοῦτο οὐδαμῶς ἀδύνατον κρίνομεν, ἂν εἰς ἱκανὰ κεφάλαια προστεθῶσι καὶ ἐνέργειαι ἀνένδοτοι, καὶ διοίκησις φρόνιμος καὶ θέλησις ἰσχυρά. Ἐντὸς δέ τινων ἐτῶν ἡ Ἑλλὰς θέλει ἴσως δυνηθῇ νὰ ἐπαρκέσῃ αὐτὴ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς κοινῆς παρ' ἡμῖν ὑάλου.

Ὑπὸ ταύτης βουκολούμενοι τῆς ἐλπίδος δημοσιεύομεν ἐνταῦθα συντομωτάτας τινὰς εἰδήσεις περὶ ὑαλουργίας. Πρώτην ἀναφέρομεν τὴν *φιαλουργίαν*.

Ἡ κατασκευὴ τῶν φιαλῶν διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη· τὴν παρασκευὴν τῶν χωνευτηρίων, τὴν ἵδρυσιν τῶν κλιβάνων, τὸν τρόπον τῆς θερμάνσεως, τὴν σύνθεσιν τῶν ὑλῶν καὶ τὴν κυρίως κατασκευὴν, ἥτις ὑποδιαιρεῖται εἰς τέσσαρας περιόδους· τὸν *γόμον*, τὴν *χώνευσιν*, τὴν *ψύχρανσιν*, καθ' ἣν αἱ ὕλαι συμπυκνοῦνται κατὰ τάξιν, κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀραιότητος καὶ καθ' ὁμογένειαν, καὶ τὴν *ἐπεξεργασίαν*, ἀπαιτοῦσαν δι' ἕκαστον χωνευτήριον ἕνα φυσητὴν, ἕνα βοηθὸν καὶ ἕνα παῖδα. Ἡ ἐργασία αὕτη, φύσει ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὴν μεγάλην θέρμην, κατέστη πρό τινος, χάρις εἰς τελειοποιήσεις τινὰς, ἧττον ἐπικίνδυνος καὶ διαρκής.

Κεχρωματισμένων ὑαλίων ὑπάρχουσι δύο εἴδη· πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ ἀνάγκη μεγάλης περὶ τὴν σύνθεσιν προσοχῆς· καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶδος, *ὕαλος μεμαζημένη* ὀνομαζόμενον, ἔχει τὸ χρῶμα ἐξ ἴσου διακεχυμένον κατὰ τὸ ὑαλῶδες μέρος καὶ μένει διαφανές. Τὸ δὲ δεύτερον, *διπλῆ ὕαλος* καλούμενον, σύγκειται ἐκ δύο ὑαλίων συναρμοζομένων ἐντελῶς καὶ στερεῶς συνενουμένων. Τὸ πάχος τοῦ κεχρωματισμένου στρώματος πρέπει νὰ ᾖναι ὁμαλὸν καὶ τὰ δύο ὑαλία δὲν πρέπει νὰ διαφωνῶσιν. Αἱ δὲ συνθέσεις εἰσὶ διάφοροι· οὕτω πρὸς κατασκευὴν κιτρίνου ὑαλίου μεταχειρίζονται τὴν αἰθάλην.

Ἡ κατασκευὴ τῶν κυλινδρικῶν ὑάλων ἀπαιτεῖ τὴν προπαρασκευὴν τῆς μίλτου· αἱ δὲ τέσσαρες ἄνω περίοδοι, αἱ εἰς τὰς φιάλας ἀναγκαῖαι, ἀπαιτοῦνται καὶ ἐνταῦθα. Μετὰ τὴν χώνευσιν, τὰ κυλινδροειδῆ ὑάλια ἐκτείνονται καὶ σχηματίζουσι πλάκας.

Χρησιμεύουσι δ' ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν κεχρωματισμένων ὑαλίων εἰς ζωγραφίαν, εἰς σημεῖα σιδηροδρόμων, εἰς φάρους, εἰς διακοσμήσεις κτιρίων κτλ.

Ἡ κατασκευὴ τῶν λευκῶν ὑαλίων εἶναι αὐτὴ ἡ τῶν κεχρωματισμένων πρὶν ἢ ἡ μίλτος ἐξαπλωθῇ ἐπ' αὐτῶν.

Ἐν δὲ τῇ *κοτυλουργίᾳ*, εἰ καὶ κατεβλήθησαν μεγάλαι προσπάθειαι, μάλιστα διὰ τὴν φαρμακευτικὴν χρῆσιν τῶν κοτυλῶν, δὲν κατώρθωσαν νὰ φθάσωσιν τὴν τοῦ κρυστάλλου λευκότητα, ἀλλ' ἔχουσι πρασινωπὸν τὸ χρῶμα.

Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παρίστησι τοὺς ἐργάτας φυσῶντας τὰς κοτύλας.

Σ.

ΠΟΛΩΝΙΚΑ.

Εἴπομεν καὶ ἄλλοτε, ὅτι ἀγαπῶμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Πολωνικοῦ βασιλείου, (ἐννοουμένου κατὰ τὰ ὅρια τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν τοῦ 1815 καὶ οὐχὶ μετὰ τῶν αὐτόχρημα Ῥωσσικῶν ἐπαρχιῶν, ἐὰν μάλιστα ἐπιτύχῃ τὸ βασίλειον αὐτὸ ἡγεμόνα Ὀρθόδοξον, ἢ Διαμαρτυρόμενον, ἕνα συγγενῆ, λόγου χάριν, τοῦ βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου, ἢ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ), οὐδέποτε ὅμως νοστιμευόμεθα καὶ τὴν ἀνέγερσιν νέου τινὸς Βατικάνου ἐν Βαρσοβίᾳ, ἐξ οὗ κινδυνεύει πάλιν αὐτὸ τὸ βασίλειον προσβάλλον τοὺς Διαμαρτυρομένους, τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας. Τὸ Βατικάνον, ἰσχύον ἐν Βαρσοβίᾳ, ἠδίκει καὶ κατεδίωκε τοὺς Διαμαρτυρομένους καὶ Ὀρθοδόξους καὶ Ἰσραηλίτας ὑπηκόους τοῦ κράτους, μέχρις οὗ ἐπέφερε τὴν ἐπέμβασιν τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Ῥωσσίας καὶ τὸν διαμελισμὸν, προταθέντα κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς ὁμοδόξου Αὐστρίας, κατ' ἔχθραν ἴσως πρὸς τὴν Γαλλίαν, πρὸς ἣν ἔκλινον πάντοτε οἱ Πολωνοί. Σήμερον τὸ Πολωνικὸν βασίλειον, περιέχον πλείονας ὀρθοδόξους καὶ διαμαρτυρομένους χριστιανοὺς ἢ ἄλλοτε, ἔσεται ἡσυχώτερον καὶ εὐτυχέστερον, ἐὰν, ἡ βασιλικὴ αὐτοῦ οἰκογένεια, οὖσα ὀρθόδοξος ἢ διαμαρτυρομένη, διατηρῇ ἐν αὐτῷ πιστῶς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν τῶν ὑπηκόων ἐλευθερίαν, ὅπερ οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ καὶ οὐδαμῶς ὑποφέρει, ὡς πασίγνωστον, ἡ τοῦ Βατικάνου πολιτική. Ἂν οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Αὐστριακοὶ καὶ νῦν οἱ Ἰταλοὶ ἀφίνωσιν ἐλευθερίαν τινὰ εἰς τὰς ἄλλας θρησκείας, τοῦτο γίνεται παρὰ γνώμην τοῦ ἁγίου Βατικάνου, τὸ ὁποῖον καταρώμενον πάντοτε τὰ παρήκοα τεκνία, ἐξ ἀνάγκης ὑποφέρει προσκαίρως τὰς παρεκτροπὰς αὐτῶν, μέχρις οὗ ὁ πρίγκηψ τῶν ἀποστόλων, ὁ Πέτρος, καθαρίσῃ καὶ ἀκονήσῃ πάλιν τὴν σκωριασμένην μάχαιραν κατὰ τῶν ἀλλοπίστων. Οἱ Βενετοὶ, βιαζόμενοί ποτε διὰ πολέμου ὑπὸ τῆς Παπικῆς πολιτικῆς, ἵνα καταδιώξωσι δραστικώτερον τὴν Ὀρθοξίαν ἐν Πελοποννήσῳ, Κρήτῃ καὶ ὅπου ἀλλοῦ ἴσχυον, ἐσκέφθησαν ἵνα ἑνωθῶσι μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦτο ἐσωφρόνισε προσκαίρως τὸν τότε πατριάρχην τῆς παλαιᾶς Ῥώμης. Τὸ αὐτὸ ἐσκέφθησαν ἄλλοτε καὶ οἱ Παρισινοὶ καὶ οἱ Βιενναῖοι.

Ὁ νῦν μακαριώτατος Πάπας παραπονεῖται τώρα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας δι' ὅσους τάχα πάσχουσι διωγμοὺς ἐν Πολωνίᾳ ἡ Παπικὴ ἐκκλησία καὶ ὁ Παπικὸς κλῆρος. Παράδοξον καὶ ἀστεῖον τὸ παράπονον ἐκ τόπου, ὅπου εἰρήνης οὔσης, οἱ ἑτερόδοξοι χριστιανοὶ ἀποθνήσκοντες, καταδικάζονται εἰς ἀταφίαν, καὶ ὅπου ζῶντες μένουσιν ἀλειτούργητοι, μὴ συγχωρουμένων ὑπὸ τοῦ Βατικάνου τῶν ἑτεροδόξων ἐκκλησιῶν. Ὁ ἐν εἰρήνῃ ἀδικῶν μέμφεται τὸν ἐν πολέμῳ ἀδικοῦντα! Οἱ θρησκομανεῖς Καρδινάλιοι καὶ σοφοὶ ὄντες, λέγουσι θρησκομανῆ καὶ ἀξιοκατάκριτον ἐχθρὸν τὸν Ῥῶσσον πολεμοῦντα τὴν Πολωνικὴν ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία ὑποκινηθεῖσα προώρως, ἢ παρακαίρως ὑπὸ τοῦ θρησκομανοῦς κλήρου τῆς Ῥώμης

καὶ ὑπὸ τῆς ἀθρήσκου μερίδος τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων καὶ ἄλλων Εὐρωπαίων, ἀδικεῖ τοὺς Πολωνοὺς χωρικοὺς πολλάκις ὅσον καὶ τοὺς Ῥώσσους. Κοινή τις παροιμία Ἑλληνικὴ λέγει· *εἶπεν ὁ γάδαρος τὸν πετεινὸν κεφάλαν*. Θρησκομανέστατοι ἀπεδείχθησαν σχεδὸν πάντοτε οἱ μακαριώτατοι πατριάρχαι τῆς παλαιᾶς Ῥώμης καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς Καρδινάλιοι καὶ οἱ λαϊκοὶ, ὅσοι τυφλοὶ ὀπαδοὶ αὐτῶν, καὶ οἱ νῦν πάσχοντες Πολωνοί. Οἱ δὲ Ῥῶσσοι καὶ πρότερον, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Πέτρου καὶ τῆς Αἰκατερίνης, εἰσὶ πράγματι πολὺ ἀνεκτικώτεροι πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας καὶ τ' ἄλλα χριστιανικὰ δόγματα, παρ' ὅσον ἐδείχθησαν ποτὲ οἱ Παπικοί. Ἂν οἱ Ῥῶσσοι ἀπεδίωξαν ἐνίοτε ἱερεῖς Λατίνους τοῦτο προῆλθεν ἐκ τούτου, ὅτι ἡ Ῥώμη ἐνεργεῖ πάντοτε διὰ τῶν μισσιοναρίων καὶ παντοίων πανουργιῶν προσηλυτισμὸν καὶ πολιτικὰ σκάνδαλα ἐπὶ τῶν ἀπαιδευτοτέρων τοῦ κράτους ὑπηκόων ὀρθοδόξων, καὶ ταῦτα ἐναντίον τῶν νόμων τῆς ἐπικρατείας. Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι ἐν τῇ Ῥωσσικῇ ἐπικρατείᾳ πάσῃ ἔχουσιν οἱ Λατῖνοι μεγάλην θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὅτι πολλαχοῦ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες ἔκτισαν Λατινικὰς ἐκκλησίας πρὸς χάριν αὐτῶν; Ἐρωτῶμεν πόσας ὑπὲρ τῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησίας καὶ ποῦ ἔκτισαν οἱ Καρδινάλιοι καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν ἡγεμόνες; Ἀλλ' ἐὰν ἐσφαλαν ποτὲ ὀλίγον τί καὶ κατὰ τοῦτο οἱ Ῥῶσσοι, δηλαδὴ κατὰ τὴν θρησκευτικὴν τῶν ἑτεροδόξων ἐλευθερίαν πρὸς τοὺς μὴ ἀγαπῶντας καὶ μὴ σεβομένους αὐτὴν, τοῦτο ἔπραξαν βέβαια οὐχὶ ὡς μαθηταὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς μαθηταὶ τῆς Δύσεως, παρ' ἧς ἔχουσι καὶ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς τίτλους καὶ τὸ δεσποτικὸν σύστημα. Ἡ Καθολικὴ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ἡ καὶ Ἀνατολικὴ καὶ Ἑλληνικὴ λεγομένη, οὔτε θρησκευτικὸν, οὔτε πολιτικὸν δεσποτισμὸν ἐπιδέχεται, πρεσβεύουσα τὴν δύναμιν τοῦ λόγου καὶ τοῦ θείου κηρύγματος. Ἂν ὁ Ῥῶσσος ἔχῃ καὶ μεταχειρίζεται ἐνίοτε ἄλλας ἰδέας, τοῦτο ἀποδοτέον δικαίως εἰς τὴν Παπικὴν Δύσιν, ἐξ ἧς λαμβάνει πολλὰ μαθήματα, οὐχὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀνατολὴν, πολὺ ἀπέχουσαν τῶν τοιούτων μαθημάτων καὶ ποιοῦσαν τὸν Ῥωσσικὸν δεσποτισμὸν ὁπωσοῦν καὶ μετριώτερον καὶ σωφρονέστερον καὶ ἀνεκτότερον.

Ὁ μακαριώτατος Πάπας παραπονεῖται δι' ὅσα πάσχουσι νῦν πολεμοῦντες οἱ ἄλλοτε ἀδικοῦντες τὴν Ῥωσσίαν Πολωνοί. Λησμονεῖ τὸ Βατικάνον ὅσα ἔπραξε καὶ πράττει ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλοῦ. Μέχρι νῦν οἱ ἐν Νεαπόλει καὶ Σικελίᾳ Ἕλληνες στεροῦνται τὰς ἁρπαγείσας ἐκκλησίας αὐτῶν. Λησμονεῖ καὶ ὅτι ἔστι δίκης ὀφθαλμὸς ὡς τὰ πανθ' ὁρᾷ.

Οὐδέποτε δικαιολογοῦμεν οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς τὸν ὁμόδοξον Ῥῶσσον, ἐὰν κατὰ τὰ παπικὰ μαθήματα μεταχειρίζεται καὶ αὐτὸς ἐνίοτε πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους καὶ ἐχθροὺς αὐτοῦ Πολωνοὺς ἐπαναστατοῦντας τὴν βίαν, τὸν δόλον, τὸν σκληρὸν διωγμόν. Ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε δικαιολογοῦμεν τοὺς Πολωνοὺς καὶ τὸ Βατικάνον δι' ὅσα ἔπραξαν καὶ κράττουσι πρὸς τὸν Ῥῶσσον, πρὸς τοὺς χωρικοὺς τῶν Πολωνῶν καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς συνθήκας οἱ Ῥῶσσοι, ἔχοντες τὸ Πολωνικὸν βασίλειον ὑποκείμενον εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν αὐτῶν, ἄφιναν ἐν αὐτῷ πλείονα ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν, παρ' ὅσην παρεχώρουν εἰς τὴν Γαλλικίαν καὶ τὴν Κρακοβίαν οἱ Αὐστριακοὶ, ὄντες καὶ ὁμόδοξοι. Ἐκ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας ταύτης ἐνθαῤῥυνθέντες οἱ Πολωνοὶ πρὸ 30 ἤδη ἐτῶν, ἐπαναστατοῦσιν ἔχοντες καὶ κρυφίας ὑποσχέσεις παρὰ τῶν ἡμετέρων φίλων Γάλλων. Οἱ Ῥῶσσοι καταβαλόντες τὴν ἐπανάστασιν διὰ πολλῆς αἱματοχυσίας, προσεφέρθησαν αὐστηρῶς πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸν κλῆρον ἐνίοτε, ὡς αἰτίους τοῦ κακοῦ, οὐχὶ πρὸς τὸν λαὸν, ὅστις πλουτῶν ὑπὸ τὴν Ῥωσσικὴν διοίκησιν καὶ πράγματι ἀπολαμβάνων πλείονα ἐλευθερίαν, παρ' ὅσην εἶχεν ὡς ἐκ τῶν Πολωνῶν ἀρχόντων αὐτοῦ, μένει πλέον εὐχαριστημένος καὶ ἡσυχάζων ὑπὸ τὴν Ῥωσσικὴν ἐξουσίαν.

Σήμερον οἱ θρῆσκοι τῶν Πολωνῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ λογίων καὶ οἱ ἄθρησκοι δημοκράται τῶν ἄλλων ὁμοδόξων Εὐρωπαίων, ἴσως δὲ καὶ τινὲς Ἕλληνες, πολεμοῦσι τὴν Ῥωσσίαν, διατί; Πρὸς ἐλευθέρωσιν τάχα μόνον τοῦ Πολωνικοῦ βασιλείου κατὰ τὰ τεθέντα ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν ὅρια καὶ χάριν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τῶν ὑπηκόων πάντων ἀνεξαιρέτως; Οὐχὶ βέβαια. Οἱ Πολωνοὶ ἔμενον ἀκίνητοι ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τότε ἦτο καιρὸς ἐπιτήδειος πρὸς ἐπανάστασιν, ἂν ὄντως εἶχον μεγάλας καὶ γενικὰς αἰτίας δυσαρεσκείας, καὶ οὐχὶ ὁπότε ὁ νῦν αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Β', ἐλευθερώσας τοὺς δούλους, παρεχώρει ἐκ νέου τοῖς Πολωνοῖς ἀληθῆ αὐτονομίαν βαθμηδὸν, μέχρις οὗ ἀφίσῃ, ὡς ὑπεσχέθη ἰδιαιτέρως, πάντη αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον τὸ Πολωνικὸν βασίλειον, ἐπέκεινα καὶ αὐτῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν, ἀλλὰ κυβερνώμενον εἰς τὸ ἑξῆς ὑπὸ ἡγεμόνος Ὀρθοδόξου. Οἱ πολλοὶ τῶν Πολωνῶν στέργουσι τοῦτο, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ κληρικοὶ τοῦ Βατικάνου καὶ οἱ θρῆσκοι τῶν φίλων Γάλλων καὶ τῶν Ἰρλανδῶν. Οὗτοι θέλουσι μετὰ τοῦ Πολωνικοῦ Βασιλείου τῶν εὐρωπαϊκῶν συνθηκῶν καὶ ἐπαρχίας δέκα τῆς Ῥωσσίας, περιεχομένας ἐν τῇ Λυθουανίᾳ, τῇ Λευκῇ λεγομένῃ Ῥωσσίᾳ καὶ τῇ Οὐκραΐνᾳ, καὶ περιεχούσας ἓξ ἑκατομμύρια Ῥώσσων Ὀρθοδόξων, δύο ἑκατομμύρια ἄλλων Ὀρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων, ἓν ἑκατομμύριον Ἰσραηλιτῶν καὶ

ἓν μόνον ἑκατομμύριον Πολωνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ προκρίνουσι τὴν Ρωσσικὴν διοίκησιν. Ἄλλως θέλουσι τὸν διαμελισμὸν τῆς Ρωσσίας καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν πολλῶν καὶ ἀνεκτικῶν Ὀρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων Χριστιανῶν καὶ τῶν αὐτόθι Ἰσραηλιτῶν εἰς τοὺς φανατικοὺς τοῦ Βατικάνου ὀπαδοὺς καὶ τοῦ Γεζουϊτικοῦ τάγματος, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐτάραξε καὶ τὴν Πολωνίαν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον ὅλον κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν ταῖς Ρωσσικαῖς ἐπαρχίαις, ταῖς ἀπαιτουμέναις ὑπὸ τῶν Πολωνῶν ἐπαναστατῶν ἀσυγκαταβάτως, ὑπάρχει καὶ ἡ τοῦ Κιέβου, ὅπου ἐβαπτίσθη καὶ ἐτάφη ὁ ἅγιος τῶν Ρώσσων ἡγεμὼν Βλαδίμηρος, καὶ ὅτι ἅμα ὑποταχθῶσιν αὐτοῖς αἱ ἀπαιτούμεναι Ρωσσικαὶ ἐπαρχίαι, οἱ πλεῖστοι τῶν ὀλιγαρχικῶν Πολωνῶν Λατίνων φρονοῦσι τὴν ἐκ νέου ὑποδούλωσιν τῶν ἐν αὐταῖς ὀρθοδόξων χωρικῶν, λυπούμενοι πολὺ σήμερον, ὅτι ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ αὐτῶν, ὡς καὶ τοὺς Λατίνους χωρικούς, ὁ νῦν ἔνδοξος τῶν Ρώσσων αὐτοκράτωρ, φρονῶν τὴν τελείαν τῆς Πολωνίας ἀνεξαρτησίαν ὑπὸ ἡγεμόνα Ὀρθόδοξον, ὡς πληροφορούμεθα παρὰ τῶν εἰδημόνων.

Θαυμάζομεν λοιπόν, καὶ πολύ, πῶς οἱ φιλελεύθεροι τῶν φίλων Γάλλων καὶ Ἰταλῶν, καί τοι πάσχοντες τόσα καὶ τόσα ἐκ τῆς γνωστῆς τοῦ Βατικάνου πολιτικῆς, (ἡ ὁποία, ἐὰν εἶχε τὴν δύναμιν, ἤθελε καταδικάσει αὐτοὺς προθύμως εἰς ἐμπρησμὸν ὁλοσώμους), ἐγκρίνουσι τόσον θερμῶς τὴν Πολωνικὴν ταύτην ἐπανάστασιν, καὶ ὅσας βίας καὶ ἁρπαγὰς ληστρικὰς καὶ φόνους καὶ ἐμπρησμοὺς καὶ ἀπάτας μεταχειρίζεται πρὸς Πολωνοὺς, ὅσοι ἐναντιόνονται πρὸς αὐτὴν ἢ μένουσιν οὐδέτεροι. Συγχωροῦντες τὰ κακὰ ταῦτα, διατί καταδικάζουσι τόσον αὐστηρῶς τὰς Ρωσσικὰς βαρβαρότητας, αὐξάνοντες καὶ μεγεθύνοντες αὐτὰς συστηματικῶς; Οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες ὑπέφεραν τὸν Ὄθωνα, ἑτερόδοξον ὄντα, καὶ ἀπέβαλον αὐτὸν οὐχὶ διὰ τὴν θρησκείαν, (ὡς εἶπον τινὲς τῶν Παυαρῶν καὶ τῶν ἄλλων Λατίνων, κρίνοντες τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀφ' ἑαυτῶν), ἀλλὰ δι' ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα αἴτια. Διατί σήμερον οἱ ἑτερόδοξοι ἀποδεικνύουσι τόσην δισμένειαν πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν; Ἐλησμόνησαν τάχα ἐντελῶς ἐκεῖνα τὰ χρυσὰ λόγια τοῦ Πετράρχου, ὅστις κληρικὸς ὢν τοῦ Βατικάνου καὶ στεφανωθεὶς ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὡς συγγραφεὺς διακεκριμένος, εἶπε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα περὶ τῆς Παπικῆς Ρώμης, ἀγανακτῶν δικαίως καθὸ φιλαλήθης καὶ φιλάνθρωπος ἀνήρ;

Fontana di dolori, albergo d' ira,
Scuola d' errori e tempio d' eresia,
Già Roma, or Babilonia falsa eria
Per cui tanto si piague e si sospira.
O fucina d' inganni o prigion dira,
Ove il ben more, e il mal si nutre e cria . . . . .

Ἐρωτῶμεν τοὺς φίλους ἡμῶν σοφοὺς καὶ φιλελευθέρους τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, εἴτε Λατίνους, εἴτε Διαμαρτυρομένους, εἶτ' Ἰσρηλίτας, μεθ' ὧν ἡμεῖς συμπράττομεν πάντοτε προθυμότατα, ὁσάκις πρόκειταί τι δίκαιον καὶ καλὸν πρὸς τὴν ἀνθωπότητα· *τί ὄφελος τάχα ἔχει ὁ κόσμος, ἐὰν ἐν τῇ Πολωνίᾳ ὑποδουλωθῇ ὁ Ὀρθόδοξος, ὁ Διαμαρτυρόμενος καὶ ὁ Ἰσραηλητικὸς λαὸς*, νικῶντος ἐν αὐτῇ τοῦ Γεζουϊτισμοῦ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς συνδρομῆς τῶν Ἄγγλων, τῶν Γάλλων, τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Αὐστριακῶν; Οἱ Πολωνοὶ ἀνεγειρόμενοι ἐνώπιον τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ τῶν Ὀρθοδόξων, ὡς ἀντίπαλοι, καὶ ἔχοντες χρείαν τῆς Ρώμης, ἔσονται βεβαίως μᾶλλον ἢ ἧττον κατὰ τὰς περιστάσεις πολέμιοι τῶν ἄλλων θρησκειῶν, πρὸς ἐνίσχυσιν τάχα τοῦ παπισμοῦ ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις καὶ ὁδηγίας τοῦ σοφωτάτου Βατικάνου. Ἰδοὺ νέα πηγὴ ταραχῶν καὶ ἀλληλομαχιῶν τῆς Εὐρώπης, μεθ' ἃς ἐπὶ τέλους ἡμεῖς προβλέπομεν ἐπέμβασιν αὖθις τῶν Διαμαρτυρομένων Γερμανῶν καὶ τῶν Ὀρθοδόξων Ρώσσων, ἐὰν μὴ προλάβῃ τὰς ἀλληλομαχίας ταύτας ἡ μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Βυζαντίου πιθανὴ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, προλεγομένη ὑπὸ τῆς ἀποκαλύψεως κατὰ τὰς σοφὰς ἑρμηνείας τοῦ Καρλάϊλ καὶ ἄλλων συγγραφέων Βρεττανῶν. Ὅ,τι ἐῤῥέθη ὑπὸ τῶν φιλανθρώπων περὶ τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν γενικῶς, ἁρμόζει καθ' ἡμᾶς καὶ ἐπί τινων ὁπωσοῦν παππικῶν λαῶν, ὅτι δηλαδὴ συμφέρει αὐτοῖς, ὡς καὶ τοῖς ἀλλοθρήσκοις λαοῖς, τὸ διοικεῖσθαι ὑπὸ Χριστιανῶν ἡγεμόνων, Ὀρθοδόξων ἢ Διαμαρτυρομένων ἢ ἄλλων καὶ διὰ νόμων ἀποῤῥεόντων ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, οὐχὶ ἐκ τοῦ Κορανίου. Τότε οἱ μωαμεθανικοὶ λαοὶ καὶ οἱ θρῆσκοι τῶν παπικῶν λαῶν, ὠφελοῦνται πράγματι, ἡσυχάζοντες ἐξ ἀνάγκης καὶ γινόμενοι δικαιότεροι πρός τε τοὺς ἑτεροδόξους καὶ τοὺς ἀλλοθρήσκους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἀλλήλους. Τὸ ἀναγκαῖον μάθημα τῆς πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἀνεκτικῆς καὶ φιλοδικαίας καὶ ἀδελφικῆς συγκοινωνίας μανθάνουσιν οἱ τοιοῦτοι λαοὶ παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Διαμαρτυρομένων χριστιανῶν, οὐχὶ ἐκ τοῦ Κορανίου, οὐχὶ ἐκ τοῦ Βατικάνου, διδακτηρίων βίας, ἁρπαγῆς καὶ ἀπάτης.

Τούτων οὕτως ἐχόντων θαυμάζομεν ἔτι πλέον διὰ τίνας λόγους φιλανθρωπικοὺς καὶ πολιτικοὺς, ἀγνώστους ἡμῖν, συμπάσχουσι τόσον μετὰ τῆς Πολωνικῆς ταύτης ἐπαναστάσεως οὐχὶ μόνον πολλοὶ τῶν φιλελευθέρων καὶ ὁμοδόξων Εὐρωπαίων, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Διαμαρτυρομένων Εὐρωπαίων καὶ, τινὲς ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, Σλάβοι, Δάκοι κ.τ.λ. Ὑπὲρ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τάχα πολιτισμοῦ; Ἀλλὰ πολιτισμὸς ἐν ἀνθρώποις ἄνευ δικαιοσύνης καὶ ἁρμονίας ἀδελφικῆς οὔτε συνιστᾶται πραγματικῶς οὔτε συν-

τηρεῖται διαρκῶς. Διὰ φόβον τάχα τινὰ ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς Ρωσσικῆς ἐπικρατείας; ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐπικρατείας ἀπεδείχθη πολλάκις, ὡς ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, ἀδυναμία καὶ ὀλιγόνοια, οὐχὶ δύναμις καὶ περίνοια. Μεγάλη, μεγίστη ὑπῆρξε ποτὲ καὶ ἡ Περσικὴ ἐπικράτεια, κυριευθεῖσα ταχέως ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀλίγων Ἑλλήνων. Μεγάλη καὶ νῦν ὑπάρχει ἡ Ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια, πάσχουσα καὶ κινδυνεύουσα οὐ μόνον ἐκ τῆς δυσνομίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους τούτου, ἐὰν μὴ προλαμβάνουσα τὸ ἄφευκτον τέλος, παραχωρήσῃ φιλικῶς καὶ οἰκειοθελῶς πρὸς μὲν τοὺς Ἕλληνας τὴν Κρήτην καὶ ἄλλα τινὰ μέρη, ἐξ ὧν ζημιόνεται πολλαχῶς, πρὸς δὲ τοὺς Ἀρμενίους τινὰ τοὐλάχιστον μέρη τῆς παλαιᾶς Ἀρμενίας, καὶ τὴν Ἀραβίαν πρὸς τοὺς Ἄραβας. Ἡ Ρωσσία νοήσασα, ὡς φαίνεται, πόσον συμφέρει αὐτῇ ὁ χωρισμὸς τινῶν λαῶν, φρονεῖ, ὡς λέγεται θετικῶς, οὐ μόνον τὴν τελείαν τοῦ Πολωνικοῦ βασιλείου ἀνεξαρτησίαν ὑπὸ τὸν ἄνωθι ἐκτεθέντα ὅρον, τὸν ἀσφαλίζοντα τὰ φυσικὰ δικαιώματα τῶν Ὀρθοδόξων καὶ Διαμαρτυρομένων καὶ Ἰσραηλιτῶν ὑπηκόων τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ὀρθοδόξου βασιλείου τῆς Γεωργίας καὶ τὴν σύστασιν αὐτονόμου τινὸς κράτους κατὰ τὸν εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν ὑπὸ ἡγεμόνα χριστιανὸν, ἀνήκοντα πιθανῶς εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν γενεάν.

Καθ' ἡμᾶς οὐδένα κίνδυνον ἔχουσι ποτὲ ἡ Ἑσπερία Εὐρώπη καὶ τὰ προσνότια τοῦ Ἴστρου καὶ τοῦ Εὐξείνου ὡς ἐκ τῆς Ρωσσικῆς δυνάμεως, ἰσχυρᾶς οὔσης ὁπωσοῦν πρὸς ἄμυναν, οὐχὶ πρὸς ἐπίθεσιν. Ἐξ ἐναντίας πάσχουσι καὶ κινδυνεύουσι κατὰ τὸν ἀνθρώπινον λογισμὸν πᾶσαι αἱ ἄλλαι χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι καὶ αἱ ἄλλαι θρησκεῖαι ὡς ἐκ τοῦ Παπισμοῦ, ὄντος φύσει θρησκομανοῦς καὶ καταδιωκτικοῦ ὡς ὁ Μωαμεθανισμὸς, καὶ ἀπαιτοῦντος ὑπερηφάνως τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν τῶν ἑτεροδόξων Χριστιανῶν καὶ τῶν ἀλλοθρήσκων πάντων. Ἡ παράλογος ἀπαίτησις αὕτη ἀκριβῶς τραχύνει ἐνίοτε τοὺς ἑτεροδόξους Χριστιανοὺς κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ἐπειδὴ ὁ Ἑλληνισμὸς, ὁ ἀληθὴς Χριστιανισμὸς, ζητεῖ λόγον, ἀποκρούων εὐτόλμως καὶ γενναίως τὴν βίαν ὅθεν ἂν προέρχεται, καὶ ἀποστρεφόμενος τὸν δόλον καὶ τὸ ψεῦδος, συνήθη μέσα τῆς παππικῆς προπαγάντας. Αὐτὸς ὁ Μωαμεθανισμὸς ἀποκρούει θερμῶς τὸν Παπισμόν.

Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἑλλὰς καὶ ὁ λοιπὸς κόσμος ὠφελοῦσι πολὺ πλέον τοὺς Πολωνοὺς, μὴ ἐπεμβαίνοντες εἰς τὴν νῦν ἐν Πολωνίᾳ πάλην δύω σχεδὸν ὁμοφύλων λαῶν, μαχομένων ἀσπόνδως διὰ τὴν διαφοράν τοῦ δόγματος. Ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ, γινομένῃ ἀμφοτέρωθεν μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ σκληρότητος ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, μάχεται κυρίως ὁ μισαλλόδοξος καὶ καταδιωκτικὸς καὶ ὑπερήφανος παπισμὸς πρὸς τὴν ἀνεκτικὴν καὶ φιλοδικαιοτέραν καὶ ταπεινὴν ὀρθοδοξίαν. Τί κερδαίνει ἡ φίλη Βρεττανία ἐκ τῆς νίκης τοῦ Βατικάνου; Νέας ἀναμφιβόλως θρησκευτικὰς προσβολὰς καὶ ἄλλας πολιτικὰς ζημίας, ἐπειδὴ μάλιστα πρὸ πολλοῦ οἱ Γεζουῖται κηρύττουσι κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ὅτι ὁσονούπω καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ πᾶσα ἡ Ἀνατολὴ ὑποτάσσονται καὶ προσκυνοῦσι τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην τῆς Ρώμης, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τῆς φίλης Γαλλίας πάσῃ δυνάμει, καὶ ὅτι τότε γίνεται πράγματι παγκρατὴς κυριάρχης τῆς ὑδρογείου σφαίρας καὶ θεὸς ὁρατὸς ὁ μακάριος τοῦ παραδείσου κλειδοκράτωρ, διάδοχος ὢν τοῦ πρίγκηπος τῶν ἀποστόλων καὶ ἑπομένως ἐπίτροπος τοῦ θεοῦ ἐπὶ γῆς. Τότε βέβαια ὁ παντοδύναμος αὐτὸς Πατριάρχης καίει πάλιν ὅσα βιβλία θέλει καὶ ὅσους αἱρετικοὺς εὑρίσκει προχείρους, ὑπεύθυνος ὢν ἐνώπιον τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς μόνου, ὡς οἱ Καλίφαι.

Ὁ γράφων ταῦτα κατὰ φιλοδίκαιον καὶ φιλάνθρωπον αἴσθημα ἔχει οὐκ ὀλίγους γνωρίμους καὶ φίλους δυτικοὺς, ἀνήκοντας εἰς τὴν παπικὴν ἐκκλησίαν, τῶν ὁποίων τὴν σχέσιν ἐνίοτε προτιμᾷ, μὴ ἐγκρίνων ὅμως τὰ δόγματα, τοὺς προσηλυτικοὺς τρόπους καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς παποκρατίας. Διοικήσας ἄλλοτε μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ οὐκ ὀλίγους δυτικοὺς, εὐχαρίστησε τούτους πρὸ πάντων κατὰ πάντα, τιμῶν τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν ὑπὲρ τὸ διοικητικὸν καθῆκον, καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ἐνίοτε ἄνευ ζημίας τινὸς τῶν ὀρθοδόξων συμπολιτῶν καὶ διατηρῶν εὐχάριστον σχέσιν μετὰ τοῦ λατινικοῦ κλήρου. Οὐδεμίαν ἔχει λοιπὸν διάθεσιν τοῦ ἀδικῆσαι κατ' οὐδὲν τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν ἀλήθειαν μόνον ἐρευνᾷ καὶ συνιστᾷ τοῖς πᾶσι κατὰ τὸ φιλανθρωπικὸν καὶ τὸ χριστιανικὸν καθῆκον, ἐπειδὴ ἀλήθειαν ἐκήρυξεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀλήθειαν ζητεῖ πάντοτε ἡ φιλοσοφία. Οἱ πιστοὶ τοῦ Βατικάνου ὀπαδοὶ πιστεύουσιν, ὡς οἱ Μωαμεθανοὶ, ἐκ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν εὐγένειαν καὶ δικαιοσύνην πρὸς αὐτοὺς, οὐχὶ δὲ καὶ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καθ' ἡμᾶς οἱ ἐπεμβαίνοντες εἰς τὰ Πολωνικὰ, οἵας δήποτε θρησκείας ἄνθρωποι, ὀφείλουσι δικαιοσύνην καὶ πρὸς τοὺς Ρώσσους, οὐχὶ μόνον πρὸς τοὺς Πολωνούς.

Ἐν Πειραιεῖ 27 Ἰουλίου 1863.

Ι. Γ. ΛΑΤΡΗΣ
Σμύρνης ἀντιπρόσωπος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ.

Τὸν βίον τοῦ περικλεοῦς τούτου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου ἔγραψεν ἄλλοτε ἐν ἐκτάσει ὁ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου Καθηγητὴς Κ. Πέτρος Παπαῤῥηγόπουλος (*). Ἐπειδὴ δὲ περιῆλθεν ἐσχάτως εἰς χεῖρας ἡμῶν καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, ἐνομίσαμεν καθῆκον νὰ ἐκδώσωμεν καὶ ταύτην, μιμηθέντες καὶ αὐτὰς τοῦ πρωτοτύπου τὰς ἀτελείας. Ὁρμηθεὶς ἐκ μικρῶν, διότι ἱππικόμος ἦτο τὸ κατ' ἀρχὰς, ἀνέβη εἰς τὸ ὕπατον τῶν ἀξιωμάτων· διὰ σπανίας δὲ συνέσεως καὶ καρτερίας καὶ ἐμπειρίας « ἐπαγίωσεν, ὡς λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ, ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις τὴν θρησκευτικὴν ἑνότητα, ἐκύρωσεν ὁριστικῶς τὴν ἐξελληνισθεῖσαν νομοθεσίαν καὶ προήγαγεν ἐν γένει τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα τοῦ νέου χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ συντελέσαντα βραδύτερον ἐν μὲν ταῖς ἡμέραις τῆς δουλείας καὶ τοῦ διωγμοῦ εἰς τὴν διατήρησιν, ἐν δὲ τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.»

Τοιαῦτα μεγάλα διεπράξατο ὁ ἀληθῶς μέγας ἐκεῖνος ἀνήρ· καὶ πότε διεπράξατο αὐτά; Ἀκούσωμεν καὶ πάλιν τί λέγει ὁ βιογράφος· « Ἡ ἀθέμιτος τῆς δημοσίας περιουσίας διαχείρισις καὶ ἡ κατὰ τὰς ἰδιωτικὰς διαφορὰς ἐκ προσωποληψίας παρανομία τῶν λειτουργῶν τῆς δικαιοσύνης εἰσὶ τὰ φοβερώτερα τῶν νοσημάτων πάσης πολιτείας. Οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ ἀσφαλέστερον τὴν παρακμὴν καὶ προμηνύει ἀληθέστερον τὴν πτῶσιν· καὶ τοῦτο οὐχὶ διότι ἐλαττοῦνται οἱ πόροι τοῦ κράτους ἢ ἀδικοῦνται οἱ πενέστεροι τῶν πολιτῶν· τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα εἰσὶ μικροῦ λόγου ἄξια ὡς πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν νοσημάτων ἐκείνων θᾶττον ἢ βράδιον παραγομένην κοινὴν πεποίθησιν, ὅτι τὸ δίκαιον δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἔρεισμα τῆς πολιτείας, καὶ ὅτι πᾶς πολίτης μὴ εὑρίσκων προστασίαν παρὰ τῇ ἐκπροσωπευούσῃ τὴν κοινὴν βούλησιν ἀρχῇ, ὀφείλει νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, αἵτινες παρὰ μὲν τῷ πλουσίῳ καὶ ἰσχυρῷ εἰσὶν ἡ δωροδοκία καὶ αἱ ἀπειλαὶ, παρὰ δὲ τῷ πένητι καὶ ἀδυνάτῳ ὁ δόλος. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, μαραίνοντα πᾶν γενναῖον αἴσθημα ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἐνισχύοντα τὸ τῆς ἰδιοτελείας ἐλάττωμα, παραδίδουσι τὴν πολιτείαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑλικῶς ἰσχυροτέρου, καὶ καθιστῶσιν αὐτὴν ἀνίκανον νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτῆς.

» Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Βυζαντινῆς πολιτείας κατὰ τὴν ἀνάῤῥησιν τοῦ Βασιλείου· ἡ διαφθορὰ εἶχεν εἰσδύσει πανταχοῦ, τὰ δημόσια λειτουργήματα ἐπωλοῦντο εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, θεωρούμενα οὐχὶ ὡς βάρη ἐπιβαλλόμενα εἰς τοὺς ἱκανοὺς νὰ φέρωσιν αὐτὰ, ἀλλ' ὡς κερδοσκοπικαὶ ἐπιχειρήσεις, διότι οὔτε ἐπιστήμη οὔτε χρηστότης ἀπῃτεῖτο ἵνα διέπῃ τις τὴν τύχην τῶν συμπολιτῶν. Τούτου ἕνεκεν ὁ Βασίλειος ἐπέστησε πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν φόρων καὶ τῆς δικαιοσύνης ».

Καὶ γνωστὰ μὲν τὰ νομοθετικὰ ἔργα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου· ἀξιοσημείωτος ὅμως πρὸ πάντων ἡ περὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ἀνένδοτος αὐτοῦ προσπάθεια. Πάντες οἱ νόμοι καὶ πάντα τὰ θεσπίσματα αὐτοῦ σκοπὸν εἶχον τὴν προστασίαν τῶν πτωχῶν κατὰ τῶν πιεζόντων αὐτοὺς πλουσίων, τὴν ἐκλογὴν δικαστῶν οὐ μόνον ἐπιστημόνων ἀλλὰ καὶ χρηστῶν καὶ τιμίων, καὶ τὴν τιμωρίαν πάσης δωροδοκίας· ἀλλὰ καὶ αὐτοπροσώπως πολλάκις ὁ Βασίλειος παρευρίσκετο εἰς τὰ δικαστήρια. Εἰ δὲ καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ καθιερωμέναι ἦσαν αἱ δύο αὗται ἀρχαὶ «ὅπερ ἀρέσει τῷ βασιλεῖ νόμος ἐστὶ» καὶ «ὁ βασιλεὺς τοῖς νόμοις οὐχ ὑπόκειται,», αὐτὸς καθιέρωσεν ἄλλας, τὰς ἑξῆς· « νόμος ἐστὶ βασιλεὺς βασιλέων,» καὶ «ὁ βασιλεὺς, καθὸ ἀντιπρόσωπος τῆς κοινῆς βουλήσεως, ὑπόκειται εἰς τὸ ἐκδικεῖν καὶ τηρεῖν τοὺς νόμους.»

Τοσαύτη δὲ ἡ κατὰ τῶν καταχρήσεων πρόνοια τοῦ Βασιλείου, ὥστε πολλάκις ἐν τῇ Ἐπαναγωγῇ ἐπαναλαμβάνονται οἱ ὁρισμοὶ οὗτοι· «Καθαρᾷ χερσὶν ἅπαντα πράττειν.» — Φυλάττειν τοὺς ὑπηκόους πανταχόθεν ἀνεπηρεάστους, οὐδοτιοῦν παρ' οὐδενὸς αὐτῶν κομιζομένους »(τοὺς ἄρχοντας), καὶ ἀπαγορεύει αὐστηρῶς τὰς ἀθεμίτους καὶ βιαίας εἰσπράξεις λέγων ὅτι, « διὰ παρουσίαν ἀξιωματικῶν ἡ στρατιωτῶν ἀδικοῦνται οἱ πένητες.»

Καὶ σημειωτέον ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι, καὶ αἱ διατάξεις αὗται δὲν ἦσαν λόγοι κενοί, δὲν ἐξεδίδοντο καθὼς οἱ ἡμέτεροι σήμερον ὅπως ἐξογκώσι τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως· ἐξ ἐναντίας ἐνηργοῦντο, καὶ ἐνεργούμενοι μετ' αὐστηρότητος ἕφερον καίριον ἀποτέλεσμα. « Μετά τινα χρόνον, λέγει ὁ Κ. Παπαῤῥηγόπουλος, τὰ παράπονα καὶ οἱ γογγυσμοὶ, οἱ ἀποτελοῦντες ἄλλοτε τὴν συνήθη γλῶσσαν τῶν κατοίκων τοῦ κράτους, ἔπαυσαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὅτε ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν κατῆλθεν ὁ Βασίλειος κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς τὸ δικαστήριον « πρὸς τὴν τοῦ ἀδικουμένου ἐκδίκησιν», μὴ εὑρών τινα ἐγκαλοῦντα, ὑπώπτευσε μήπως ἐμποδίζοντο ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων οἱ ἀδικούμενοι νὰ προσέλθωσιν· ὅθεν ἀπέστειλέ τινας τῶν πιστῶν αὐτοῦ διὰ νὰ ἐρευνήσωσιν ὁποία ἡ ὡς πρὸς τὴν διανομὴν καὶ τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων κατάστασις τῶν ὑπηκόων· οἱ δὲ ἀπόστολοι οὗτοι μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν ὑπέστρεψαν

(*) Ὅρα Πανδ. τόμ. Ε', σελ. 106.

εἰπόντες, ὅτι ἀληθῶς οὐδένα εὗρον κατὰ τοῦτο παραπονούμενον. Τότε ἐδάκρυσεν ὁ γενναῖος ἀνὴρ καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν παντοδυναμίαν ἀπέδωκε τὴν εὐτυχῆ ταύτην μεταβολήν.»

Προήγαγε δὲ καὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν βιομηχανίαν, καὶ στρατὸν καὶ στόλον συνεκρότησεν ἀξιόμαχον, καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος κατεπολέμησεν εὐδοκίμως ἀνακτήσας τὴν στρατιωτικὴν τιμὴν τοῦ Κράτους. « Τοσοῦτον δὲ ἐ-

Βασίλειος ὁ Μακεδών.

πιτηδείως, λέγει ὁ βιογράφος, ἐκαλλιεργήθη ἐπὶ τοῦ Βασιλείου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ τὸ ἀειθαλὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ δένδρον, ὥστε οὔτε ἡ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος ἀνωμαλία καὶ ἀσθένεια τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, οὔτε αἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἀδιάλειπτοι κατ' αὐτοῦ προσβολαὶ τοῦ ὁσημέραι ἐξογκουμένου μωαμεθανικοῦ χειμάῤῥου, οὔτε τέλος ἡ κατὰ τὴν ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα κατάλυσις τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἡ μακρὰ τῶν νενικημένων δουλεία, ἴσχυσαν νὰ μαράνωσι τὸ δένδρον ἐκεῖνο, ἀλλ' ἀνέδωκε πάλιν κλάδους γενναίους καὶ ἀμφιλαφεῖς. »

Εἴθε τοὺς κλάδους τούτους νὰ καλλιεργήσῃ ὅπως καὶ ὁ Βασίλειος, πρὸς δόξαν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος, Γεώργιος ὁ Α', ὡς πάντες ἐλπίζομεν καὶ πιστεύομεν !

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ.

—ooo—

Περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ 1859 ἔτους πολλοὶ τῶν ἐν Ἀθήναις ὁμογενῶν, ἐν οἷς διέπρεπον καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ πολιτείᾳ, οἷοι ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, Δημ. Βούλγαρης, Χ. Περραιβὸς, Δ. Χρηστίδης, στρατηγὸς Μαμούρης καὶ ἄλλοι, συνῆλθον περὶ τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος ἵνα ξενίσωσιν ἐν συμποσίῳ Γάλλον φιλέλληνα, τιμῶντες αὐτὸν καὶ ὡς ἀντιπρόσωπον τῶν λοιπῶν τῆς Ἑλλάδος φίλων, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶχε κατὰ πολὺ ἐλαττωθῆ ἀπὸ τοῦ 1854 καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ. Μετὰ τῶν ἄλλων δὲ δαιτυμόνων ἦτο καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιάδης, ὅστις καί τοι πάσχων δὲν ἀπεποιήθη, ἀλλ' ἔσπευσε νὰ συνεισφέρῃ τὸ γηραιὸν ἀξίωμα τοῦ ἰδίου ὀνόματος. Ἀπὸ τῶν χειλέων ὅμως αὐτοῦ, τοῦ συνήθως ἀγαπῶντος τοὺς λόγους, σπανίως ἐξῆρχετο φωνὴ, καὶ ὁ πάλαι γοργὸς αὐτοῦ ὀφθαλμὸς περιεστρέφετο βραδὺς, καὶ περίλυπος ἠτένιζε τοὺς κεκλημένους. Βλέπω, εἶπον αὐτῷ, ὅτι ἀπαισίους ἔχεις σήμερον τοὺς λογισμούς. — Δὲν ἦλθον, ἀπεκρίθη, ἵνα δείξω μόνον πρὸς ξένους εὐεργέτας εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ καὶ ἵνα συμπαρευρεθῶ τὸ τελευταῖον μετ' ἀρχαίων συναγωνιστῶν καὶ φίλων . . . μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ζήσω πολύ.— Καὶ ὅμως, ἐπανέλαβον ταραχθεὶς μὲν ἀλλὰ μειδιάσας ὅπως διασκεδάσω τὴν ἀθυμίαν τοῦ φίλου, πιθανὸν νὰ γράψῃς πρῶτος τὴν νεκρολογίαν μου. — Αὐτὸς δὲ θλίψας μου τὴν δεξιὰν φιλικῶς· — Τὴν μὲν νεκρολογίαν ἐμοῦ ἔγραψας, εἶπε, σὺ πρὸ πολλοῦ, δι' ὃ καὶ σ' εὐχαριστῶ (1), σ' ἐνθυμίζω δὲ ὅτι περὶ τὰ εἴκοσιν ἔτη εἶμαι πρεσβύτερός σου.

Καὶ ἐπεθύμουν μὲν νὰ μὴ χύσω δάκρυ ἐπὶ τοῦ νε-

(1) Ἠνίττετο τὰ ὀλίγα ὅσα, ἐγνωγραφῶν τὰ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν μερίδων, ἔγραφον ἐν τῷ Spectateur de l' Orient. « La Minerve, ἔλεγον, s' honore de son rang d' ancienneté; la date de sa naissance remonte aux événements de 1831, auxquels elle a pris une part active. Son rédacteur a embrassé de bonne heure quelques principes de conduite politique, dont rien n' a pu le détacher jusqu' ici. Peu bienveillant envers les autres partis, il n' admet aucun compromis, aucune alliance avec eux. On croirait en lisant ses articles, qu' il eût accepté le martyre, s' il eût pu sauver de son sang la constitution. » Ὅρα φυλλάδ. τῆς 25 Μαρτίου (6 Ἀπριλίου) 1855.

κροῦ ἀρχαίου πατρικοῦ φίλου, ἀλλὰ πῶς ν' ἀντιπαλαίσω πρὸς ἀδυσώπητον νόμον τῆς φύσεως; Ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης εἶχεν, ὡς εἶπεν, ἡλικίαν πολὺ τῆς ἐμῆς ἀνωτέραν, πρὸς ταύτῃ δὲ καὶ ἠθικὰ παθήματα, ἅτινα πολὺ πρὶν ἤθελον φέρει εἰς τὸν τάφον πάντα μὴ τεθωρακισμένον διὰ τῆς στωϊκῆς ἐκείνου καρτερίας καὶ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἔπρεπε νὰ ζήσῃ ἵνα ἐκπληρώσῃ καθῆκον.

Τῶν δύο τούτων αὐτοῦ ἀρετῶν τὰ σπέρματα ἐγνώρισα μειράκιον ἔτι ὤν, ὅτε ἐμπορευόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατελίμπανε συνεχῶς τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ, ἵν' ἀπελθὼν συσκεφθῇ μετ' ἄλλων ἑταίρων τὰ περὶ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. Ἐνθυμοῦμαι αὐτὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐρχόμενον τὸ θέρος καθ' ἑβδομάδα εἰς τὴν νῆσον Χάλκην. Ἐκεῖ, ὑπὸ πτελαίας κελαρυζούσας καὶ θαλερὰς, συναθροιζόμενοι δέκα ἢ δώδεκα συνωμόται ὡς ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει, ὅπου τὸ πάλαι ὁ νομοθέτης τῶν Ῥωμαίων συνδιῃτᾶτο τῇ Ἡγερίᾳ δαίμονι, συνεζήτουν περιπαθῶς τὰ τῆς συνδρομῆς, ἣν ἡ πατρὶς ἑκάστου ἐδύνατο νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὸν ἀγῶνα. Καὶ αὐτὸς μὲν ὡς Κρὴς περιέγραφε τὴν φιλοπατρίαν τῶν Κρητῶν, τὸ ἀνένδοτον καὶ καρτερικὸν τῶν Σφακιανῶν καὶ τὸ ὀρεινὸν καὶ δυσπρόσιτον πολλῶν τῆς νήσου μερῶν· ὁ δ' ἐκ Ζακύνθου ἐπίσκοπος Ἐδέσσης ἐξύμνει τὸ φιλοπόλεμον καὶ γενναῖον τῶν ἰδίων συμπατριωτῶν· ὁ Πλέσσος ἐβεβαίου ὅτι προμαχὼν καὶ ἀκρόπολις τῆς παλαιούσης Ἑλλάδος ἔμελλε ν' ἀναδειχθῇ ἡ Ἤπειρος· ὁ ἡγούμενος τῆς Ἁγίας Τριάδος, οὗ τινος δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα, ἐξιστόρει τὸν περισκεπτικὸν μὲν ἀλλ' ἀκαταγώνιστον χαρακτῆρα τῶν Πελοποννησίων· ὁ Χῖος τὴν καταγωγὴν Στέφανος Κανέλλος, ὁ πολυμαθέστατος οὗτος τῶν συντακτῶν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, ὁ πολλὰ ἔτη καταναλώσας ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ χάριν σπουδῆς, καὶ μετ' ἐπιστασίας μελετήσας τὰ τῶν πολιτευμάτων αὐτῆς, ἀνακαλῶν ὅλως ἔνθους τὴν δόξαν τῶν προγόνων, ἀνέφλεγε τὸ πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς τὰς καρδίας τῶν περιεστώτων, καὶ ἐξέθετεν ἐκ προκαταβολῆς γνώμας περὶ κυβερνήσεως τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος· ὁ ἐκ Μακεδονίας πατήρ μου, ἀνηλεεῖς τῶν κρατούντων ἐχθροὺς καὶ ἀκαταμαχήτους τοῦ Σταυροῦ στρατιώτας ἔλεγε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἄλλοι ἄλλα ἀξιοῦντες ἐτέλουν ἕκαστος φόρον σπουδῆς φλογερᾶς πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἐπέστεφον δὲ τὰς μακρὰς μὲν ἀλλ' ἀθορύβους καὶ ἀνεπιπλάστους καὶ ἁπλοϊκὰς συζητήσεις, οὐχὶ πάταγος λέξεων ἢ λοιδωριῶν συρφετὸς, ἀλλ' οἱ φθόγγοι τῆς εὐκελάδου τοῦ Κανέλλου κιθάρας καὶ ὁ προσφιλὴς αὐτοῦ θούριος « *Τί καρτερεῖτε;* »

Ἐκ τῶν μακαρίων ἐκείνων παρασκευαστῶν καὶ μαρτύρων τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας οὐδεὶς ὑπάρχει σήμερον. Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις, οἱ μὲν ἀπεκεφαλίσθησαν, οἱ δὲ εὐτυχήσαντες νὰ φύγωσι τὴν μάχαιραν τῶν δημίων, κατέβησαν εἰς τὸν τάφον πονοῦντες ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ ἄλλοι πλούσιοι μὲν ἐπὶ Τουρκίας, καταντήσαντες δὲ νὰ στερῶνται καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἐπὶ ἐλευθερίας, οὐδέποτε ἐγόγγυσαν, ἀλλὰ καὶ χαίροντες ἀνεπόλουν ὅτι σφάγια αὐτοὶ γενόμενοι ἔσωσαν ἀπὸ τῆς σφαγῆς τὴν πατρίδα.

Ναὶ μὲν, τελευταῖος τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συνεταίρων ἀποθανὼν ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης, δὲν κατέλιπε λιμώττοντας τοὺς περὶ αὐτόν· ἀλλὰ μεθ' ὁποίων μόχθων καὶ πόνων καὶ μεθ' ὁπόσης πρὸ πάντων καρτερίας κατεσκευάσατο μικρὰν περιουσίαν! Καιρὸν δὲν ἔχω νὰ περιγράψω τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ ἀνδρός· ἀλλ' ὀφείλω οὐχὶ τόσον πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ, ὅσον χάριν διδασκαλίας ἡμῶν τῶν ἐπιζώντων, καὶ μάλιστα τῶν νεωτέρων, νὰ καταδείξω κυριωτάτους τινὰς χαρακτῆρας, ἱκανοὺς νὰ ἑρμηνεύσωσιν ὁλόκληρον τὸ ἦθος τοῦ ἀοιδίμου.

Ἐν Κρήτῃ ὢν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ὠνομάσθη *πρωτογραμματεὺς τῆς Καγκελλαρίας*, ἡγεμονεύοντος ἐν τῇ νήσῳ τοῦ δυσωνύμου Ἀφεντουλιέρ· λέγω δὲ ἡγεμονεύοντα τὸν Ἀφεντουλιέρ, διότι πρὶν ἢ συνδεθῶσι διὰ κοινῆς κυβερνητικῆς ἐνεργείας τὰ ἀποστατήσαντα μέρη, ἐκυβερνᾶτο ἕκαστον δι' ἰδίων θεσμῶν καὶ νόμων. Διὸ ἐν μὲν Πελοποννήσῳ ἐπεκράτει ἡ Γερουσία, ἐν δὲ τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι τὸ ἀπέραντον καὶ πολυμιγὲς σύνταγμα τοῦ Νέγρη, ἐν δὲ τῇ δυτικῇ τὸ πρακτικώτερον τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἐν τῇ Κρήτῃ πρῶτον μὲν τὸ τοῦ Ἀφεντουλιὲρ, εἶτα τὸ ὑπὸ Στ. Κανέλλου συνταχθὲν καὶ ὑπὸ ἐπιτροπῆς κυρωθὲν τοῦ ἁρμοστοῦ Ἐμμαν. Τουμπάζη.

Μετὰ τὸν ἐθνικὸν ὅμως σύνδεσμον ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης ἐστάλη εἰς Πελοπόννησον ἀντιπρόσωπος Κρήτης, καὶ ὡς τοιοῦτος διετέλεσεν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Συνελεύσεις καὶ τὰς Βουλάς. Καὶ παιδείας μὲν ἦτο μετρίως ἡμμένος· ἐλάχιστος ὅμως ἦν τότε τῶν πεπαιδευμένων ἀντιπροσώπων ὁ ἀριθμός· ἔῤῥεπε δὲ καὶ φύσει πρὸς τὴν διαλεκτικήν· ὅθεν μετὰ Τρικούπην καὶ Ζωγράφον τρίτος αὐτὸς ἐδακτυλοδεικτεῖτο ῥήτωρ. Καὶ ναὶ μὲν ἐκ τοῦ στόματος τούτου καὶ τῶν ἄλλων ῥητόρων δὲν ἐξήρχετο ἡ ἀκαταδάμαστος καὶ ἐπαγωγὸς λογικὴ τοῦ Γκυζὼ, τοῦ Ῥῶσελ, τοῦ Βερῤῥιὲ ἢ τοῦ Βρουὰμ, ναὶ μὲν εἰς τὰς δημηγορίας αὐτῶν δὲν ἀνευρίσκοντο οὔτε τοῦ Φιλαγγιέρου, οὔτε τοῦ Μοντεσκίου, οὔτε τοῦ Βένθαμ τὰ ἀπροσμάχητα ἐπιχειρήματα· ἀλλ' ἀφελὴς ἦτο ἡ ῥητορεία, τὰ δὲ ζητήματα ἐλύοντο καὶ ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον ἢ σήμερον, ὅτε ἐπικίνδυνοι θεωρίαι καὶ ἀλαζόνες στόμφακες μαστίζουσι τὸ πρόσωπον τῆς ἡμετέρας χώρας.

Ἐπειδὴ δὲ, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπον (1), ἡ εὐστάθεια τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ παρεξέκλινε μέχρις ἰσχυρογνωμοσύνης καὶ ἀδιάλλακτον καθίστη αὐτὸν πρὸς τὰς δοξασίας τῶν ἄλλων, οὐδέποτε συγκατετέθη ν' ἄρθῇ τῶν δημοσίων ἄλλως ἢ ὡς βουλευτὴς, φοβούμενος μήποτε βιασθῇ μισθοφορῶν νὰ κάμψῃ τὸν αὐχένα. Ὅθεν, ὅτε ἐλθόντος τοῦ Κυβερνήτου προσηνέχθησαν αὐτῷ ὑπουργήματα ἐκ τῶν ὑπάτων, ἀπεποιήθη ἐπιμόνως αὐτά· καὶ ἀπεποιήθη αὐτὰ ὅτε *ἐλιμοκτονεῖτο*. Τί δὲ ἔπραξεν ἵνα κερδήσῃ τὸν ἄρτον αὐτοῦ; Περιζωσθεὶς χειρώνακτος λέντιον καὶ ἔχων ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ μήτραν, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μέταλλον τετηγμένον, κατεσκεύασε τὰ δύσμορφα ἐκεῖνα στοιχεῖα, ἅτινα ἔμελλον νὰ συμπήξωσι μετ' ὀλίγον τὰς ἀξέστους σελίδας τῆς προκατόχου τῆς *Ἀθηνᾶς*. Ἐρχόμενος καθ' ἑκάστην εἴς τι παρὰ τὸ ἐν Ναυπλίᾳ Κυβερνεῖον πενιχρὸν ἐργαστήριον, ἐθαύμαζον αὐτὸν καταγινόμενον μετ' ἀνεκφράστου ἱλαρότητος εἰς τὸ βάναυσον ἔργον, πολλάκις δὲ καὶ καταλιμπάνοντα τὸ μέταλλον ἵνα φέρῃ μάζαν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. Αὕτη ἡ πρώτη καὶ ἀξιότιμος κρηπὶς τῆς περιουσίας τοῦ Ἐμ. Ἀντωνιάδου. Ποσάκις ἐξηκοντίσθησαν καὶ κατ' αὐτοῦ τὰ βέλη τοῦ φθόνου! διότι ὁ Ἕλλην ἀγαπᾷ, εὐαγγελικώτερον ἴσως, μόνους τοὺς ἀξίους οἰκτιρμοῦ, ἤτοι τοὺς πεινῶντας καὶ γυμνητεύοντας· ἀλλ' ὁ ἀείμνηστος παρηγορεῖτο λέγων ὅτι οὐδένα ἀφῆκεν ἀσυκοφάντητον ὁ φθόνος. « Χρὴ δὲ οὐ μόνον πᾶσι κορυδαλοῖς λόφον ἐγγίγνεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάσῃ δημοκρατίᾳ συκοφάντην, » ἔλεγεν ὁ Σιμωνίδης.

Τοιοῦτος ὢν τὸν χαρακτῆρα ὥρμησεν ἀκάθεκτος πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν τοῦ 1831 ἔτους καὶ μετέσχε τῆς κατὰ Κυβερνήτου ἀνταρσίας· ἀλλ' εἰ καὶ οὐδέποτε ὡμολόγησε μεταμέλειαν, βέβαιον ὅμως ὅτι ἔκτοτε ἀντεπολιτεύετο μὲν ἐκ συστήματος, δολοφονίαν δὲ τῆς πατρίδος ἐλογίζετο τὰς ἐπαναστάσεις. Ὅτε τὸ 1843 παρεσκευάζετο ἡ 3 Σεπτεμβρίου, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ὑπὲρ συντάγματος συνωμοσίας, ὁ Μεταξᾶς, ὁ Λόντος καὶ ὁ Ζωγράφος, ἀναπόφευκτον ἐθεώρησαν νὰ προσλάβωσι καὶ τοῦ γνωστοτέρου ὀργάνου τῆς λεγομένης ἀγγλικῆς πολιτικῆς τὸ στήριγμα· ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς, γινώσκοντες πόσον ἀπεστρέφετο τὰς ἐπαναστάσεις, ἀπεπειράθησαν μὲν νὰ σαγηνεύσωσιν αὐτὸν, ἠναγκάσθησαν ὅμως νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸ τῆς ἀνενδότου αὐτοῦ ἀρνήσεως. Τὸ ἔργον τότε ἀνετέθη εἰς τὸν γράφοντα ταῦτα ὡς εἰς οἰκεῖον αὐτοῦ· ἀλλ' ἐγὼ, μηδόλως ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἀπαντήσεως, ἀνέλαβον ἁπλῶς τὴν σύνταξιν τῆς *Ἀθηνᾶς*, διαδεχθεὶς τὸν μακαρίτην Βέλλιον. Κατὰ τὰς μακρὰς καὶ καθημερινὰς ἡμῶν συνδιαλέξεις, ἔλεγον πολλάκις αὐτῷ περὶ ἐκδηλώσεώς τινος ὑπὲρ ἁπλῆς μεταπολιτεύσεως, ὡς τὰ pronunciamento τῶν Ἱσπανῶν· ἀλλ' αὐτὸς μὲ ἀντέκρουε πάντοτε ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἡ ἐκδήλωσις ἤθελεν ἀφεύκτως παρεκτραπῇ εἰς στάσιν. Εἰ δὲ καὶ ὑποπτεύων ἴσως τὰς διαθέσεις μου ἐπεθεώρει μετ' αὐστηρότητος ὅσα ἔγραφον, δὲν κατωρθώσαμεν μέχρι τέλους νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τῶν ὀνύχων τῆς εἰσαγγελίας· τὸ δὲ κίνημα ἔμαθεν ὅτε ἐξερράγη, καὶ τότε ἐνηγκαλίσθη αὐτό.

Πάντες ἐνθυμούμεθα τὸν φλογερὸν ἐκεῖνον πυρετὸν, τὸν καταλαβόντα ἐν ἔτει 1854 σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ Ταινάρου μέχρις Ἀκτίου, ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς δούλης Ἑλλάδος· πάντες ἐνθυμούμεθα πῶς σφριγῶντες καὶ φριμασσόμενοι ἀνεσείομεν τὸ λάβαρον τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ πῶς ἄγρυπνοι παρεφυλάσσομεν καὶ τὰ δεκαετῆ ἡμῶν τέκνα ὀργῶντα πρὸς σταυροφορίαν. Μόνος ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης ἐπικρατέστερον ἔχων τῆς καρδίας τὸν νοῦν, κατέκρινε θαῤῥαλέως ὡς ἄκαιρον τὸ κίνημα· μόνος αὐτὸς προέλεγε τὴν ἀποτυχίαν, καὶ ὡς ἄλλος Ἱερεμίας ἐθρήνει τὰς ἐπικειμένας συμφορὰς τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ποτε κακισθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ὅτι μόνος δὲν μετεῖχε τοῦ κοινοῦ ὀργασμοῦ, « τί δεῖ φρονεῖν, ἀπεκρίθη, ἐν πολλοῖς μεμηνόσι; » — Καὶ εἶχε δίκαιον· διότι ὁ πόθος τῆς πατρίδος ἐξαίρει τὰς φρένας ἐκείνων μάλιστα, οἵτινες μὴ ἔχοντες ἐκζητοῦσι πατρίδα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πυρετὸς ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν κατοχὴν, τὸ δὲ ἀλλοῖον τοῦ Ἀντωνιάδου φρόνημα εἵλκυσε κατ' αὐτοῦ τὴν δυσμένειαν καὶ τῶν εἰς τὰ ξένα ὁμογενῶν, καὶ πολλοὶ τῶν συνδρομητῶν τῆς *Ἀθηνᾶς* παρητήθησαν, αὐτὸς γράφων μοι ἐκ Βερολίνου τὴν 21 Ἰουλίου 1856 ἔλεγε πρὸς τοῖς ἄλλοις· « ἡ διαγωγὴ, ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ ὑπόληψίς μου εἶναι ἀπρόσβλητοι, ἀρκεῖ ὅτι ἡ ἔκβασις μὲ ἐδικαίωσε. »

Τοιοῦτος, θερμὸς μὲν τῆς πατρίδος φίλος, εὐθὺς δὲ τὴν κρίσιν ἐφάνη ὁ Ἐμ. Ἀντωνιάδης κατὰ τὰς κυρίας περιστάσεις τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἀλλὰ θερμὸς ὢν τῆς πατρίδος φίλος καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημοκρατικὰς πρεσβεύσας ἀρχὰς δὲν ἦτο, ὡς πολλοὶ ἄλλοι, καὶ δημοκόλαξ· ἐξ ἐναντίας καθῆκον ἐνόμιζε, καὶ ἐνόμιζεν αὐτὸ ὀρθῶς, νὰ στηλιτεύῃ δημοσίᾳ τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς, τιμωρίαν τοῦτο ὑπολαμβάνων, ὡς καὶ οἱ Ἄγγλοι, ἱκανὴν νὰ φέρῃ διόρθωσιν.

Ἀλλὰ τὰ παθήματα τῆς νεότητος εἶναι, ἔλεγέ τις τῶν Βρετανῶν, ἄλλαι συναλλαγματικαὶ, τῆς ἀποτίσεως τῶν ὁποίων ἡ προθεσμία ἔρχεται μετὰ τὰ πεντήκοντα ἔτη· τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὸν Ἐμ. Ἀντωνιάδην· φύσει μὲν ἦτο εὔρωστος· ἀλλ' αἱ ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ταλαιπωρίαι, οἱ μετὰ ταῦτα ἀδιάκοποι μόχθοι καὶ τὰ οἰκειακὰ δυστυχήματα διετάραξαν καιρίως τὴν ὑγείαν αὐτοῦ. Ὅθεν τὴν 1 τοῦ μεσοῦντος περὶ

(1) Ὅρα τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν.

τὸ μεσονύκτιον ἀπεβίωσε μετὰ μακρὰν καὶ πολυώδυνον νόσον, τὸ 72 ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων.

Ὡς καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ ὑπὸ δουλείαν γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες, οὕτω καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο ἄμοιρος ἐλαττωμάτων· ἠγάπα πρὸ πάντων νὰ ἐλέγχῃ ἐνίοτε διὰ τῆς *Ἀθηνᾶς* καὶ τοὺς πολιτικοὺς αὐτοῦ φίλους, ὑπερβαίνων ἐν γνώσει τὸ μέτρον τῆς δικαιοσύνης· ἔπραττε δὲ τοῦτο, ὡς πολλάκις μοὶ εἶπεν, ἵνα δεικνύῃ πόσον ἦτο ἀμέτοχος φατριασμοῦ καὶ κομμάτων. Ἀλλ' αἱ ἀναπόσπαστοι ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐλλείψεις, δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἐπισκιάσωσι τὴν διαφέρουσαν αὐτοῦ φιλοπατρίαν, οὐδὲ νὰ ἐξαλείψωσι τὰς ἀξίας λόγου ὑπηρεσίας, ἃς καὶ βουλευόμενος καὶ δημοσιογράφων ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπένειμε τῇ πατρίδι.

Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 15, 1863.

—ooo—

Ἐκ τῶν τριῶν παρατιθεμένων ἐγγράφων, ἐκδοθέντων ἐν Κοπεναγῇ, τὸ μὲν πρῶτον ἐστάλη ὑπὸ τοῦ κόμητος Σπόννεκ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἡμετέρας κυβερνήσεως, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Μ. βασιλέως πρὸς τὴν Συνέλευσιν καὶ τὸ τρίτον ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν δανοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τοὺς εἰς τὰ ξένα πρέσβεις τῆς Δανίας. Καὶ ἐκ τῶν τριῶν δὲ ἐξάγεται ὅτι ἡ Α. Μ. θέλει μεταβῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅμα λυθέντος τοῦ ἰονίου ζητήματος, καθόσον μάλιστα προετράπη καὶ ὑπὸ τῶν φίλων Δυνάμεων νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναχώρησιν Αὐτῆς. Λέγεται δὲ ὅτι θὰ πανηγυρισθῇ ἡ εἰς Ἀθήνας βασιλικὴ κάθοδος περὶ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου.

Α'. Ὁ κόμης Σπόννεκ πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

« *Κύριε Πρόεδρε.*

» Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπεφόρτισε τὸν ὑποφαινόμενον νὰ ἐκφράσῃ Ὑμῖν τὴν εὐγνωμοσύνην Αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἐπιστολῇ τῇ φερούσῃ ἡμερομηνίαν 26 Ἰουνίου [8 Ἰουλίου]1863, δι' ἧς ἡ Υ. Ἐξ. καθυπέβαλε τῇ Α. Μ. τήν τε ἀπάντησιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως πρὸς τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἡ Α. Μ. ἀπηύθυνεν αὐτῇ, καὶ τὸ ψήφισμα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, δι' οὗ αὕτη ἀνεκήρυξεν ἐνήλικα τὴν Α. Μ.

» Ἡ Α. Μ. διαβιβάζει Ὑμῖν δι' ἐμοῦ τὴν παράκλησιν, Κύριε Πρόεδρε, ἵνα, εὐαρεστούμενοι, διαβιβάσητε τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τὸ συνημμένον Βασιλικὸν Διάγγελμα, γεγραμμένον ἑλληνιστὶ καὶ ὑπογεγραμμένον τῇ ἰδίᾳ Αὐτῆς χειρί. Διὰ τοῦ Διαγγέλματος τούτου ἡ Α. Μ. ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας Αὐτῆς δι' τὴν νέαν ταύτην ἔνδειξιν τῆς πρὸς Αὐτὴν ἐμπιστοσύνης τῆς Συνελεύσεως. Ἡ Α. Μ. ἀνέγνω λίαν ἀσμένως τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς Υ. Ἐξ., ὅτι μετὰ τὰς ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις διαδραματισθείσας τοσοῦτον λυπηρὰς σκηνάς, ἀποκατέστη καὶ αὖθις ἡ ἡσυχία. Ἐκ τοῦ συνημμένου Βασιλικοῦ Διαγγέλματος ἡ Ὑμ. Ἐξ. θέλει μάθει, Κύριε Πρόεδρε, τὰς προθέσεις τῆς Α. Μ. καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνον τῆς ἐνταῦθα ἀναχωρήσεως Αὐτῆς, ὁρισθέντα κατὰ σχέσιν πρὸς ἀνωτέρους πολιτικοὺς λόγους.

» Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς μὲ ἐπεφόρτισε προσέτι, Κύριε Πρόεδρε, νὰ Σᾶς προσθέσω ὅτι, ὅπως κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας Αὐτοῦ ἡ Α. Μ. ἔχει πᾶσαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν σύμπνοιαν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, οὕτως εἶναι ἐπίσης πεπεισμένη, ὅτι ἡ Κυβέρνησις, ἐκ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῆς καὶ τῆς συναισθήσεως τοῦ καθήκοντός της θέλει ἀρυσθῆ τὴν εὐστάθειαν καὶ τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος, ὅπως καταστείλῃ δραστηρίως πᾶσαν ἐγκληματικὴν ἀπόπειραν κατὰ τῆς ἐννόμου ἐξουσίας, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ ἡ ἐθνοφυλακὴ, πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν τῆς Α. Μ., ἀπέδειξεν αὐτὴν ἐντελῶς ἀξίαν τοῦ ὀνόματος ὅπερ φέρει.

» *Ἐν Κοπεναγῇ*, 30[18 *Ἰουλίου* 1863.

» Κόμης ΣΠΟΝΝΕΚ.»

Β'. Διάγγελμα τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν Ἐθ. Συνέλευσιν.

« *Εὐχαριστῶ τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει, ὅτι εὑρεστήθη ἵνα μὲ τιμήσῃ δι' ἑτέρου δείγματος ἐμπιστοσύνης, ἀνακηρύττουσά με ἐνήλικα ἐξ μῆνας πρὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένου χρόνου.*

» *Θέλω προσπαθήσει ἵνα ἀποδειχθῶ ἄξιος τῆς τοιαύτης ἐμπιστοσύνης. Πάντες οἱ πόθοι μου ἀεὶ ἔλκουσι πρὸς τὴν νέαν πατρίδα μου, καὶ ἅμα τὸ ἀφορῶν τὴν ἕνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων ζήτημα ἐπιτρέψῃ, θέλω ἀναχωρήσει ἐντεῦθεν μεταβαίνων εἰς τὴν Ἑλλάδα.*

» *Ἐντούτῳ δὲ ἡ πατρὶς πέποιθεν εἰς τὸν πατριωτισμὸν καὶ εἰς τὴν ὁμόνοιαν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως.*

» *Ἐν Κοπεναγῇ* 18[30 *Ἰουλίου* 1863.

» ΓΕΩΡΓΙΟΣ. »

Γ'. Ἐγκύκλιος τοῦ Δανοῦ ὑπουργοῦ πρὸς τοὺς εἰς τὰ ξένα Δανοὺς πρέσβεις.

« *Κύριε! Πολλαὶ ἐφημερίδες διέδοσαν τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ νέος Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἐζήτησε δῆθεν τὴν κατοχὴν τοῦ τόπου ὑπὸ ξενικοῦ στρατοῦ, ἐπὶ λόγῳ ὅτι τὰ τελευταῖα συμβάντα τῶν Ἀθηνῶν δὲν τῷ ἐπέτρεπον νὰ μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα*

ἄνευ τοιαύτης προστασίας. Αἱ τρεῖς προστάτιδες Δυνάμεις γινώσκουν ἀληθῶς, κάλλιον παντὸς ἄλλου, πόση πίστις δύναται νὰ δοθῇ εἰς τὴν φήμην ταύτην, ἥτις θεωρεῖ ὡς γεγονὸς τετελεσμένον τὸ ἀνωτέρω μέτρον· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Γεώργιος θεωρεῖ σπουδαῖον ἵνα μὴ μείνῃ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ἐπὶ τῶν διαθέσεών του ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καὶ ἵνα μὴ δοθῇ μηδεμία πίστις εἰς τὰ διαδοθέντα, οὔτε ἀκόμη ὡς δυνάμενα ἀργότερον νὰ λάβωσι χώραν.

» *Ὅθεν ἡ Αὐτοῦ Ἑλληνικὴ Μεγαλειότης ἐζήτησατο τὴν μεσολάβησίν μου ἵνα διαλύσω πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου. Οὔτε ὁ βασιλεὺς οὔτε ὁ σεβ. πατήρ του συνέλαβον πρὸς στιγμὴν κἂν τὴν ἰδέαν νὰ ζητήσουν οὔτε νὰ ἐπιθυμήσουν ξενικὴν στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀμφότεροι ἐξ ἐναντίας εἰσὶ πεπεισμένοι περὶ τῆς ἀνάγκης, ἵνα ἅμα ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τῶν Ἰονίων νήσων τὸ ἐπιτρέψῃ, ἀποδείξωσι διὰ πραγμάτων, ὅτι ὁ νέος βασιλεὺς ἔχει πλήρη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν λαὸν, ὅστις τὸν ἐξέλεξε βασιλέα του, καὶ ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος ἄνευ τῆς συνδρομῆς ξενικοῦ στρατοῦ, νὰ μὴ ὀπισθοδρομήσῃ ἐνώπιον μηδεμιᾶς δυσχερείας, ἐνώπιον μηδενὸς κινδύνου, δυναμένου νὰ ἐνυπάρχῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων ἅτινα ἀνεδέχθη.*

» *Σᾶς παρακαλῶ, Κύριε, νὰ ποιήσητε χρῆσιν τῶν ἀνωτέρω πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν καὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν συναδέλφων σας ὑμετέρας συνδιαλέξεις.* ΧΑΛΛ».

* * *

Ἡ Συνέλευσις ἀπένειμε τῷ Μεγαλειοτάτῳ βασιλεῖ Γεωργίῳ τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος· ἰδοὺ δὲ τί περὶ τούτου λέγει ἡ *Ἐλπὶς*, ἅτινα καὶ ἡμεῖς νομίζομεν ὀρθά. Ἐπὶ ἀντιβασιλείας ἐπολεμήσαμεν τὸ ἐφ' ἡμῖν τὴν εἰς Ἕλληνας ἀπονομὴν παρασήμων· ἀλλὰ καὶ ξένοι καὶ ὁμογενεῖς ἔδωκαν τὴν ἀπάντησιν, ἣν ὅμως πώποτε δὲν ἐνοήσαμεν, ὅτι τὰ παράσημα εἶναι ἀναγκαῖον τῆς βασιλείας προσόν.

« Ἡ Συνέλευσις παρεδέχθη τὴν ἐπὶ τῶν παρασήμων τοῦ Σωτῆρος μεταβολὴν ἣν προέτεινεν ἡ Ἐπιτροπή· ἀντὶ τῆς προτομῆς τοῦ πεπτωκότος Βασιλέως θέλει φέρει τὸ παράσημον εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, ὥστε διετήρησε τὸ παράσημον τοῦτο καὶ διὰ τὸ μέλλον χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ οὐδεμίαν παρατήρησιν ὡς πρὸς τὴν ἀπονομὴν αὐτοῦ. Ἡ Συνέλευσις περιέπεσεν εἰς σολοικισμὸν παράδοξον· ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν τροποποίησιν τῆς εἰκόνος ἐπικαλεῖται τὸ ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως· ἄρα παραδέχεται ὅτι τὸ παράσημον τοῦ Σωτῆρος δὲν νομοθετεῖται ὑπὸ αὐτῆς, ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς νομοθετηθὲν ἤδη ὑπὸ τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως· ἀλλ' ἡ Συνέλευσις αὕτη εἶπε ῥητῶς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ ψηφίσματός της ὅτι ἐπιθυμεῖ, διὰ τῆς συστάσεως καὶ ἀπορομῆς τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος, νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της πρὸς τοὺς ναυάρχους τῶν συμμάχων Δυνάμεων, πρὸς τὴν Γαλλικὴν στρατιὰν καὶ τὸν περίδοξον αὐτῆς Ἀρχηγὸν, πρὸς τοὺς τόσον ἀξιοτίμους φιλέλληνας τῶν δύω ἡμισφαιρίων, οἵτινες ἔδοσαν ὑπὲρ αὐτοῦ τοσαῦτα δείγματα γενναιοτάτης μεγαλοδωρίας καὶ τελειοτάτης ἀφοσιώσεως », καὶ ἐπομένως ἐν τῷ διατακτικῷ τοῦ ψηφίσματος μέρει ἡ ἀπονομὴ τοῦ παρασήμου ὁρίζεται διὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα ἄτομα.

» Κατὰ τὴν ἐν Ἄργει Συνελεύσει συζήτησιν τοῦ ψηφίσματος τούτου, διάφοροι εἶχον ἐγερθῇ ζητήσαντες νὰ δοθῇ τὸ παράσημον καὶ εἰς τοὺς ὑπηρετήσαντας τὴν πατρίδα πολίτας Ἕλληνας· ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη ἵνα γίνωσιν ἰδιαίτεραι συνδιασκέψεις περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἀκουσθῇ καὶ ἡ συμβουλὴ τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου· οὗτος ἐσυμβούλευσε πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλου νὰ γίνῃ πρᾶξις, δι' ἧς νὰ μὴ ἐπεκταθῇ κατὰ τὸ παρὸν ἡ ἀπονομὴ τοῦ παρασήμου πέραν τῶν διαγεγραμμένων ἐν τῷ ψηφίσματι ὁρίων. Μετὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην προσετέθη εἰς τὸ ψήφισμα ἄρθρον συμπληρωτικὸν τὸ ἑξῆς·

« *Τὰ παράσημα τοῦ τάγματος τοῦ Σωτῆρος θέλει φέρει πρὸς τὸ παρὸν μόνος ὁ Κυβερνήτης· θέλουσι δὲ δοθῇ ὡς βραβεῖον εἰς τοὺς ἀξίως ὑπηρετήσαντας τὴν πατρίδα πολίτας κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἢ ἄλλως συνεισενεγκόντας εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἀνόρθωσιν, τότε ὅταν τεθῇ καὶ ἐπικυρωθῇ παρὰ τῆς Ἐθν. Συνελεύσεως νόμος ὁριστικὸς περὶ τούτου, καταγίζων τὴν βαθμολογίαν κτλ* »

» Τὸ συμπληρωτικὸν τοῦτο ἄρθρον ἦτο ἀξιόλογον μέσον ὑπεκφυγῆς· ἡ Συνέλευσις διελύθη, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενον νόμον δὲν ἐξέδωκεν, ὥστε τὸ ψήφισμα ἔμεινεν ἀποκλειστικῶς ἀφορῶν τοὺς ἀλλοεθνεῖς καὶ ὄχι τοὺς πολίτας Ἕλληνας· ἄλλως τε καὶ νόμος ἂν ἐξεδίδετο, τὸ ψήφισμα ὥρισε πρὸς ποίους ἤθελεν ἀπονεμηθῇ τὸ παράσημον θελαδὴ πρὸς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγωνισθέντας, ἢ ἄλλως τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἐπανόρθωσιν συντρέξαντας, ὥστε ἡ ἔννοια τοῦ συμπληρωτικοῦ ἄρθρου ἀποβλέπει τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, τὴν πρὸ τοῦ ψηφίσματος ἐποχὴν, καὶ ὄχι τὴν μετ' αὐτήν.

» Ἡ Ἀντιβασιλεία παραβιάσασα τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνικῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως ἐξέδωκε τὸ περὶ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος διάταγμα· ἂν ἡ ἐν Ἀθήναις Συνέλευσις ἐννόει τὴν καὶ διὰ τὸ μέλλον ἰσχὺν αὐτοῦ τοῦ τελευταίου δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρῃ τὸ ψήφισμα τῆς ἐν Ἄργει Συνελεύσεως, τὸ ὁποῖον ἀντίκειται ἐκ διαμέτρου εἰς τὸ διάταγμα τῆς Ἀντιβασιλείας».

* * *

Τέλος πάντων διελύθη ἡ ἐν Κερκύρᾳ Βουλὴ καὶ νέα ἄλλη συνεκλήθη ὅπως ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἑνώσεως. Καὶ βλασφημία μὲν θὰ ἦτο εἴ τις ποτὲ καὶ ὑποψίαν συνελάμβανεν ὅτι ὁμόψηφος δὲν θὰ εἶναι ἡ ὑπὲρ αὐτῆς εὐχὴ τῶν ἀδελφῶν Ἑπτανησίων· πάλλομεν ὅμως ὑπὸ ἀνυπομονησίας, ἕως οὗ ἀσπασθῶμεν αὐτοὺς καὶ ὡς μέλη τῆς αὐτῆς πολιτείας.

* * *

Ὁ πρέσβυς τῆς Δανίας μετέβη εἰς Κέρκυραν.

* * *

Ὁ στρατηγὸς Καλλέργης στέλλεται παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ὅπως συνοδεύσῃ τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν βασιλέα.

* * *

Οἱ Μεξικανοὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα αὐτῶν τὸν ἀρχιδοῦκα Μαξιμιλιανὸν τῆς Αὐστρίας· ἀλλ' ἄγνωστον ἐὰν ἐδέχθη.

* * *

Ὁ πρὶν μὲν βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος νῦν δὲ τῶν Ἑλλήνων μετεφράζετο γαλλιστὶ **roi de Grèce** ἢ **roi des Grecs**· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἐξέφρασε πρὸς τὰς τρεῖς δυνάμεις τὴν ἐπιθυμίαν νὰ λέγεται καὶ γαλλιστὶ, κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἐθν. Συνελεύσεως, **roi des Hellènes.** Ἡ ἐπιθυμία εἰσηκούσθη, καὶ, ὡς λέγεται, ἐγένετο ἐπὶ τούτῳ πρωτόκολλον.

* * *

Ὡς πρὸς τὰ Πολωνικὰ αἱ τρεῖς δυνάμεις, ἤτοι ἡ Ἀγγλία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γαλλία, συνεκέρασαν, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, τὸν οἶνον αὐτῶν μετὰ τὴν ἐντονον καὶ ἀξιοπρεπῆ ἀπάντησιν τῆς Ῥωσσίας. Δὲν πρόκειται λόγος περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Πολωνῶν, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμοῦμεν ὡς καὶ πάντων τῶν δούλων ἐθνῶν· ἀλλ' ἡ ἐπέμβασις τῶν δυνάμεων τούτων ἦτο τοιαύτη, ὁποίαν βεβαίως δὲν θὰ ἐδέχοντο ἂν ἐγίνετο παρ' ἄλλων πρὸς αὐτάς. Ὁπωσδήποτε, καὶ πρὶν εἴπομεν καὶ σήμερον λέγομεν, ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ὅλως ἀπίθανος.

* * *

Ἡ *Παλιγγενεσία* γράφει τὴν 7 τοῦ μεσοῦντος ταῦτα·

« Καθ' ἑκάστην ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς πρωτευούσης ὅτι καθ' ὅλον τὸ κράτος ἐπικρατεῖ τάξις καὶ ἡσυχία· ἀλλ' ὅσον συνετὸν καὶ ἐπιθυμητὸν εἶναι νὰ ἐπικρατῇ τάξις καὶ ἡσυχία, ἐπὶ τοσοῦτον δυστυχῶς ἀπέχομεν τῆς ἀληθείας. Διεσπαρμένοι φαυλόβιοι κατὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ ὑποθαλπόμενοι ὑπὸ πολιτικῶν φατριαστῶν διαπράττουσι τὰ αἴσχιστα. Οἱ φόνοι, αἱ κλοπαὶ, αἱ ἁρπαγαὶ καὶ αἱ λεηλασίαι δὲν ἐξέλιπον ἀπὸ πολλὰς ἐπαρχίας».

* * *

Ὁ **Morning Post** (ἐφημερὶς τοῦ Λ. Πάλμερστων) λέγει ὅτι ἡ βραδύτης εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ νέου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος προῆλθεν ἐκ πολλῶν δυσκολιῶν, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ὑπερβῶσιν αἱ δυνάμεις. Βεβαιοῖ δὲ ὅτι « θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ θέλει ἔχει ὁ βασιλεὺς, τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν.» Προστίθησι δὲ καὶ ταῦτα· « Οἱ ὑπήκοοι τοῦ Ὄθωνος παρεπονοῦντο ἐπὶ πολὺν χρόνον ὅτι δὲν ἐδοκιμάσθησάν ποτε· διὰ τοῦτο ὁ νέος βασιλεὺς ἔδειξεν ὅτι θέλει νὰ δοκιμάσῃ αὐτούς. » Παραλείποντες ὅσα ἀπὸ τῆς 11 Ὀκτωβρίου διαδραματίζονται ἐν Ἑλλάδι, ὅτε κυβερνῶσιν αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες, εὐχόμεθα πρὸς Θεὸν ἀπὸ μέσης καρδίας ν' ἀποδείξῃ ἡ ὑπὸ τὸν Γεώργιον δοκιμὴ ὅτι δίκαια ἦσαν τὰ παράπονα ἡμῶν. »

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΓΑΛΛΙΚΑΙ. Ἡ *Μικρὰ Ἐφημερὶς* (Petit Journal) τῶν Παρισίων ἀριθμεῖ 609 ἐφημερίδας ἐν Παρισίοις, ὡς ἑξῆς ὑποδιαιρουμένας·

« Πολιτικαὶ ἐφημερίδες 22.—Ἐφημερίδες τῆς ἐκπαιδεύσεως 17. — Ἐφημερίδες ἰατρικαὶ 40. — Στρατιωτικαὶ 10. — Ναυτικαὶ 10. — Γεωργικαὶ 30. — Κηπουρικαὶ 8. — Ἐπιστημονικαὶ 24. — Θεάτρων καὶ καλλιτεχνίας 52. —Ἱστορίας καὶ γεωγραφίας 12. — Ἀρχιτεκτονικαὶ καὶ μηχανικαὶ 27. — Οἰκονομολογικαὶ 15. — Τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων 51. — Φιλολογικαὶ 74. —Τοῦ συρμοῦ 66. — Θήρας, ἁλιείας κτλ. 10. — Βιογραφικαὶ 18. — Νομικαὶ 40. — Ἐκκλησιαστικαὶ καθολικαὶ 62. — Διαμαρτυρόμεναι ἐκκλησιαστικαὶ 18. — Ἰσραηλιτικαὶ ἐκκλησιαστικαὶ 3.»

Παρ' ἡμῖν δὲ τὰ 9/10 τῶν ἐφημερίδων εἰσὶ πολιτικαί. . . . καὶ *φιλολογικαί.*

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Ἐγὼ πέρνω καὶ λαμβάνω ἐγὼ δίδω καὶ κρατῶ,
Σχεδὸν πάντοτε κινοῦμαι, ὅμως δὲν περιπατῶ.
Ἐγὼ φαίνομαι πολλάκις ἄσπλαγχνος, ἀνηλεής,
Πλὴν καὶ τοὺς πτωχοὺς πρὸ πάντων δι' ἐμοῦ τοὺς ἐλεεῖς.
Ἐγὼ σφάζω, ἐγὼ σχίζω, ἐγὼ κτίζω καὶ χαλνῶ,
Ἐγὼ χρήματα συνάζω καὶ ἐγὼ τὰ δαπανῶ.
Ἐγὼ συλλαμβάνω κλέπτας, ἐγὼ δένω τοὺς τρελλούς,
Εἰς τὰς μάχας ἐγὼ δίδω θάνατον εἰς τοὺς πολλούς.
Δὲν ἀκούω οὔτε βλέπω, φίλε, τὸ παραμικρὸν
Ἀλλ' αἰσθάνομαι ἐν τούτοις τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν.
Ἂν εἰπῇς πῶς εἶμαι ζῶον νὰ μὲ εὕρῃς μὴ θαρρῇς
Μολονότι ἂν μὲ κόψῃς στάζω αἷμα. . . . ἀπορεῖς!
Μὴ τὸν νοῦν σου, ἀναγνῶστα, ἀλλαχοῦ περιπλανᾷς,
Πανταχοῦ σὲ συνοδεύω καὶ εἰς πάντας μ' ἀπαντᾷς

ΓΡΗΓ. Μ. ΒΑΝΝΙΕΡΗΣ.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 321 *φυλλαδίῳ γρίφου.*

Ἔρως φρένας πλέκει.